

פורום קיסריה ה-15, מושב הקיץ

מושב שני

העורף כחזית: היבטים כלכליים לנוכח השינוי באופי העימותים

יום חמישי, י"ב בתמוז התשס"ז, 28 ביוני 2007

הצגת המלצות הצוות:

עו"ד דן מרידור, משרד חיים צדוק ושות'

מגיבים:

ח"כ אופיר פינס-פז, יו"ר ועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת
מר רענן דינור, מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מר אהרון רוטשטיין, מנהל בית-הספר התיכון שער הנגב
מר אלי אללוף, מנכ"ל קרן סקטא-רש"י
מר יונה יהב, ראש עיריית חיפה

משתתפים בדיון:

מר רון חולדאי, ראש עיריית תל אביב
מר רון מוסקוביץ, ראש המועצה המקומית כפר ורדים
מר חוסיין סולימאן, ממלא מקום ראש המועצה המקומית משהד
פרופ' רפי ביאר, מנהל בית החולים רמב"ם
מר שרגא ברוש, יו"ר לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים; נשיא התאחדות התעשיינים
מר אהרון פוגל, יו"ר מגדל חברת הביטוח מגדל; לשעבר מנכ"ל משרד האוצר
תא"ל במיל' עיבל גלעדי, יו"ר המכללה האקדמית גליל מערבי
גב' נוגה קינן, יו"ר פורום מנהלי הכספים ראשיים, CFO
אלוף במיל' עוזי דיין - לשעבר סגן הרמטכ"ל ויו"ר המועצה לביטחון לאומי
אילן כהן, לשעבר מנכ"ל משרד ראש הממשלה
ח"כ חיים אורון (ג'ומס), חבר ועדת הכספים של הכנסת
ד"ר אלי אופר, המדען הראשי, משרד התמ"ת
פרופ' אביה ספיבק, לשעבר המשנה לנגיד בנק ישראל
מר דוד עמר, ראש עיריית נשר
מר דודי זילברשלג, ארגון "מאיר פנים", יו"ר תנועת "ישראל ביחד"
מר דוד ברודט, המנהל האקדמי של כנס קיסריה

היו"ר אריק כרמון:

אני שמח שהיום אנחנו יכולים להמשיך את המסורת של עמידה בלוח זמנים, ואנחנו רוצים להתחיל. בפתח היום אני רוצה להזכיר - חיכיתי לנתן, למען האמת - את פרופ' צבי זוסמן זיכרונו לברכה, שהיה משנה לנגיד בנק ישראל, כלכלן מן המעלה הראשונה, שתרומתו לכנס חקוקה בכל דברי ימי הכנסים השונים. צבי ליווה את כנס קיסריה מהיום הראשון, ואנחנו שמחים שנתן ממשיך לשאת את הלפיד. יהי זכרו ברוך.

אנחנו פותחים את היום השני בדיון על העורף, דן מרידור מיד יציג את המצגת. הנושא של העורף הוא נושא רחב יותר מנושא כלכלי מובהק. יש לו אמנם היבטים כלכליים אבל אי אפשר שלא לגעת בהיבטים אחרים שקשורים בסוגיית העורף. אני חושב שצריך לציין את העבודה הנחשונה, הראשונה, שעשה הצוות בניסיון להכיל חלק מהנושאים האלה, לא את כולם. מדינת ישראל, לפני שנה, עמדה בעימות עם תופעה שהיתה אולי חבויה בתת-התודעה שלה, אבל היא עברה מתת-התודעה קדימה והיום סוגיית העורף היא סוגייה מאוד-מאוד משמעותית. לכאן נקדיש את הדיון הבוקר. אני מוצא לנכון לחרוג ממנהגי להיות נייטרלי ולומר שאני מאוד מצטער ומאוכזב מכך שהאלוף גרשון ביטל את השתתפותו הבוקר, אחרי שהשתתפות שלו עברה את כל האישורים בצבא, באיזשהו תירוץ לא ברור לי של דיון הוא ביטל את השתתפותו. אני מקווה שזה לא מעיד על מידת הרצינות שבה מתייחסים לסוגייה הזאת.

אחרי דברי ההקדמה האלה, דן מרידור, בבקשה. עשרים דקות לרשותך.

עו"ד דן מרידור:

בוקר טוב. אנחנו לא נעסוק בסוגיית העורף בכללותה, היא סוגייה הרבה יותר מקיפה מאשר הכנס הזה ראוי לו לעסוק בה, הוא בכל אופן כנס כלכלי, כלכלי-חברתי. עניין העורף נידון בוועדות שונות, גם בוועדה לגיבוש תפיסת הביטחון שאת הדיון וחשבון שלה סיימנו לפני שנה. עסקנו בעניין הזה גם בוועדת החוץ והביטחון, ועדת משנה בראשות עמי איילון עסקה לאחרונה בעניין הזה, גם המועצה לביטחון לאומי עסקה בעניין זה ואני מקווה שגם הצבא עוסק בעניין זה, למרות שגרי, אלוף פיקוד העורף, שהיה איתנו בחלק מהדיונים לא הגיע היום. אז אני מראש מוסר שלא יחכו כאן לפתרון בעיית העורף, מדובר בהיקף יותר רחב מזה שאנחנו עסקנו בו. גם מה שאנחנו עסקנו בו הוא הסתכלות על נושאים מסוימים שהם נושאים כלכליים בעלי השלכה חברתית. אנחנו לא מתיימרים להקיף את כל העניין, גם לא להציע פתרונות מושלמים אלא בעיקר להאיר עניין חשוב, לדעתנו, או עניינים חשובים שמתגבשים אצלנו וחשוב לומר אותם גם בדיון כלכלי חברתי בעניין העורף.

אני רוצה להודות לצוות שעשה את העבודה יחד אתי. קודם כל נתי בוכניק שריכז את הצוות ועשה עבודה מצוינת, וחברי הצוות - ד"ר מולי בן-צבי, תת-אלוף במילי שלמה ברום, תת-אלוף במילי עיבל גלעד, רון חולדאי ראש העיר העברית הראשונה, רב-ניצב בגמלאות רפי פלד, פרופ' יוסי שיין, והשתתפו איתנו כאורחים גם ד"ר בועז תדמור, מנהל בית החולים ביילינסון, גרי - אלוף פיקוד העורף יצחק גרשון, וד"ר מוטי גולני מאוניברסיטת חיפה.

יש התפתחות מאוד חשובה שאנחנו לא תמיד שמים לב אליה, ובעידן של שינויים גדולים כדאי להחליף לפעמים דיסקט כדי לדעת איך להתכונן לאתגרים שאנחנו עומדים בפניהם. פעם המלחמה היתה בחזית והעורף היה מוגן. בשלושה העימותים האחרונים שישראל השתתפה בהם או נכפו עליה, הסכנה העיקרית היתה בעורף, בחזית לא כל כך. ב-1991 נפלו סקאדים על העורף; להיות חייל היה די בטוח, להיות אזרח היה מסוכן. מ-2000 עד 2003, במסגרת אינתיפאדה, התפוצצו לנו אוטובוסים ומסעדות ברחובותינו; אנשים החליטו להרוג, יצאו מבית לחם, הגיעו לירושלים, שמו חומר נפץ, הרגו אנשים, הצבא בכלל לא היה בתוך ה"לופ" הזה, לא היו שם חיילים אבל היו יותר מ-1,000 הרוגים במלחמה ההיא. גם בעימות האחרון בלבנון, כשתקפנו הצבא היה מעורב אבל המלחמה העיקרית היתה בעיר הזאת, חיפה, ובמקומות אחרים והפגיעה בעיקרה היתה בעורף.

זה לא סיפור טוב, אבל זאת המציאות. אי אפשר יותר להתייחס לעורף כנספח, כספח למלחמה העיקרית. המלחמה העיקרית היא בעורף, לא בחזית. זה שינוי מאוד משמעותי ויש לו היבטים שאני אגע בהם. שינוי גדול אחר הוא שפעם נלחמו בנו מדינות והיתה פרדיגמה של מלחמה נגד מדינה, היום מלחמה מרכזית היא מול ארגונים כשתורת הלחימה הרגילה לא עובדת כאן. לא כולם מבינים את זה, אפילו ממשלות לא תמיד מבינות שיש שינוי ולכן צריך להגדיר את המטרות אחרת, אבל לא אצלנו, אצלנו מבינים תמיד. הרצון שהגבול יעצור את הסכנה לא תמיד עובד.

יצרנו גבול שעוצר הסתננות בחלק מהמקרים אז עוברים מתחתיו, במנהרות. עד היום יש לנו אנשים שנחטפו כך - גלעד שליט - או מעליו, והאויב מצליח להגיע לתוך העורף שלנו. העורף הפך להיות חזית, וזה מחייב הסתכלות אחרת.

במלחמות מסוג זה לא תמיד אפשר להכריע הכרעה פשוטה, לא תמיד אפשר להגיע לתוך שטח האויב ולגמור את המלחמה במכה על איזה סדן, שמפסיקה את המלחמה. במאבק כזה, שהוא לפעמים מתמשך והוא נמצא בעורף, כושר העמידה של העורף הוא חשוב, החברה הישראלית נמדדת בכושר העמידה שלה. אפשר לומר, עם כל הכאב אבל בגאווה לא קטנה, שבעימות שהיה לנו מול הפלסטינים, והם חשבו שנישבר, לא נשברנו. החברה עמדה בזה בצורה מאוד מרשימה, אבל העימות היה בעורף.

כמובן שהפתרונות בחלקם נוגעים לצה"ל או לתורת הלחימה ולא לפורום הזה - האם צריך להעביר קו לשטח האויב, האם אפשר להכריע במהירות. יש עוד דבר אחד שהוא מאוד לא ישראלי, וישראלים לא אוהבים לשמוע אותו - חשיבות המיגון הולכת ועולה, לפעמים התקפה לא רלוונטית, בעיקר אם אתה לא יודע מנין זה מגיע ומי עושה את זה, אבל צריך להגן. כאשר יש פיצוץ במסעדה בתל אביב, לא בטוח אם הצבא הוא מי שצריך לדאוג להגנה כי הוא לא נמצא שם, אולי מישוהו אחר צריך לדאוג להגנה של העורף. השאלה מהו המבנה הארגוני הנכון - פיקוד העורף, המשרד לביטחון פנים, כל אלה דברים שנידונו בוועדות אחרות, אני שם אותם ברקע, זה חשוב לדעת, זה לא הדבר העיקרי שאנחנו עוסקים בו כאן.

אם אנחנו בעימותים מתמשכים שנוגעים גם בעורף, צריך להכין את הציבור לעימות הזה. זה נוגע להסברה, למנהיגות ציבורית מול הציבור, לחינוך, לפסיכולוגיה נכונה. תקציבי הביטחון צריכים להיראות אחרות כי צריך להקדיש יותר להגנה. זה יכול להיות משרד הרווחה או המשרד לביטחון פנים או משרד הפנים, לאו דווקא משרד הביטחון אבל גם הוא עצמו. אנחנו חושבים על העורף במונחים של אזרחים, אבל זה לא דווקא כך, רוב המתקנים האסטרטגיים שלנו הם בעורף, אם זה חברת החשמל, אם זה המטה הכללי, אם זה גופים אחרים. אנחנו יודעים כבר שהאויב הבין את חשיבות הרקטות או הטילים, הוא צריך לקנות מהמדפים רק את הדיוק, את הניידות הסופי, ותבינו את משמעות הסיכון למקומות חשובים בעורף, ששם תהיה הלחימה. האם צה"ל יודע שצריך ללמוד להתגונן, האם מדינת ישראל יודעת שצריך להתגונן, לא רק לתקוף, למרות שהאתוס שלנו היה הפוך.

לגבי העלות של המלחמה האחרונה, מלחמת לבנון השנייה, ההערכה של בנק ישראל היא שעלותה היתה כ-8 מיליארד שקל; זה בלי דברים נוספים שלא אגע בהם. תקציב הביטחון משתנה, ועדת ברודט המליצה עכשיו המלצה שפירושה הגדלה משמעותית של תקציב הביטחון בעשר השנים הקרובות בלמעלה מ-46 או 47 מיליארד שקל. השאלה האם ההוצאות האלה הן דווקא במשרד הביטחון או גם במשרדים אזרחיים.

אני רוצה לדבר על שתי תופעות. תופעה אחת היא מה שקראנו הפרטת הביטחון בעורף, ואני אסביר מה זה. השנייה נוגעת להגדרת קו עימות. הפרטת הביטחון בעורף - ביטחון הוא מוצר ציבורי קלאסי, במילים יותר פשוטות, אנשים מתאגדים לחברה, למדינה, כדי שהמדינה תקיים כמה פונקציות יסודיות, בשביל זה היא קיימת. הראשונה בהן היא לשמור עלי מפני האויבים שלי, זה לפני כל דבר אחר, אפילו עוד לפני הסדר הפנימי. לכן זה מוצר ציבורי באופן מובהק והוא גם מתבצע בעיקרו, אם לא כולו, על-ידי כוחות ציבוריים - חיילים, שוטרים. כאשר יש מלחמה, כשאנחנו נלחמים - עכשיו חגגנו ארבעים שנה לניצחון במלחמת ששת הימים - בסיני או ברמת הגולן, אז זה אוגדות שלנו מול האוגדות של האויב והציבור על-ידי חייליו, על-ידי מיסיו, מנהל את הקרב הזה וניהל אותו בהצלחה. אדם לא משתתף בזה בתשלום נוסף באופן פרטי, ואין הבדל בין עני לבין עשיר במלחמה הזאת.

כאשר המלחמה היא בעורף, חלק הולך וגדל של העומס - גם העומס הכלכלי - נופל על האזרח. כאשר אני רוצה לבנות את הבית שלי בירושלים, אומרים לי: תבנה ממ"ד, כי יכול להיות שיצטרכו להגן על הבית מפני טילים. ממ"ד עולה לי כסף. אדם שהוא עשיר, יש לו כסף לממן זאת; אדם שהוא עני, אין לו. כשאני מפחד לנסוע באוטובוס כי מתפוצצים מטענים, יש לי אפשרות לקחת את הילד שלי במכונית שלי או במונית, מי שאין לו כסף ייסע באוטובוס. לדוגמה, באחד הכינוסים האחרונים, היתה עבודה שהוצגה כאן על הפרופיל של האנשים שנפגעו באינתיפאדה, נוסעי האוטובוסים. זה לא פרופיל של האוכלוסייה כולה, זה פרופיל של משתמשי האוטובוסים. כשאני הולך למסעדה ואני משלם כמה שקלים בשביל השומר על המסעדה או כשאני מגיע עם הילד שלי לבית-הספר או לגן הילדים ואנחנו צריכים לשמור בגן הילדים, חלק מהנטל הביטחוני שנושאת בו המדינה על-ידי מוסדותיה הממומנים על-ידי מיסים באופן צודק -

כך אנחנו מניחים, במיסוי פרוגרסיבי - עובר לאזרח. נגעת רק בנקודות מסוימות, אפשר להרחיב את זה עוד יותר. בכל אופן, זאת תופעה שהולכת ומתרחבת, וטבעי שתתרחב ככל שהמלחמה לא תהיה בין חיילים בחזית אלא תיגע בעורף, בין אם זה סקאד שנופל ובין אם זה טרוריסט שמתפוצץ, אבל זה קורה לא בחזית, זה קורה בעורף.

כאשר ההוצאה הזאת, שצריכה להיות ציבורית, הופכת להיות פרטית אז כל אחד יבין, לא רק כלכלנים, שזאת לא הקצאה יעילה של הכסף במוצר כמו ביטחון. מבחינה ערכית זה עוד יותר חמור, נפגע כאן עניין מאוד בסיסי, נפגעת דרישה בסיסית מהמדינה שתגן על האזרחים, בלי קשר לשאלת יכולתם הכלכלית, כאילו המדינה אומרת: "אני לא עושה את זה, תסתדרו אתם. מי שיכול לשלם, יהיה לו". זה קשה. חברתית זה כמובן מגדיל את הפערים, והפעם זה נוגע ממש לחיים או לביטחון אישי. זה ממש קשה, כי זה עניין קיומי אצל אנשים אם יהיה ביטחון או לא יהיה ביטחון. כשאלה נפגעים, הסולידריות החברתית נמצאת בסיכון, תחושת הביטחון היסודית נמצאת בסיכון, וכמובן אם, אני מקווה שלא, צפויים לנו עימותים מסוג זה אולי גם בעתיד, מכיוון שהכוח של העורף לעמוד, החוסן שלו, הוא חשוב - ברור שההפרטה הזאת של הביטחון בעורף מקשה על היכולת לעמוד.

פה נוצרה תופעה, שאני לא רוצה להתייחס אליה לא בשלילה ולא בחיוב אלא לציין אותה, של אנשים שאינם ממשלה ואינם האיש עצמו אלא מגזר שלישי. זאת יכולה להיות קבוצת אנשים שרוצים לתרום, יכול להיות אדם שהוא מאוד עשיר ורוצה לתרום, והם תורמים בדרכם שלהם. חלק מזה מאוד מבורך, חלק מזה פועל בדיוק בכיוון הפוך ממה שהממשלה רוצה. הדוגמאות שראינו לא ראויות לדיון מפורט כאן, אבל זו תופעה בעייתית מאוד שצריך לראות איך אפשר לטפל בה. אי אפשר למנוע מאנשים לתרום ולעזור, אבל צריך לראות אם הממשלה לא צריכה להסדיר את הנושא הזה. הפער הזה, בין הצורך הציבורי לבין היכולת של הציבור, מתמלא גם על-ידי גופים שלישיים, המגזר הפרטי או המגזר הלא ציבורי.

מה צריך לעשות, ומראש אמרתי שלא יהיו כאן פתרונות פשוטים אלא אנחנו מדברים על פתרונות כלליים. הדבר המרכזי בעיניי הוא להעלות את הנושא הזה לדיון בדרגים המחליטים - בעצם אין דבר כזה, מינוח יותר מדויק הוא הדרגים שצריכים להחליט, לחשוב אחרת על השאלה הזאת, להתמודד איתה, לא ללכת בדרכים הישנות, להוסיף עוד שקל פה ועוד עובד שם. ראשית, המדינה צריכה לראות את התופעה הזאת ולקבל על עצמה מחדש אחריות לכלל היבטי הביטחון של העורף, לא להשאיר את זה לא ברור שידעו מי אחראי לזה. אני מדבר על המדינה כמדינה, אני לא מדבר עכשיו על הגופים בתוך המדינה. שנית, צריך שיהיה צמצום של ההפרטה הזאת, שלביטחון בעורף יהיה קו מדיניות מנחה. לא את כל הפערים אפשר לצמצם עד הסוף, תמיד אומרים שיותר טוב להיות עשיר, צעיר ובריא מאשר עני, זקן וחולה. בזה אי אפשר להשוות את כולם, אנחנו לא במשטר שוויון מוחלט, אבל הגענו למצבים שאפשר לתקן אותם וצריך לתקן אותם. צריך להגדיר - זה עניין קשה אבל נחוץ - רמת ביטחון שהמדינה מתחייבת לה כלפי עצמה וכלפי אזרחיה. זה צריך לכלול בתוכו איזושהי הגדרה של מרקם חיים סביר לאורך זמן - נגיע לפרטים, אני אגע בהם קצת יותר מאוחר - וסיכוי הישרדות; שלא יהיה מקום שבו אדם לא יכול לשרוד בלי שהוא משקיע את כל כספו ומקום שני שהוא בטוח לגמרי. זה לא ראוי. אז יש שאלות שצריך להחליט בהן, האם אתה רוצה לעסוק יותר במיגון, להיות יותר אקטיבי או פסיבי, מרחב מוגן, כיתות מוגנות, אני לא אגע בכל הפרטים, אנחנו רואים את הוויכוחים האלה עכשיו לגבי שדרות ומקומות אחרים.

כלי נוסף הוא למדוד, לבחון, כמה האנשים מוציאים, כמה המשק מוציא לביטחון בהוצאה פרטית - מה שלא היה צריך להיות אלא בשוליים - למול ההוצאה הציבורית. זה כלי שאם תמדוד אותו במדדים קבועים, תוכל לראות אם אתה מתקדם או מתרחק מן המטרה שאנחנו רוצים להיות בה ולראות מה זה עושה לפערים בין הקבוצות השונות במדינה. המדינה יכולה להיות מעורבת, כמובן הסמכות היא בידיה, התפקיד הוא שלה, היא יכולה להיות מעורבת על-ידי מיקור חוץ של חלק מן שלה, על-ידי הצבא של המדינה; היא יכולה להיות מעורבת על-ידי מיקור חוץ של חלק מן הפונקציות שראוי לייצר אותן, לעשות אותן על-ידי אחרים; היא יכולה להיות מעורבת על-ידי רגולציה, כמו למשל קביעת הספציפיקציה לממ"ד - זאת רגולציה שהממשלה קובעת, אני לא נכנס עכשיו לשאלה אם זה ראוי או לא ראוי; ויש דברים שיכול להיות שאפשר להשאיר אותם באמת למשק הפרטי, אנחנו לא חושבים שאת הכל הממשלה צריכה לעשות. צריך לקבוע את הדברים האלה אחד אחרי השני, ולדאוג למערך פיקוח אפקטיבי בעיקר באותו חלק שהוא לא ממשלה ולא דווקא האיש עצמו מגן על עצמו, אלא בכל עניין המגזר השלישי יש שאלות שצריך להחליט בהן ולכוון אותן. לא בטוח שהשוק הפרטי או המגזר המתנדב לבדו יודע לעשות את זה בצורה הטובה ביותר, זה בהחלט תפקיד ממשלתי לדאוג לביטחון ולכן גם הרגולציה וההתערבות הממשלתית פה היא מוצדקת.

יש שאלה של חלוקה בין ממשלה לבין רשויות מקומיות. גם רשות מקומית היא כמובן גוף ציבורי, היא גם ציבורי נבחר. יש שני מודלים אפשריים, אנחנו לא נכנסנו לזה כאן, בוועדות אחרות עסקו בזה, הזכרתי אותן קודם. השאלה אם ליצור מודל שקראנו לו מודל דואלי, שיש רשות מקומית ועל-ידה כל הזמן קציני קישור שפועלים בשגרה ובחירום לצד ראש הרשות, עם משאבים ברמה הארצית, שזה מנגנון שמתקיים כל הזמן; או ללכת למודל של מנגנון התערבות שמתערב רק כאשר הרשות קורסת, לא מסוגלת לעמוד בזה. אלה שני מודלים שצריך להחליט ביניהם ולבחון מה נכון לעשות, או בדרך כלל או ברשויות מסוימות כאלה ואחרות.

נושא אחר, שגם כן זקוק לחשיבה חדשה, הוא הגדרת קו עימות. מה עושים כאשר העימות הוא לא בקו? קו עימות בנוי על השיטה הישנה - כשירותים עליך מעבר לגבול עם רובה או שמים מוקש על-יד הגבול, אז יש עימות בקו. לכן אנחנו גדלנו עם תפיסה שצריך לעזור לאלה שנמצאים בגבולות. אז יש גבולות שבהם אין שום צורך לעזור לאף אחד; בגבול הערבה, מושב חצבה או עין יהב הם בגבול, אבל שום צורך לעזור שם ביטחונית. אני מדבר על הצד הביטחוני, לא על הצד הכלכלי, אין שם בעיה ביטחונית. יש מקומות שהם לא גבול, אבל עיר שבמשך שלוש שנים התפוצצו בה כל הזמן מטענים בסופרמרקטים, באוטובוסים, צריך לעזור אף שזה בכלל לא בגבול. במילים אחרות, מה עושים כאשר העימות הוא לא בקו. כל רעיון קו העימות, שאנחנו חיים איתו כל הזמן, עובר שאלה לא פשוטה ואני אגע בפרטים שלה. יש מקומות שמוגדרים 9 קילומטר מגבול הצפון, 7 קילומטר בעזה, יש אפשרות לקבוע קביעה שמית ובהתאם לכך ניתנות היום הטבות שונות - קדימות במיגון, התאמת מרכיבי ביטחון; יש גם הקלות במס, עידוד השקעות, שזה חלק כלכלי ולא דווקא ביטחוני, לפעמים אלה אותם היישובים עצמם. בעת חירום יש שאלה של פיצוי על נזקים, יש מקומות שניזוקו מאוד קשה ועסקים התמוטטו - האם מגיע או לא מגיע פיצוי? היום מוצאים מאות מיליוני שקלים לשנה, האם זה מוסדר?

קודם כל, אין לנו גורם אחד שאחראי להגדרות האלה, כל פעם קובעים משהו אחר, כל פעם בלחץ פוליטי או תקשורתי כזה או אחר. אתן לכם את הדוגמא הבאה - שדרות, שהוכתה קשה, אני מדבר עכשיו לא על הנזק הפיזי למבנים כי אנשים מפוצים, אני לא מדבר כמובן על הנזק לחיי אדם, אני מדבר על הנזק הכלכלי לעסקים בעיר. בשדרות נהרגו מספר אנשים בשבע השנים האחרונות, נפלו שם רקטות והעיר במצב קשה, קריית שמונה היתה במצב קשה, כל אחד קיבל פיצוי. בעיר שלי, בירושלים, רחוב בן יהודה נסגר במשך שלוש שנים. אנשי עסקים היו באים אלי ואומרים: לפחות שראש העיר - אני לא רוצה להגיד את שמו כי היום הוא בתפקיד אחר - לא יטיל עלינו מיסים, שלפחות לא ייקח ארנונה, אנחנו לא יכולים. עסקים נפלו, רק כי היה מצב ביטחוני שהמדינה לא הצליחה להגן עליהם. הם לא קיבלו אגורה אחת, כי הם לא בקו, כי כנראה ירושלים היא לא קו - אני לא בא עכשיו כירושלמי להגן על ירושלים, אני נותן את זה כדוגמא - וקריית שמונה היא כן קו. האם יש הצדקה שהאזרח שרוצה יחס שוויוני, כשהוא נפגע אבל לא במקום שקוראים לו קו, לא יפוצה אבל אם זה בקו הוא כן מפוצה? אנחנו חושבים שזה מתאים לתפיסה של הדורות שחלפו, שהמלחמה היתה בקו. כשהמלחמה היא לא בקו והעימות הוא בתוך הערים, הגישה צריכה שינוי, היא לא יכולה להישאר אותה גישה, צריך לראות את העניין בראייה כוללת ולקבל החלטה עם קריטריונים שייראו צודקים ושוויוניים ככל הניתן. כמובן כל מקרה לפי נסיבותיו, אבל צריך להיות פה איזשהו עיקרון שוויוני ולא רק לא לחץ פוליטי מכאן ומשם, שעושה או לא עושה את העבודה, כפי שאנחנו רואים גם בימים אלה.

לכן צריך שיהיה סדר בהגדרות, אזור ההתייחסות צריך להיות כל הארץ. לצערנו אין אזור שהוא נקי מהאפשרות שבו תהיה פגיעה ויהיה בו נזק כלכלי. צריך לבנות קריטריונים שקשורים למשך העימות, לעוצמת העימות, לסוג הפגיעות, לתדירות של הפגיעות וכן הלאה. יש אפשרות לעסוק בנפגעי העימות עצמם, לתת מענה פרטני בהתאם לנזקים או לרמת הסיכון הקיימת, אפשר לעשות את זה באופן יותר ממוקד: אתה נפגעת, העסק שלך נפגע, אם זה מסעדה בתל אביב או מכבסה בשדרות, נבדוק כמה נפגע העסק שלך, נקבע לכך קריטריונים. זה נשמע הכי מדויק אבל מאוד-מאוד בירוקרטי וכבד לבדוק כל אחד לחוד, אם כי הקריטריונים יהיו פשוטים. אפשר לעשות דבר יותר פשוט - לקחת יישובים שהם יישובי עימות, בין אם הם בקו או לא בקו. היתרון הוא שזה יותר קל, אתה קובע שמי שנמצא ביישוב מסוים מקבל פיצוי בתנאים האלה, ואחרים לא. זה לא תמיד עובד, יש יישובים שבדרך כלל לא נפגעו אבל עסקים מסוימים בהם נפגעו מאוד - תיירות זאת דוגמא קלאסית, אבל לא רק תיירות. יש אפשרות לעשות מפה של אזורים שהיא יותר דינמית ותשתנה מפעם לפעם שלוש האפשרויות קיימות, צריך לקבל החלטה ולבחור ביניהן.

ההמלצות שלנו רשומות, את עיקרון אמרתי קודם. צריך להקים גוף מקצועי קבוע בעל סמכות, גוף ממלכתי מרכזי, שיקבע את ההגדרות והעדכון שלהן, את ההתאמה של היישובים או הנפגעים והעדכון שלהם. הקריטריונים צריכים להיות ברורים ושקופים, לא נתונים כל פעם ללחץ של

מישהו אחר. לנו נראה שמפת אזורים דינמית היא טובה יותר, אבל גם החלטה אחרת היא אפשרית. צריך לבטל את הרעיון שהמרחק הגיאוגרפי מהגבול הוא הקובע. עד כאן לגבי קו עימות.

סוף דבר, אלה שתי סוגיות שהעלינו כאן - הפרטת הביטחון וקווי העימות. שתיהן מצביעות על הצורך לחשוב מחדש על תפיסת ביטחון בכלל, בעיקר כאשר המלחמה שהיתה ואולי שזאת שצפויה, הלוואי ולא, תהיה בעיקרה בעורף, והחזית עשויה להיות מקום יותר בטוח מאשר המקום שבו האזרחים חיים. עד כאן.

היו"ר אריק כרמון:

תודה רבה. אנחנו עוברים למתדיינים. אני מזמין את חבר הכנסת אופיר פינס-פז, יושב-ראש ועדת הפנים. אופיר, 12 דקות, ואם תזדקק - עוד שתיים. בבקשה.

ח"כ אופיר פינס-פז:

תודה רבה, בוקר טוב. ראשית, אני חושב שיש לברך על העבודה הראויה שנעשתה כאן. זה מסמך מעניין, מאתגר, שבהחלט ממקד איזושהו נושא שבין אם נרצה ובין אם לא - ובנקודה הזאת במידה רבה טוב מאוחר מאשר אף פעם לא - אנחנו דנים בנושא שיש לו השלכות אסטרטגיות.

לאורך כל ההיסטוריה, כל צד ניסה תמיד לנהל את המלחמה בצד של האויב שלו, ולערב את העורף של היריב שלו במלחמה, זאת לא המצאה חדשה. על העובדה שזו מציאות ישראלית יחסית מאוחרת בהיקפים ובאינטנסיביות הזו, צריך להגיד תודה לצה"ל ולהרבה מערכות אחרות, אבל אין ספק שזו שאיפה של כל מדינה להפוך את העורף של האויבת שלה לחזית. הרבה מאוד שנים לא הצליחו לעשות לנו את זה בצורה אינטנסיבית למרות שתמיד היו ניסיונות, בכל התקופות, להפוך את העורף הישראלי לחזית. מי שפה מכיר את ההיסטוריה של מדינת ישראל, יודע שלצד השני גם היו הצלחות נקודתיות בעניין הזה, שהצלחנו להתגבר עליהן בצורה כזאת או אחרת לאורך הזמן. אבל השאיפה הזאת היא שאיפה הגיונית, ידועה, שמלווה את ההיסטוריה של כל המדינות בעולם שנמצאות במצב של עימות.

כשהסתובבתי בצפון בזמן מלחמת לבנון השנייה, נחשפתי במידה רבה לבעיית העורף. הייתי אז שר המדע, התרבות והספורט ולקחתי על עצמי את הניסיון לייצר איזושהי אתגרת תרבותית-אמנותית, הבאנו הרבה מאוד אמנים לצפון, למקלטים, לבתי החולים. אני לא חושב שיש יישוב אחד שלא הייתי בו לפחות פעם אחת, אם לא פעמיים. במשך החודש של הלחימה הייתי לפחות יומיים-שלושה בשבוע בצפון וראינו את ההבדלים בתפקוד של משרדי הממשלה השונים, בתפקוד של הרשויות המקומיות השונות, זה לא היה מקשה אחת. נתקלנו בהרבה מאוד בעיות; בחלק מהמקומות, הקיצוניים, בעצם הוחלפו אנשים בהסכמתם, מי שמכיר את מה שקרה בצפת או במקומות אחרים, נעשו כל מיני דברים.

כשהעניין הזה הסתיים, חדרה בי ההכרה שהיא חורגת מהנושא עצמו ככל שהוא חשוב, דן, ומהנייר עצמו ככל שהוא מבטא דברים מעניינים וחשובים. אני חושב שהממשלה - ואני לא מדבר על ממשלת אולמרט, אני מדבר על הממשלה כרשות מבצעת במדינת ישראל - הולכת ומאבדת את כושר הביצוע שלה, וזה ממש אבל ממש לא מדאיג אף אחד. אנחנו צריכים לשאול את עצמנו עד מתי ועד כמה אנחנו מוכנים לתת לתהליך הזה להימשך. כי התהליך הזה קורה באופן מכוון, מי שראה אתמול בלילה בחדשות את אביה ספיבק, מבין שזה לא קורה במקרה, זה קורה כי רוצים לקדש נושאים אחרים שהמחיר שלהם הוא העלמת הרשות המבצעת או הפרטתה. השאלה שאני חושב שבה צריך להרחיב את הנייר של הצוות הזה, היא כושר המשילות השלטונית של הרשות המבצעת במדינת ישראל. רענן דינור נמצא כאן וזה מצוין, ואני מבקש שהוא יתייחס למה שאני רוצה להגיד עכשיו. בהקשר הזה, לפני כמה חודשים ראיתי נייר עבודה של משרד ראש הממשלה שהתפרסם ב"ידיעות אחרונות", שאומר: רגע, זה לא הסוף, אנחנו רוצים להפוך את הרשות המבצעת רק לרשות רגולטיבית, רשות מפקחת, שהיא בכלל לא תעשה שום דבר ברמת הביצוע. כך אנחנו מוצאים את עצמנו במציאות שבעצם אנחנו מספקים פחות ופחות שירותים או מוצרים ציבוריים לציבור, אנחנו מפריטים את הרשות המבצעת עד הקצה - את מה שצריך ואת מה שלא צריך - ואנחנו לא נותנים לעצמנו דין וחשבון אמיתי לגבי ההשלכות. ואז אנחנו מגיעים באמת לקודש הקודשים, לביטחון, אין יותר חשוב מזה, בשביל זה קמות מדינות בעולם, קודם כל כדי להבטיח את ביטחונם של האזרחים שלהן, של התושבים שלהן. כשהביטחון מופרט או כשמדינה לא מסוגלת לספק את הצרכים הביטחוניים, יש כאן שאלה שנוגעת ממש לקיום עצמו.

השאלה למה זה קורה. זה קורה, קודם כל, במידה מסוימת בגלל השיטה. יש חוסר יציבות כרוני בשיטה הישראלית, חילופים גדולים, קושי לייצר מדיניות ארוכת טווח וכדומה, אני לא רוצה להרחיב, כולם מבינים על מה אני מדבר. יש לזה גם פתרונות שצריך להתחיל לחשוב עליהם, ברמת תקציב דו-שנתי שאפשר להתחיל לדבר עליו. אני לא רוצה להרחיב, כל כותרת פה היא דיון לשעתיים-שלוש, אבל אין ספק שצריך להתמודד עם חוסר היציבות הכרוני במערכת השלטונית הישראלית. שניים, בשיטה הישראלית ראש הממשלה והשרים כמעט לא נבחרים על כושר הביצוע של המשרדים שלהם ושל הממשלה. יושבים כאן ראשי ערים - רון חולדאי ויונה יחב - הם נבחרים יום-יום שעה-שעה על כושר הביצוע של עיריית תל אביב ועיריית חיפה. ראש ממשלה בישראל לא נבחר על היכולת של הממשלה שלו לעמוד ביעדים הארגוניים, התוצרתיים שלה, אלא על דברים הרבה יותר גדולים - האם נפגשים עם קלינטון, לא נפגשים עם קלינטון, עם טוני בלייר, עם בוש וכדומה - ולפי דעתי יש לזה השלכות משמעותיות על כושר הביצוע של הרשות המבצעת.

הדבר השלישי, שרי האוצר במדינת ישראל נבחרים קודם כל ולפני הכל על רמת הצמיחה הכלכלית במשק הישראלי. זה המבחן האולטימטיבי של שר אוצר במדינת ישראל, וכשזה המבחן האולטימטיבי קודם כל מקצצים בהוצאות הממשלה, קודם כל מפריטים כל מה שאפשר, כי זה משרת באופן טוטלי את יכולתו של שר האוצר להצליח במדינת ישראל ולהביא תוצאה. אני הייתי שר בשני משרדים, הייתי שר פנים, את משרד הפנים אי אפשר להפריט, את משרד הפנים מייבשים. הייתי שר המדע התרבות והספורט, זה משרד מופרט. הוא מחלק כסף ועושה רגולציה, נקודה. מה שקורה במדינת ישראל - יש שני מצבים, יש משרדים שמייבשים אותם ויש משרדים שמפריטים אותם. מייבשים במובן הזה שבמודע לא מאפשרים למשרד למלא את תפקידו ולספק את השירותים הציבוריים שהוא מופקד עליהם על-פי חוק ועל-פי כל צורך אחר.

אני מציע לשנות את השיטה, ובמקום להפריט כל מה שזו להתחיל לשפר את הרשות המבצעת במדינת ישראל איפה שצריך, איפה שיש כשל שוק, איפה שברור לחלוטין שהסקטור העסקי לא יכול להיכנס לנעליה של הרשות המבצעת. את הדבר צריך לעשות, יש כלים לעשות את זה, צריך לקחת אלמנטים מתוך הסקטור העסקי המאוד מצליח במדינת ישראל ולעשות להם אדפטציה לשירות הציבורי. הכי קל בעולם זה להפריט; כשאתה מפריט, אתה מתפטר מאחריות, אתה מכניס כסף, אתה מוציא פחות כסף, זה נהדר. מי שמשלם את המחיר בהרבה מאוד פעמים - כשההפרטה היא לא במקום ואותה פונקציה לא יכולה להיעשות בצורה יותר טובה על-ידי הסקטור העסקי - זה הציבור הישראלי, ואנחנו מכירים את הדוגמאות למכביר. הסקטור העסקי לא יכול לבוא במקום הסקטור הממשלתי בתחום המערכות הביטחוניות או סיפוק צורכי הביטחון של העורף, במובנים שהצוות כאן דיבר עליהם.

שירות המדינה הישראלי הוא אנכרוניסטי בהרבה מאוד מובנים. כשראש ממשלה בישראל פוגש את נציב שירות המדינה, זה בדרך כלל כדי לראות אם אפשר להכניס משהו לעבודה, זה אף פעם לא על רפורמה מקיפה, רצינית, עם יכולת לתגמל על הצלחות, עם יכולת לייצר ביורוקרטיה שרואה את האזרח במרכז וכדומה. יש הרבה אלמנטים שקיימים בסקטור העסקי שלא קיימים בסקטור הציבורי או בסקטור הממשלתי, ולפי דעתי הדבר הזה חייב להיות נושא שהופך להיות מרכזי בקרב מקבלי ההחלטות הראשיים של מדינת ישראל.

ההערה השנייה שאני רוצה להעיר במעט הזמן שנותר לי, היא לגבי התרחישים העתידיים שהצוות דיבר עליהם. האם באמת המשימה של הגנת העורף באופן טוטלי היא משימה בת-השגה? הרי אנחנו מבינים היום שגם תל אביב היא בהרבה מאוד מובנים עורף פוטנציאלי ואפשר היום להגיע בטילים מסוריה ומלבנון גם לבאר שבע ודרומית לבאר שבע. השאלה היא בסופו של דבר, האם אפשר למגן את כל המדינה, האם אפשר לספק ביטחון משמעותי אמיתי לכל תושבי המדינה, בכל מקום, בכל זמן, בכל עת. מישהו יכול לממן את זה באמת? אלה דברים שאנחנו, כמי שצריכים לספק את השירותים האלה, אנחנו כממסד, כממשלה, כמדינה, מוכרחים לשאול את עצמנו. אני בכלל לא בטוח שכלכלת ישראל מסוגלת להתמודד באופן אמיתי, אפקטיבי ואופטימלי עם האתגר של מיגון העורף, לא רק במובן הפיזי של מיגון בתים, כפי שעכשיו מדובר למשל בשדרות, אלא במובן היותר רחב של המילה. אני חושב שגם על זה צריך לתת את הדעת.

נשאלת השאלה גם בכל מה שקשור לכושר העמידה. זה נכון, דן, שהציבור הישראלי גילה כושר עמידה בלתי רגיל לאורך כל המבחנים, אגב לא רק במלחמת לבנון השנייה. גם הציבור בשדרות, עם כל הכאב והקושי שאנחנו רואים, מגלה כושר עמידה בלתי רגיל - לחשוב ששבע שנים ציבור שלם בשדרות וביישובים לידו עומד במצב כזה, זה דבר שקשה מאוד לתאר אותו. אבל בסופו של דבר אנחנו חייבים לשאול את עצמנו האם אנחנו רואים מציאות שבה לאורך שנים רבות, אולי עשרות בשנים, הציבור הישראלי, מדינת ישראל יכולה לעמוד בסוג כזה של לחץ שבו העורף הופך להיות חזית. מה שהיה חסר לי בכל הפרזנטציה הנפלאה הזו, זה המילה שלום. חברים, שלום זה

לא תבוסתנות. אני מציע למקבלי ההחלטות במדינת ישראל להתחיל לחשוב במושגים של סיום הקונפליקט והגעה לשלום. כמה זמן כולנו חושבים שאפשר להמשיך כך? אז נמגן עוד בית, עוד שכונה, עוד עיר, מבחינה אסטרטגית אנחנו חייבים להגיע למצב של שלום עם האויבים שלנו, עם השכנים שלנו, עם העולם הערבי, עם כל הקשיים ועם כל המורכבות; אני מודע לקשיים ואני מודע למורכבות, אבל בסופו של דבר זה צריך להיות חלק מתפיסת הביטחון. הייתי אומר את זה אחרת, אמר את זה יצחק רבין זיכרונו לברכה הרבה פעמים: בלי שלום אמיתי לא יהיה ביטחון אמיתי. אנחנו תמיד צריכים לזכור שמצד אחד צריך להיאבק בכל הדרכים באויבינו, בטרור, ולמגן ולהתמגן, ומצד שני לא צריך להחמיץ את כל ההזדמנויות שנקרות לפתחנו לנסות ולהגיע לרגיעה או להסדרים או אפילו לשלום עצמו. תודה.

היו"ר אריק כרמון:

תודה לאופיר. אני מבקש כאן לפתוח את הרשימה למתדיינים, אבל אני רוצה להעיר הערה. מטבע הדברים, הנייר שהכין הצוות של דן מרידור פורס יריעה רחבה של סוגיות - חלקן בפעם הראשונה לדיון - ואני מציע שנתייחס אליהן. מטבע הדברים, גם הדיון כאן לא יוכל להיות ממוקד בהכרח, מצד שני אני מציע לא להרחיב את היריעה יותר מדי. ישנן שאלות של משילות שאתה העלית, אופיר, ואפשר להתמודד איתן וצריך להתמודד איתן, למשל אנחנו יודעים שבכל העולם המערבי ממשלות הפסיקו לבצע, זה לא אומר שהפסקה של הביצוע עומדת בסתירה להתוויית מדיניות, להקצאת משאבים, לפיקוח, לכל הדברים האחרים, אבל בעיקר לאחריות על אותן סוכנויות מבצעות שצריכות לבצע.

ח"כ אופיר פינס-פז:

לא בתחום הביטחון.

היו"ר אריק כרמון:

בסדר, אני לא נוקט עמדה, אני רק אומר - בואו נגדיר גבולות גזרה.

קריאה:

זאת שאלה שהשלטון המקומי היה צריך לפתור.

היו"ר אריק כרמון:

מאה אחוז, זה בדיוק מסוג הדברים שצריך להציף אותם ולהתמודד איתם.

קריאה:

אריק, יש גם בעיה סמנטית. המילה עורף באנגלית נקרא home front. עורף זה מושג מאוד-מאוד לא מתאים.

היו"ר אריק כרמון:

המושג home front מכסה הרבה יותר מאשר עורף.

קריאה:

המילה עורף זה החלק האחורי של הצוואר שלך, זה לא מתאים.

יונה ירב:

תאמין לי שכשאתה חוטף טיל, לא אכפת לך איך קוראים לזה.

היו"ר אריק כרמון:

על רקע הזה אני מזמין את רענן דינור, מנכ"ל משרד ראש הממשלה, בבקשה.

רענון דינור:

תודה רבה, בוקר טוב. ראשית, אני מבקש להודות על העבודה שנעשתה על-ידי דן מרידור וצוותו. במשרדי עוסקים בנושא של העורף, העורף כחזית, חזית העורף, מאז המלחמה ואפילו לפני כן בהקשר מסוים. מבחינה זו העבודה הזאת היא בהחלט משוב שמייע, מאתגר ונותן לנו איזושהי יכולת לצאת מהמסגרת שלנו, כמסגרת מחשבה ועבודה, ולהיחשף לעבודות שנעשות מחוץ למסגרת הפנימית. אני חייב לציין שלפחות בחלק מהנושאים הממשלה כבר יישמה כמה מן המסקנות שעולות בדו"ח, ובהחלט התחושה היא מאוד נוחה שבמקום אחר, בצוות אחר, ללא האילוצים שאנחנו מצויים בהם, הגיעו אנשים טובים למסקנות דומות מאוד.

אבל בתחילת דבריי, דן, אני רוצה להזהיר את הצוות שלך ואותך מפני מהלך שיכול להיות מסוכן כקו חשיבה. התחלת באמירה שיש רצף מסוים שמתחיל במלחמת המפרץ הראשונה, עובר דרך האינתיפאדה, בעיקר בירושלים, עד למלחמת לבנון השנייה, ואמרת: הנה שלוש דוגמאות שבהן לעורף יש תפקיד מיוחד במאבק הצבאי. נדמה לי שזאת יכולה להיות מתכונת לשגיאות, כפי שקרה כבר בעבר, ואני אפרט.

לטעמי, תפיסת תפקיד הרשות המקומית נבנתה על התנהגותו של צבי בר במלחמת המפרץ הראשונה ואהוד אולמרט באינתיפאדה, ומישהו חשב שזה המודל שאיתו אפשר ללכת למערכות האפשריות בנתונים שבהם העורף מאוים. הסתבר שזה לא כך, הסתבר שהיכולות של רמת גן וירושלים הן יכולות ראויות, אך זאת לא היכולת שאפשר לומר שהיא נתונה לכלל הרשויות, בוודאי לא כלל הרשויות שהיו נתונות באיום במהלך מלחמת לבנון השנייה. ההנחה שהרשות המקומית תסתדר לבד היתה הנחה מוטעית מיסודה. כמובן שזה עבד היטב כשהיה מדובר בעיר חיפה, זה עבד בעיר חיפה כבר מהלילה הראשון של הקטיושות על סטלה מאריס, בה בשעה שזה לא עבד בהרבה מאוד רשויות אחרות.

מה היתה ההשפעה של זה? נוצרה הקונספציה של פיקוד העורף שכל תכליתו הוא בהצלת חיים, ואילו התפיסה היסודית של פיקוד העורף שתפקידו לסייע למרקם החיים האזרחי בעורף הלכה ונעלמה. תבדקו את מבנה פיקוד העורף, את פקודת ההקמה של פיקוד העורף; פקודת ההקמה לחלוטין לא עוסקת בשאלות של הצלת חיים בלבד או חילוץ ממבנים קורסים, פקודת ההקמה של פיקוד העורף עוסקת ממש בשמירת מרקם החיים. במשך הזמן נוצר ה"סליפ" הזה, בין השאר על בסיס התפיסה של רמת גן וירושלים, שלפיקוד העורף יש תפקיד שמור למבצעים המיוחדים - בניין שקרס, פעילות חומ"ס או כל דבר אחר, ואילו שאר העולם מתבצע על-ידי הרשויות המקומיות. אלא שהרשויות המקומיות אינן מקשה אחת, היו כאלה שעשו את עבודתן היטב, היו כאלה שלא היו יכולות לעמוד במשימה, ובהקשר הזה אתייחס בהמשך להמלצה שלכם לעניין המודל הדואלי.

המערכה האחרונה בלבנון חשפה הרבה מאוד לקונות - בין פיקוד העורף למל"ח, בין פיקוד העורף לרשויות, בין פיקוד עורף-מל"ח למשטרה. יש הרבה מאוד שטחים מתים או לא מוסדרים שעלו במלחמה האחרונה, ואת כולם צריך להסדיר. בעבר הסתכלנו על העורף כאל מרכיב בהערכת המצב. ברמה הלאומית דיברנו על תפקידו של העורף לספק את המלאים הנחוצים למאמץ המלחמתי. כך היתה התפיסה במלחמת ששת הימים, כך במלחמת יום הכיפורים, אפילו במידה מסוימת במלחמת שלום הגליל. ברמת הזירה דיברנו על העורף גם כמרכיב בהערכת המצב הצבאי באופן שבו הסתכלנו על העורף כמרכיב במורל, מרכזי גיוס של חיילים וכיוצא באלו. במלחמת לבנון השנייה זו פעם ראשונה שאנחנו מסתכלים על העורף כעורף ולא על העורף כמרכיב בהערכת המצב הצבאי, ולכך יש כמובן משמעויות מרחיקות לכת.

כמו הוועדה, סברה הממשלה שצריך גורם מרכזי שיתכלל את פעילות הממשלה בעורף. ב-15 באפריל 2007, אחרי עבודת מטה מקיפה במקומות שונות, גם במשרד ראש הממשלה, גם בחלק המנכ"לי שלו וגם בחלק המל"לי שלו, קיבלה הממשלה החלטה - אגף לא פה אחד - להטיל את התכלול של פעילות העורף על משרד הביטחון. עמדנו לפנינו שתי אופציות, אופציה של המשרד לביטחון פנים, האופציה של משרד הביטחון, ובחרנו במשרד הביטחון; זאת היתה התלבטות לא פשוטה. ההחלטה לגורם מרכזי מתכלל עורף, כאמור מה-15 באפריל, באה לידי ביטוי כבר בפעילות הממשלה בשדרות. פעילות הממשלה בשדרות מופעלת ממחצית חודש מאי, באמצעות גורם מרכזי, משרד הביטחון, אשר רואה את התמונה הכוללת על כל היבטיה גם במונחים של מיגון, גם במונחים של תוספת חדרי ביטחון, גם במונחים של רענונים, גם במונחים של פעילות בתי-הספר ופעילות המסחר וכל אחד מן ההיבטים שאפשר לחשוב עליו במונחים מרחביים של תכלול פעולת העורף. התפוקות שיש לנו היום, מההסתכלות הזו של ראייה כוללת, הן בהחלט

תפוקות משמעותיות; ואנחנו חושבים שהכיוון של גורם מרכזי בדמות משרד הביטחון, שם כללי, סגן שר הביטחון כמי שהוטל עליו העניין - ועכשיו יהיו חילופין בנושא - הוא בהחלט מתכונת שלפי שעה נראית מתכונת נכונה.

הוקמה במשרד הביטחון רשות חירום לאומית, רח"ל בראשי בתיבות, שתפקידה הוא בדיוק להוות את אותם מנגנונים שיש להם את יכולת הראייה המרחבית על כל הגורמים השונים המשפיעים והפעילים בתחום העורף, לרבות שאלות תפקיד הממשלה, תפקיד הרשויות ותפקיד סוכנויות הביצוע לסוגיהן. על כך אני אומר מספר מילים בסוף דבריי, במיוחד בהתייחס לדבריו של חבר הכנסת אופיר פינס.

אני רוצה להפנות את תשומת ליבכם לכך שאם עד היום הדגש בעורף עמד על שלוש רגליים, אנחנו מדברים היום בהקשר לעורף על ארבע רגליים; את הרגל הרביעית שאנחנו מוסיפים לנדבך הזה אני אפרט מיד, אבל תחילה אזכיר את שלוש הרגליים המסורתיות. תמיד דיברנו על הרגל של הצלת חיים, תמיד דיברנו על הרגל שעניינה אספקת השירותים החיוניים לרבות משאבי משק, תמיד דיברנו על כך שבסופו של דבר אנחנו רוצים להבטיח את המשכיות גורמי המשק העיקריים. היום אנחנו מדברים, כמרכיב מרכזי בתפיסת הביטחון, על שמירת מרקם חיים והיכולת לשמור על מרקם החיים לאורך זמן, על כל המשמעויות שיש להיבט זה.

כתוצאה מאותה הבחנה שעשיתי בתחילת דבריי בין מודל של רשויות שיכולות לעמוד היטב בעומס של פעילות אזרחית בשעת חירום לבין רשויות שאינן יכולות לעמוד בכך, ומשום השונות הגדולה, בנינו את מודל דואלי שהוועדה ממליצה עליו. מודל זה מצמיד היום לכל אחת מרשויות המדינה יחידה של פיקוד העורף, תרצו מין עיריית צללים במובן מסוים, שבמועד המתאים יכולה לתת מענה לחיזוק אותה רשות ולעתים - אני מקווה שזה לא יקרה - לפעול במקומה של אותה רשות. אנחנו ניסינו מודל מאולתר במלחמת לבנון השנייה, משום שלא היו את אותן יחידות של פיקוד העורף בשם הקיצור יקל"רים (יחידות קישור לרשות המקומית), ושלחנו למספר רשויות מנכ"לים לשעבר במשרד ראש הממשלה, כדי לחזק את אותן רשויות מקומיות. אחד מהם היה אילן כהן שיצא מכאן, שהיה באחת מן הערים בצפון, וכן יוסי קוצ'יק, רפי פלד, אנשים טובים אחרים, והתרומה שלהם היתה חשובה מאוד לסיוע בניהול של אותן רשויות שהתמודדו במהלך לבנון השנייה. אבל אין שום סיבה לאלתר ואין שום סיבה לגייס למילואים את המנכ"לים לשעבר של משרד ראש הממשלה או בעלי תפקידים אחרים, צריך להבנות את זה ומכאן המתכונת של המודל הדואלי, שהיא בהחלט המתכונת הנכונה לפעילות.

אשר לסוגיית הפרטת הביטחון. קודם כל, כבר באוגוסט 2006 הינחה ראש הממשלה, בעקבות לקחי מלחמת לבנון, להגדיר את שירותי הליבה שהממשלה חייבת לספק לעורף במתכונת של חירום, במונחים של סל שירותים ובמונחים של דרך הפעילות שתביא לכך שסל השירותים יגיע לכל אזרח לאזרח. בהתאם לכך הנחינו את הגורמים השונים להגדיר את הפק"לים שמאפשרים את אספקת השירותים ברמות השונות, כולל גם מקרי תקלה, כך ששירותי הליבה יסופקו על-ידי המערכת הממשלתית.

אני רוצה להעיר בקצרה נקודת מבט שאני לא בטוח שכולם שמים לב אליה. התופעה של מעורבות של עמותות וגופים וולונטריים במלחמות היתה קיימת מאז ומעולם. אני זוכר את עצמי כקצין צעיר במלחמת יום הכיפורים, עמותות שטפו אותנו בכל מיני goodies שנותנים לחיילים במלחמה, מסיגרות שזה דבר חשוב, לבנים וכל כיוצא באלו.

היו"ר אריק כרמון:

אתה לא קורא חדשות. סיגרות זה כבר לא דבר חשוב.

רענן דינור:

הנושא ייבדק, אריק... מכל מקום, זה היה נכון במידה מסוימת גם במלחמת לבנון השנייה, והנה אנחנו במצב שבו העורף נמצא במלחמה ויש לא מעט גופים שיש להם את אותה אמביציה, אותה היענות, אותו צורך לתרום משלהם לפעילות ולמאמץ המלחמתי. כשהדברים נעשים כחלק ממאמץ כולל אין עם זה כל קושי, להיפך. אבל יש מצב שמי שמגדיר את הצורך אלה בדיוק אותם עמותות או גופי החברה האזרחית, שמחליטים שנושא מסוים ראוי שיינתן לאזרח. אתם יודעים איך הגענו לסוגייה של חלוקת מזון מבושל במקלטים? אני אספר לכם. בעזרתם של אלי אללוף ואנשים טובים אחרים פותח מפעל ההזנה בבתי הספר, וכשמפעל ההזנה איננו פעיל בחודשי הקיץ הוא פעיל מול הקייטנות. ואז כאשר יש מלחמה וביום שישי סוגרים את כל הקייטנות, יש עודף

של ייצור, עודף משמעותי, וחושבים אנשים טובים מה לעשות עם עודף הייצור בעולם של המזון המוכן, חמגשיות וכל כיוצא בהללו, ומגיעים למסקנה המאוד הגיונית שזה מסוג הדברים שכדאי לספק למקלטים.

היו"ר אריק כרמון:

רענן, תנסה להגיע לסיכום, ואם לא סיימת נשלב אותך בהמשך הדיון.

רענן דינור:

מכל מקום, כך למשל נולד הצורך של אספקת מזון, מבלי שאני עוסק כרגע בשאלה המהותית איפה נחוץ ובאלו היקפים. כל הנושא של מחנות של פינוי תושבים, כפי שכולכם מכירים, נולד כיזמות של מְצַנֵט חיצוני. בסופו של דבר, הדחף של גורמים שונים לתת מענה טוב יותר להתמודדות של תושבי העורף יוצר לא פעם גם את רמת השירות. כך אגב קרה, או כמעט קרה, גם בעיר שדרות.

לבסוף, הבטחתי להתייחס ברבע מילה לדברים של חבר הכנסת אופיר פינס. המסמך שראית, אופיר, הוא מסמך שתכליתו לעסוק בשאלה מה תפקיד המיניסטריון והאם יש דרך לשפר את פעילות הממשלה באמצעות סוכנויות ביצוע. ואכן אנחנו מקדמים, יחד עם המכון לדמוקרטיה וגופים נוספים, את הרעיון של סוכנויות ביצוע, בין במודל הבריטי או בכל מודל אחר, כדי לשפר את כושר הביצוע של משרדי הממשלה כך שיתאים בוודאי לפעילות בשגרה אבל בהחלט גם לפעילות חירום. תודה רבה.

היו"ר אריק כרמון:

תודה רבה. לפני שנמשיך אני רוצה לבקש משרגא ברוש - שרגא, לארגון שאתה עומד בראשו מן הסתם יש מה להגיד. אני רוצה לרשום אותך לרשות דיבור, לא כרגע אלא בהמשך. אני מציע, דן, אם במהלך הדיון יש לך הערה, אם אתה רואה שאתה יכול לתרום לניווט, בבקשה. במהלך הדיון גם דוד ברודט מן הסתם יעיר הערות מזווית הראייה של צוות שבחן את סוגיית הביטחון בצורה רחבה, ואני ממשיך להזמין אנשים להירשם.

אני שמח מאוד שנמצא כאן אהרון רוטשטיין משער הנגב. היום ה-home front הוא ממש איפה שנמצא בית-הספר של שער הנגב, יש לי קרבה נפשית לבית-הספר הזה, שם היה ענף הפרחים של קבוצת גבים שהייתי חבר בה. אהרון, בבקשה, 12 דקות.

אהרון רוטשטיין:

לאחרונה אני פוגש לא מעט חברים שנמצאים במרכז, שבשנות ה-60 כשאנחנו הלכנו להתיישבות בנגב הם קיימו את שגרת חייהם והמשיכו את חייהם בתל אביב. הם שואלים אותי: תגיד לי, אהרליה, מה אתה עושה שם? שאלה שלעולם הם לא היו שואלים אותי בשנות ה-60. לאחר מכן הם שואלים אותי: תאמר לי, אין לך אמצעים לעזור את המקום הזה? כשקראתי את הדו"ח שלך, דן, פתאום כל הדבר הזה עלה לי והעמיד את הדברים באור שלא חשבתי עליו קודם לכן, האם באמת אני תוצר של איזשהו כישלון, שלא היו לי האמצעים ונשארתי תקוע במקום הזה שבמשך שש שנים חוטף רקטות ולא היה לי את הכוח לקום ולהגיד: אני חייב למשפחתי, לילדי ולנכדי, ויאללה קדימה לצפון, מחוץ לאזור הקסאמים.

קריאה:

בצפון יש קטיושות.

אהרון רוטשטיין:

אני מתכוון לא יותר מדי צפונה, עד אשדוד, אני לא אצפין מעבר לאשדוד.

יונה ירב:

בחיפה נקבל אותך, יש לי תקן פתוח לבית-ספר תיכון.

אהרון רוטשטיין:

על כל פנים, פתאום עלו בי מחשבות לגבי הפרטת האתוס הציוני. כלומר, לא רק הפרטת הביטחון אלא גם הפרטת האתוס הציוני. אני כבר לא יודע למה אני יושב בספר, אני כבר לא יודע למה אני יושב עם תלמידי ומנסה לחזק את רוחם להישאר באותו מקום, כי אולי אני עושה בכלל דבר בלתי אחראי, כי אולי בכלל לומר לאנשים להישאר באזור הזה, זה או להנציח את דלותם, או לומר להם: רבותי, אתם הופכים לאט-לאט להיות מטרד כי אתם עולים המון כסף. ואז נזכרתי במורי פרופ' לייבוביץ שפעם לימד אותנו את ההבדל בין צורך לבין ערך. הוא אמר: צורך ממלאים, על ערך משלמים.

לכן בדיון הזה שאני נמצא בו עכשיו, ואני שמח שהוזמנתי לדיון למרות שאני לא מורגל בקהל מסוג הזה, אני רוצה לבוא ולומר לכם: תראו, רבותי, אתמול בערב כשאתם הייתם מכוונים כאן נפלה רקטת קסאם בין אולם הספורט הגדול לבין אולם הספורט הקטן בבית החינוך שער הנגב שמארח בתוכו גם את מכללת ספיר. היום בערב יינתנו תעודות בוגר לבוגרי תואר ראשון במכללת ספיר, ואני לא יודע מי יהיה שם. קריית החינוך בשער הנגב מאכלסת כ-1,000 מפרנסים, כ-10,000 סטודנטים, תלמידים מכיתות א' ועד י"ב. בשנה הבאה אני לא יודע מי יהיה שם. כשאני צריך היום לעמוד בפני פתיחת שנת הלימודים הבאה, אני יודע ש-25% מתלמידי לא יגיעו לבית-הספר בתחילת השנה משום שהם נמצאים מחוץ למעגל הקסאמים, משום שהוריהם לקחו לעצמם את האחריות הבסיסית של הורים לתת ביטחון לילדים, למרות שבבית החינוך שער הנגב נותנים חינוך טוב, ככה לפחות אומרים.

לכן הסוגייה הזאת, אותה סוגייה שאנחנו מדברים עליה באמצעים מאוד-מאוד-מאוד-מאוד תיאורטיים, אצלנו בשש השנים האחרונות זוהי מציאות של חיים. לא רק מציאות כלכלית, אלא בעיקר מציאות תודעתית של מה אנחנו עושים שם, האם נכון להיות שם והאם אתם חושבים שנכון להיות שם. האם היום מדינת ישראל, האם החברה בישראל, חושבת שנפילתה או אי נפילתה של שדרות זה דבר שקשור לחוסן הלאומי או דבר זניח. זוהי שאלה אמיתית, זאת לא שאלה תיאורטית. מפני ששכניי בשדרות, 24 אלף תושבים, קמים בבוקר לעבודה בשש השנים האחרונות, רובם המכריע קמים לעבודה, עובדים, משלמים מס הכנסה ובערב בתקשורת הם הופכים להיות כאלה שנתלים על האוטובוס של גאידמק, בשעה שרובם המכריע לא מעלים בדעתם לעשות זאת. הייתי רוצה לראות את האנשים האלה, את גיבורי שדרות, עומדים ומדליקים את כל המשואות ביום העצמאות הקרוב כדי לקבל את אותו חיזוק, את אותה הסכמה שלכם לישיבה שלנו שם. זוהי מציאות שקשה מאוד לתאר אותה, קשה מאוד לתאר את הקושי הנפשי לעמוד בה ויותר קשה מזה לעמוד באי הוודאות הכלכלית.

בכל פעם שאנחנו מעלים את סוגיית המיגון לדוגמא, שאני באופן אישי חולק עליה, השאלה הראשונה שעולה היא מה יהיה אם נצטרך למגן את כל אשקלון - זו התשובה שאנחנו מקבלים בשש השנים האחרונות - ומה יהיה כשזה יגיע לתל אביב. אני מתכוון לתשובה ואני לא מתכוון לעצם הפתרון. חבל שגירי לא נמצא כאן. כשגירי בא בפעם הראשונה לבית-הספר שער הנגב, שכל היופי שלו במרחבים שבו, שכל היופי שלו הוא במדשאות שבו וביכולת להמשיך ולאפיין חינוך קיבוצי בעידן של השתנות, אמרתי לגירי: אל תגיעו בבית-הספר, כי ברגע שנתחיל את המיגון יתחילו לצאת מכאן תלמידים. וזה בדיוק מה שקרה. ברגע שהתחיל המיגון, התחילה בריחה של תלמידים מתוך בית-הספר, כי מי רוצה לחנך את ילדיו בתעוזה ובמעוז לאורך זמן? זאת סוגייה נוספת שצריך לקחת אותה בחשבון כאשר אנחנו מדברים על מצב העורף, כאשר אנחנו מדברים על קו החזית.

אני רוצה לומר מה כן; מה אני חושב, מהמקום שאני יושב, שצריך לקרות היום באזור שלנו, שדרך אגב הוא אזור עם פוטנציאל אדיר לעיתות של שלום. התשובה לא צריכה להיות בהכרח מיגון אופטימלי, מפני שאני לא יכול להעלות בדעתי, לדוגמא, את תלמידי בבית-הספר ללא הפסקה, ללא חצר, ללא שיעור חינוך גופני, והרי לא נוכל להקים מטרית בטון מעל כל אזור שער הנגב. לכן הדבר שיכול היום להפוך את שער הנגב-שדרות למקום יותר ראוי זה תשומת לב ממלכתית למקום הזה באופן שייראה, הקמת מוסדות חינוך מפוארים יותר, חדשים יותר, הקמת מוסדות תרבות חדשים יותר, לבוא ולומר לאוכלוסייה הזאת: אנחנו רוצים בכך, אנחנו רוצים שיהיה חבל לעזוב את האזור הזה. ויהיה חבל לעזוב את האזור רק אם נשקיע בו - בחברה, בכלכלה, בתעסוקה ובעיקר בחינוך. כי מה שקורה היום הוא שאנחנו נמצאים בדעיכה, והפתרונות העתידיים שמוצעים היום לזמן הבינוני והזמן הקצר הם פתרונות - לא שהם מאכזבים, הם מדכאים. לכן צריך להתחיל לגבש את החלום לגבי העתיד הזה, וזאת צריכה להיות משימה לאומית. אם זאת לא תהיה משימה לאומית, הדעיכה של שדרות-שער הנגב תהיה דעיכתה של תל אביב בעתיד. אין לי ספק בכך. אלי מויאל אמר את זה - ואני הסכמתי עם כל מילה שלו, זה לא

תמיד קורה לי - הוא אמר שנפילתה של שדרות תהיה נפילתה של תל אביב בעתיד או של כל הרעיון הציוני.

קריאה:

זה היה המוטו במלחמת השחרור.

אהרון רוטשטיין:

אני חושב שאנחנו חוזרים למוטו הזה, מפני שלאחרונה ישבתי עם ותיקי ניר-עם, אני לא יודע מי מכם יודע או פגש את האנשים האלה, שלפני שישים שנה היו מגש הכסף, אלה שהניחו את קו המים בנגב. פגשתי את ותיקי ניר-עם שישבו מולי לאחר שהתגייסנו, מורי בית-הספר, לבוא אחת לשבוע לתת הרצאה בניר-עם כדי להוציא את זקני הקיבוץ מתוך הבתים שלהם אל המועדון, כדי שמישהו יקשיב למצוקתם. הם נעלבו עד עמקי נשמתם לא מזה שלא ממגנים אותם אלא מזה שלא מדברים איתם, וקשה לראות שהם מרגישים כך, האנשים שבאמת היו מגש הכסף של המדינה, הם לצד אנשי שדרות. לאחרונה אהרליה כהן בשדרות יצא עם סרט שכולנו חייבים לראות אותו, סרט בשם "החלוצים", העוסק בשאלה האם ראשוני שדרות היו חלוצים, כן או לא, והעימות שלהם עם ההתיישבות העובדת. זהו סרט יוצא מן הכלל שפותח דיאלוג חדש, להערכתך, בין האוכלוסייה של ההתיישבות העובדת לבין אוכלוסיית שדרות. אני מאוד-מאוד מקווה - ואלי אללוף יושב כאן ויודע מה עמדותיי בנושא - להקים את המוסד החינוכי הראשון המשותף בארץ לשדרות-שער הנגב, שיעלה חינוך גם בשדרות וגם בשער הנגב בעתיד, משום שהיום באחדות גורל בין שער הנגב לשדרות, רק אלה נשארים באזור. כל מי שיכול לצאת, יוצא היום. אני אסתפק בזה, תודה.

היו"ר אריק כרמון:

אהרליה, תודה. כאשר הדיון מתחיל לנוע בין ערכים לבין ערכים כלכליים, מטבע הדברים היריעה נפרסת, אני חושב שאין לנו שום מפלט מכך. אני מודה לך מאוד על ההערות האלה. נדמה לי שאחת הבעיות, כאשר עלתה שאלת ההפרטה, היא שמה עולה בדעת רבים מאיתנו זה בראש ובראשונה הגאידימקזציה של תהליכים חברתיים ובכך נעשה עוול עצום לגורמים אחרים שנוטלים על עצמם אחריות ציבורית וחברתית. אבל לפני שאני אציג את אלי אללוף, אני רוצה להעיר עוד הערה בשולי הדברים של אהרליה. אתה השתמשת במושג ספר. המושג ספר באתוס הישראלי יש לו משמעות כל כך מרכזית, כל כך חיונית. דרך אגב, לא רק באתוס הציוני, אני חושב שגם בהיסטוריה האמריקנית המושג frontier היה דגל מוביל באחד התהליכים שהובילו להתפתחות שם, כמו גם אצלנו שאנחנו מתחבטים היום בשאלה של מה זה עורף. גם את זה אני חושב שצריך לזכור, כבן קיבוץ שבא מהספר.

אני חושב שלקרן סקטא-רש"י, שאלי אללוף יציג את הפרספקטיבה שלה, יש הרבה מאוד זכויות בכלל והיא פורצת דרך בשיח שעדיין לא גובש לגבי המקום של הפילנתרופיה ושל צורות אחרות של השתתפות חברתית. כאמור, אלי אללוף הוא מנכ"ל קרן סקטא-רש"י שעושה רבות במדינת ישראל בתחום החברתי ובתחום החינוכי, אלי, בבקשה.

אלי אללוף:

תודה, אריק. אני אמור לייצג פה מגזר - סליחה, רענן - שאתה קצת זילזלת בו עכשיו, מגזר שלא כללתם אותו, דן, בחוט האסטרטגי של המדינה בזמן מלחמה. במסגרת ההפרטה הרבה מאוד פעולות עברו למגזר השלישי או החברה האזרחית, כפי שהיא מוגדרת היום. זאת הפרטה שונה מהפרטה שעוברת למגזר העסקי. בתודעה הציבורית, בוודאי בכנס כלכלי כמו שלכם, אתם מדברים על הפרטה וחושבים עסק. אנחנו בפילנתרופיה שומעים הפרטה וחושבים טובת הציבור. אלה שני עולמות. בהפרטה העסקית המטרה היא רווח בעולם העסקי, שיפור שירות אולי, זה תמיד אבל ודאי לא בתקופת מלחמה, ואני אתן דוגמאות לא סימפטיות למגזר העסקי. כאשר שיש הפרטה, והמגזר הפילנתרופי מתמודד על אותם מרכזים, לא רק שהוא לא מתכוון להרוויח אלא הוא מתכוון לתת שירות עם תוספת תקציבית מאוד-מאוד משמעותית, עם יכולת בלתי רגילה גם לבצע.

רענן, תדע שלא היינו זקוקים להפעיל שום מטבח בקיץ. זאת פעם שנייה שאתה מספר את זה, אבל בפורום המכובד הזה אני חייב לתקן. זה נכון שקרן סקטא-רש"י זכתה בשני מרכזים של המדינה בשתי תוכניות שהיא הפעילה לפני כן כיוזמה שלה בתחום החינוך - היא עשתה פנימיות

יום להשלמת יום החינוך המאוד מקוצר ויזמה מפעל הזנה יחד עם הביטוח הלאומי, כפיילוט ראשוני, ואחר כך בזכות רוחמה אברהם זה הפך לחוק ויש מפעל הזנה. אבל הקרן חשבה שאם זה יעבור למגזר העסקי, גם בשל יכולת הביצוע וגם ההתמודדות עם הביורוקרטיה הישראלית והתפיסה של הביורוקרטיה שלנו, המפעלים האלה לא יהיו ברמה שהיתה לפני כן. בתקופת המלחמה פשוט ניצלנו את היכולות האלה. היום הקרן, אולי עד ה-20 לחודש, מספקת יום-יום 200 אלף מנות לבתי-ספר. אז חשבנו שגם בתקופת המלחמה התשתית הזאת טובה. להפתעתכם, אנחנו סיפקנו מעל 300 אלף מנות בתקופה של 20 יום; 25 אלף מנות ביום, מעל 9,200 מנות יום-יום לנהרייה. וזה לא goodies, זה היה השקט הנפשי של עיר שלמה - בהסכמה, בהמלצה של משרד הרווחה והמטרה שבראשו עמד רענן בעצמו. על-פי בקשת משרד ראש הממשלה, ביום שישי אחד בשעות הערב ביקשו להביא מנות יבשות לראג'ה, הגענו לשם ב-2:00 בלילה יחד עם עמותת "לתת". אני חייב להגיד לכם שלא ידעתי איפה זה ראג'ה, על המפה ידעתי, בחיים שלי לא הייתי שם. אנחנו סיפקנו פעילות בתוך המקלטים, הוצאנו יותר אנשים ממה שהוציא השם המפורש הזה, המרגיז כל יום. הוצאנו 9,000 אנשים רק בשבוע האחרון. רענן הזמין אותנו וביקש מאיתנו: תעשו יחד איתנו, ותהיה לכם גם השתתפות מדינה. חברים, אנחנו גם הוצאנו ילדים מהיום הראשון למלחמה, ביוזמה מקומית, אף אחד לא הזמין אותנו. רוח ההתנדבות של הצוות המקצועי שלנו היתה פשוט מדהימה; רוח ההתנדבות ושיתוף הפעולה שהיה עם כל הגופים שעבדנו איתם היה בלתי רגיל.

אנחנו הצלחנו, בזכות המלחמה - אם יש כבר משהו טוב במלחמה הזאת, ובכלל לכל מלחמה - להמשיך בתוכנית עבודה רב-שנתית. אנחנו הגוף היחיד שמחזיק היום ב-200 מיליון שקל של התחייבות ביצוע לשלוש השנים הקרובות. וזה מול מערכת ביורוקרטית מקומית ולאומית מאוד קשה, שלא שינתה אות אחת בדרכי עבודה באזורי המצוקה האלה. מאוד חשוב להבדיל בין האזורים. דן ציין את זה, ואני מחזיק זאת, ברשותך - אי אפשר לתכנן על אוכלוסייה ממוצעת, טובה, עשירה, האזורים האלה הם ברובם מאוד-מאוד חלשים. אהרליה ציין את הרוח הנהדרת שבחינוך, לא לשכוח שהוא מתמודד יום-יום עם בעיות כלכליות. ותי"ת לא נתנה תשובה אחת לפני שאנחנו החלטנו לסבסד ב-50% את שכר הלימוד על מנת לחדש את ההרשמה. זה היה יכול להיות אסון לשנים רבות בהמשך אם לא היינו מתחילים בזה, ואחר כך לשמחתי גם הסוכנות הצטרפה. המערכות בספיר הן היום בקריסה מוחלטת, לא שמעתי על מהלך הזה שפותר את הבעיה. אני ישבתי עם זאב צחור ועם המנכ"ל שלו, זה דיכאון לאומי לשמוע אותם. לא היתה להם תשובה אחת, עידוד. אנחנו כן ניגשנו להנהלה בפר"ז, אלה שלא חושבים טוב כביכול, והם אמרו מיד: תעשו משהו.

אני רוצה לציין עוד נקודה מאוד מרכזית בעיניי. אי אפשר לדבר על העורף כמקשה אחת. חייבים להקים מטה או איזושהי דרך טיפול באוכלוסיות המיעוטים, כי רמת השירות אצלם, גם בתקופת רגיעה, היא כזאת גרועה שאין שום התמודדות אפשרית שלהם בתקופת מלחמה והם גם סובלים מזה.

הקרן, והקרנות בכלל, יש להן יכולת עשייה אדירה. אנחנו לא דחינו שום בקשה. יש להן יכולת ביצוע, ובתקופת מלחמה הזריזות היא באמת אחד העקרונות המאוד חשובים. אני לא אסטרטג צבאי, אבל אני חושב שגם הבעיות החברתיות זקוקות לפתרונות מאוד זריזים, מאוד מידיים. אני לא אוהב לספר את מה שראיתי יום-יום בתקופה הזאת, היו בקשות מאוד מוזרות שאם אפשר היה למלא טופס הבעיה היתה כבר נפתרת, אבל הבעיה היתה אקוטית - להחליף את הזוגיות בבית האבות או במרכז לקשיש בתל חי, יום לפני האסון שקרה שם לצערנו, אז תארו לכם מה היה יכול לקרות גם עם הקשישים של תל חי.

בתשעה באב, בזמן המלחמה, הוזמנתי לדיון בצפת ב-10:00 בבוקר. הפתעה ראשונה: איך אתה מגיע ב-10:00 בבוקר, אתה לא יודע שאלו השעות של ההפגזות, מה אתה עושה פה? מופיע מפקד תחנת מכבי אש ואומר: יש לנו שיטה חדשה, בעיר העתיקה כשיש שריפה אנחנו פשוט מחכים שזה ייגמר לבד, אין לנו שום רכב שמגיע לשם. באותו יום בשעה 2:00 בצהריים מופיע נציב הכבאות, שמעון רומח, ואומר: חסרות לי מכונות כיבוי - אתה היית שר הפנים, חבר הכנסת פינס - אין לי כבאיות, יש לי תקציב אבל הרשויות המקומיות צריכות להשתתף, ואם הרשויות לא משתתפות אני לא יכול לרכוש. תארו לכם כמה כסף יש לרשויות מסביב לאזור עכו, אז לא מזמינים כבאיות אמרתי אני "אהבל", התקשרתי לדבורה גנני ואמרתי לה: בואי נעשה משהו. ובאמת הכבאיות הגיעו לפני שבועיים. זאת אומרת, היום המערך הממשלתי, לא רק שהוא לא ביצועי - ואני מחזק את מה שאמר אופיר, אני מדבר עכשיו כאזרח - אלא פחות ופחות יש יכולת ביצוע. אני לא אומר שהביצוע צריך להיות על-ידי פקיד מדינה שמבצע את הבנייה הטכנית של חיל האוויר, אני מדבר על המדינה שמחליטה לבצע ומבצעת באמצעות כל הכלים הנדרשים, גם אלה שהם במגזר השלישי.

יש היום 30,000 עמותות, חלקן טובות מאוד, חלקן לתיקון. אבל שנדע - לא חיפשנו תעסוקה לחדרי האוכל שלנו, אתם פשוט לא תאמינו איזה פניות הגיעו אלינו. פתחנו מוקד וראינו הצפה של בקשות, ברמה האישית, ברמה היישובית וגם ברמה הממשלתית; משרדי הממשלה פנו אלינו. נתנו תשובות, לא מקריות. נכנס עכשיו חבר שלי, דודי זילברשלג, הוא ואנחנו - "מאיר פנים" ואנחנו - הרמנו את כל בעיות המזון בצפון. הוא בצפת ובחצור ובעוד כמה מקומות ואנחנו בשאר המקומות. ביותר מ-20 יישובים סיפקנו מזון יבש, מבושל, שירותים כאלה ואחרים. אני חייב לבקש ממך, דן, להוסיף בדו"ח שלך את התפקיד של המגזר השלישי. כי קודם כל אנחנו צריכים להיות גאים שיש חברה שמתנדבת, חברה שרוצה לעשות, זה חוזק אדיר. חברים מאנשי המקום התנדבו וזה הכי טוב.

עו"ד דן מרידור:

אלי, תראה בדו"ח, עמוד 17 מדבר על המגזר השלישי. בהמשך יש דרישה לממשלה לתאם גם אותו. אבל מתוך גילוי נאות אני צריך להגיד שאני יושב בהנהלה של קרן רש"י, לכן אני רק יכול לשבח את מה שאלי מספר כאן. בכל אופן, אנחנו מתייחסים לזה, רק אמרנו שתפקיד המדינה הוא לפקח על הכל ביחד, לראות שבכל המקומות נעשית עבודה. אנחנו חס וחלילה לא המעטנו בשום אופן, אבל לא עסקנו במפורש בזה.

אלי אללוף:

לסיכום, אני לא מאחל סיבוב נוסף, אבל אנחנו כחלק מהמגזר השלישי נערכנו. הקמנו מטה בראשותו של אלוף בריק עם חדר מצב בכרמיאל. הוא מוכן - והלוואי שלא יהיה בשימוש - למערך נוסף שהוא לא רק מלחמה. אנחנו גם לקחנו על עצמנו, בתיאום ובעזרה אדירה של רענן, ללכת על חיזוק בתי חולים בצפון בנושא של חדרי מיון ואשפוז בתקופת חירום.

קריאה:

הם בתי חולים ממשלתיים, למה אתם צריכים לתת להם כסף?

אלי אללוף:

אני אתן תשובה. חשוב שנבין שהפילנתרופיה לא באה להחליף את המדינה, ודאי לא את תקציבי המדינה. אחד מתפקידיה של הפילנתרופיה הוא לזהות את הנקודות הלא מטופלות מספיק על-ידי מערכת ממשלתית או עירונית ולתת לה את ה"סְפוּט" הנדרש כדי שהנושא הזה יטופל.

חברים, בנושא של בתי חולים - ופה לרענן יש זכות למדליה מאוד יפה, ואני אומר את זה בשיא הכנסות, אתם שמעתם אותי לפני כן מבקר אותו אבל פה אני חייב לציין אותו לשבח - זיהינו בתקציבי המדינה ובתקציבי משרד הפנים ותוספת של המדינה שנבנתה על-ידי המהלכים שרענן בעצמו טיפל בהם, תוספת תקציבית כדי להתמודד עם בעיה שהיתה צריכה להיות פתורה. הבעיה הכי גדולה של אזורי הספר האלה היא שהתשתיות שלהן גם בזמן רגיעה הם בתת-תקן לעומת הנדרש - גם בתקופת רגיעה, בוודאי בתקופת מלחמה. לא יכול להיות שאני בעצמי כאזרח פשוט, כשהגעתי למנהל בית החולים רמב"ם, פרופ' ביאר, נאמר לי שאין שם חדר מיון תקני. אני ממש הופתעתי לגלות זאת, זה נראה לי אבסורד, חברים.

קריאה:

עד היום זה כך.

אלי אללוף:

כן, היום. איך זה יכול להיות? אפילו את התכנון הם התחילו רק ביוזמתם. לכן אני מסיים בכך שאני אומר שלפילנתרופיה יש תפקיד, היא לא במקום המדינה, היא לא תחליף את תקציבי המדינה, אבל תיתנו לפילנתרופיה לתת את השירות שהיא יודעת לתת. תודה.

היו"ר אריק כרמון:

אלי, הרבה תודה. ראש העיר חיפה יונה יהב, 12 דקות.

יונה יהב:

מי שלא מכיר אותי, אני תשלוּבֵת קטלנית של פחדן ויקה. הורי הגיעו בשנות ה-30 לחיפה מגרמניה, ואני ראש העיר הראשון שנולד כאן. זאת הסיבה שהעיר חיפה היתה מוכנה למלחמה, כי חודש לאחר שנכנסתי לתפקיד הגיע אלי מומחה לרעידות אדמה ובצורה מאוד פלסטית תיאר לי מה עומד לקרות בעיר שלי לאור העובדה שאנחנו יושבים על גדות שבר יגור. הוא נתן לי חיזיון כזה אפוקליפטי שמאותו רגע לא ישנתי, הייתי קם בלילה עם זיעה בחוט השדרה - אתם מכירים את התופעות האלה? - כשאני ממש לא יודע מה לעשות עם תופעה כזאת. הוא אמר לי שבמצב של רעידת אדמה העיר מתבקעת לשלושה חלקים, אין קשר פיזי ולא קשר של טלקומוניקציה בין החלקים הללו, עובדי העירייה כולם בורחים מבניין העירייה כי הם הולכים לראות מה נותר מהמשפחות שלהם, ואני מפקד של כל הבלגן הזה.

מאותו רגע הייתי מסתובב בכל מיני ארגונים ומספר להם את הצרה, שאני לא יודע איך לטפל בזה, לא יודע אלו הנחות עבודה להניח, כיצד לאמן את הקהלים שלי, מה לעשות בכלל. כשהייתי יוצא לחוץ לארץ לאסוף כספים, הייתי בוכה לפני הארגונים היהודיים עד שארגון אחד הרים את הכפפה - ארגון הגוינט - ואמר: בואו נשקיע כמות גדולה של כסף, נאמן את צמרת העירייה, אנחנו ניצור את מערכי האימונים ובוא נראה לאן זה מוביל. כך, בכסף של הגוינט, אנחנו לקחנו קבוצה אחרי קבוצה מהנהגת העיר, סגרנו אותה במלונות בירושלים כדי שלא יברחו, ובמשך ימים התאמנו והתאמנו והתאמנו בנגלות, וגם הצלחנו לשכנע את המשטרה, את הצבא, את מכבי האש ומגן דוד לחבור לאימונים הללו, ומזה נוצר חמ"ל מאוחד. אני אמנם סגן אלוף במילואים אבל רק במשטרה צבאית, אני לא פייטר כזה גדול, והיתה לי תחושת בטן שצריך להיות חמ"ל מאוחד של כל הכוחות האלה, ושיכנעתי את כולם להיכנס לאותו חמ"ל מאוחד.

שבועיים לפני המלחמה החלטנו לעשות תרגיל גייסות גדול במפרץ חיפה על-פי הנחת עבודה ששתי מיכליות אמוניה יתנגשו בכניסה לרחוב העצמאות וכל השאר זה אגדה. התאמנו והתאמנו, ואחרי שבועיים הטיל הראשון נוחת על סטלה מאריס, וכוחות ההצלה מגיעים אחרי דקה, הכל היה משומן כמו בעירייה שוויצרית. אבל במשך כל השלוש שנים האלה, מאחורי גבי, עשו לי את המוות. הם והעיתונות וכל מה שאמרתי לכם, כי אתם זוכרים שבישיבה הקודמת הייתי פה נציג המושחתים. אתם זוכרים, הייתם פה.

אני רוצה להגיד לכם שהיום אנחנו נוטעים את היסודות לוועדת החקירה הבאה. יש פה אורגזמה תמידית של העם הזה מוועדות חקירה, הוא מקבל אורגזמה כשהוא עושה ועדות חקירה, ואנחנו נוטעים את הבסיס לוועדה הבאה מהטעם הפשוט שלא נאמר פה משפט אחד. כשאני מתלבט פה יום-יום ואנחנו מכינים את העיר למלחמה הבאה ומשקיעים בזה הון כסף, לא תקציבי אלא מחוץ לתקציב, מתרומות שאני מביא, דבר אחד אני לא יודע - ואף אחד לא אמר לי ואף אחד לא מעלה את זה ולא מדבר על זה - איזה פנים יהיו למלחמה הבאה? למשל, כשעמדתי בסטלה מאריס ומיד נסגר כל האזור, אחרי שעה וחצי מגיע המומחה הבליסטי של המשטרה ומראה לי כף יד מלאה כדוריות קטנות. הוא שואל אותי: אדוני ראש העיר, מה זה? אמרתי לו: אין לי מושג, אבל זה מזכיר לי חגורה של מתאבד. אז הוא אמר לי: נכון, זה הפרינציפ. הטיל שנפל כאן הוא long range, 220 מילימטר, הוא מלא כדוריות, לפי ההערכה שלנו יש בפנים 40,000 כדוריות. מי מכל האסטרטגים פה יכול להבטיח לי שבמלחמה הבאה הכדוריות האלה לא תהיינה רעילות? ואם הן תהיינה רעילות, מה שווה כל הדו"ח הזה? אם הן תהיינה רעילות, כל מה שאני עושה היום בעיר לא שווה גרוש.

יש הבדל עצום בין עירייה גדולה, תקינה ובעלת יכולת לבין העיריות הקטנות. כתוצאה מזה שיש הבדל בהתייחסות - ונגע בזה אלי, כי הוא עבד בצפון, ובצדק הוא עבד בצפון - זה מחייב עבודה מסוג אחר, ואני לא מצפה לשום ביצוע מצד הממשלה. הממשלה היתה אצלי כל יום, רענן בכלל העביר את משרדו אלינו, חלק מהאורגנים של הממשלה ישבו אצלנו, לא היינו צריכים שום עזרה, אני הצהרתי על זה ביום הראשון וזכיתי להמון ביקורת. אמרתי: אני לא צריך מהממשלה כלום, אני אתייצב אצלכם יום לאחר המלחמה. מה שקרה זה דבר נורא מעניין - כולם מדברים על הפרטה, אבל אני אספר לכם שלא היה גוף פרטי אחד של נותן שירות שנשאר בעיר. במאמר מסוגר, אם הייתם אומרים לי לפני המלחמה להכין רשימה של נותני שירותים שהם חיוניים, מה שהייתי כותב לפני המלחמה לא דומה בכלל למה שאני אכתוב היום, אחרי המלחמה. כל הגופים הפרטיים של נותני השירותים החיוניים, ואני אמנה אותם תיכף, ברחו מהעיר בדקה הראשונה. הם לא היו, לא נתנו שירותים עד שאני פתחתי ג'ורה בטלוויזיה, ואז כולם חזרו מפחד. תדעו לכם את זה, כי כשהמדינה נותנת קונססיות, כגון תדרים לסלולרי, היא לא מחייבת בצ'רטר לתת שירות בזמן חירום. אני עכשיו מחתים עסקים, נותני שירותים, על אמנת שירות שהם מתחייבים

לעבוד בעיר חיפה - בעיר חיפה, לא לשלוח לי טכנאים מתל אביב - ולהעניק לי שירותים בשעת חירום. אני נותן לכך ניקוד, כלומר כל חותם מקבל ניקוד שנלקח בחשבון בוועדת המכרזים העירונית למכרזים עתידיים, ולא מעניין אותי אם זה חוקי או לא חוקי. אחרי שלושים שנה ששירכתי את רגליי באולמות המשפט, אני יודע בדיוק מה לעשות בהקשר הזה. לא יכול להיות שאני מנהל עיר ברחובות עם פלאפון, ואחרי שעתיים אין לי פלאפון וכל תחנות השירות ללא יוצא מן הכלל סגורות. או אם העיר שלי צריכה להוציא ב-12:00 בלילה כסף מהבנקומטים, לא ייתכן שהכסף נגמר, ושמעתם בדיוק מה עשיתי בטלוויזיה לבנק הרלוונטי. הדברים האלה צריכים להיות מוסדרים - באמנת שירות או בתנאי הזיכיון.

למה העיר חיפה היתה יכולה לעבוד? כי בנק הפועלים נתן לי ביום השני, על-פי בקשתי, 50 מיליון שקל הלוואה. מאותו רגע הייתי עצמאי בשטח. הנחת העבודה הראשונה היתה שתפקידנו בכוח הוא להוריד מתחים בעיר, לפרק מיד כל מתח אפשרי, למשל פחד, לכן דבר ראשון איישנו את מוקד 106 עם 50 פסיכולוגים ועוד 25 עובדים סוציאליים, שדיברו עם הקהלים מתוך הנחיה אישית שלי שאם משהו לא נשמע לך טוב בטלפון, אתה נכנס לאוטו ונוסע לאזרח הביתה. דבר שני, הממשלה לא בראש של האזרח, הוא מכיר את העירייה המקומית. בבוקר כשאתם קמים, תודה לאל, ומצחצחים שיניים, באותו רגע התקשרתם לרון חולדאי ואל יונה יהב. אתם מבקשים מאיתנו את הפתרונות, ואנחנו צריכים להיות נכונים להעניק את זה. לכן הנחת העבודה היתה להוריד את המתחים ולתקן מיד כל הרס, להעביר מסר שהכל בשליטה, להעביר מסר שאיש לא יהרוס לנו את החיים, להעביר מסר שכדאי להישאר בעיר כי יש מי שמגן עליך. אני רוצה להודיע לכם שבעיר שלנו נשארו 80% מהתושבים. אתם תשאלו אותי איך אני יודע, אז כל יום בדקתי את צריכת המים מול השנה שעברה ולפי צריכת המים אנחנו ראינו מה קרה. אנחנו תיקנו מיד כל נזק. רדיו חיפה הוציא אלבום על תקופת המלחמה שהענקתי אותו לרון חולדאי, כי רון חולדאי היה מצלצל אלי כל יום 17 פעמים ושואל אם אני צריך משהו, וכל יומיים הוא היה מגיע. על כל פנים, אנחנו רצינו להעביר מסר של ביטחון, שיש שליטה מרכזית.

תוך כדי המלחמה הבנו שהמון דברים הופכים להיות לא רלוונטיים. למשל, הדבר הראשון שהוא לא רלוונטי זה המקלטים הציבוריים. כל מי שרץ למקלט הציבורי כשנפל טיל, נהרג; אתה צריך להישאר מאחורי מרחב מוגן. יש אוכלוסיות, בדרך כלל חדשות - אתיופים ורוסים - שלא הבינו את הנקודה הזאת. היום המלחמה היא מלחמה של כדוריות, ואם אתם רוצים לראות את האפקט, אתם יכולים לראות פה תמונות מה האפקט של זה. כשהגיע רון לבקר אותי באחד האירועים, נהרג אדם שנסע באוטו כשהטיל בכלל נפל קילומטר ממנו. כלומר, ב-vicinity של קילומטר אחד האדם מת, אין סיכוי עם 40,000 כדוריות כאלה. אז זו מלחמה חדשה, מישהו הכין אותנו לזה? כשאני נכנסתי לתפקיד שלי ביולי 2003, מישהו מכוחות הביטחון או מהשב"כ ואמר לי שזאת תמונת המצב של המלחמה הבאה? לא. גם הוא לא ידע, אני לא יודע אם מישהו יודע, אז אנחנו עושים על בערך.

למשל, אדוני מנהל בית-הספר, יש לי בת בת 16, שתהיה בריאה, ואני שאלתי את עצמי אם במלחמה אני הולך לשלוח אותה לבית-הספר, ואני הגעתי למסקנה שאני לא הולך לשלוח אותה לבית-הספר, ואם אני לא שולח אותה לבית-הספר, למה דן מרידור ישלח את ילדיו או נכדיו לבית-הספר? חוץ מזה, אצלי יש 100 בתי-ספר ו-250 גנים, איזו ממשלה מתכוננת למגן כמות כזאת של בתי-ספר? אני גם לא אתן למגן כי זה יוצר לי מפגע אסתטי מדרגה עליונה. ואצלנו, בעיר כל כך יפה כפי שראיתם, אסתטיקה היא נורמה עליונה. אז אני המצאתי דבר חדש, שמתפתח בעולם אבל הוא יהיה ראשון בחיפה, אנחנו עושים e-learning. אני אספתי מיליון דולר בעולם ואנחנו מעלים את כל בתי-הספר על האינטרנט, על פורטל, הילדים ישבו בבית מאחורי מרחבים מוגנים וילמדו את החומר, המורים יבואו לנקודות ממוגנות ומשם ילמדו, ואנחנו נשתמש בזה גם בימי שלום לילדים חולים. אנחנו מוכנים לייצא את הדבר הזה.

למשל, תוך כדי המלחמה קניתי בתרומות חפ"ק נייד. זה החפ"ק הנייד הכי מודרני שיש, אין דבר כזה לצבא, אין לאף אחד אחר. הוא אפילו מחובר לארנונה. אז תשאלו אותנו למה באמצע המלחמה הוא צריך להיות מחובר לארנונה, בין כה אף אחד לא משלם. אבל כשבית נהרס ואני לא יודע למי שייכת הדירה, אני יכול לדעת את זה רק דרך הדאטה של הארנונה. אז הדברים האלה מתפתחים תוך כדי הליכה. אתה לא יודע איך לפתח אותם, כי אתה לא יודע אלו פנים יהיו למלחמה הבאה. לכן המסקנה היא, שבצד העובדה שאנחנו מנהלים את המהלכים הצבאיים שלנו מ"בור" מרכזי, צריך להיות באיזשהו מקום "בור" אזרחי, "בור" אזרחי שממנו מטפלים. פחות יטפלו ברון חולדאי כי הוא יודע לדאוג לעצמו, ואני מניח שבהנחיות מסוימות הוא ידע גם להכין את העיר שלו. כנ"ל אני מניח שגם אני. דבר אחר זה צפת, נהרייה ומקומות נוספים. ואני לא מתבייש שהגופים האזרחיים פועלים, זה מצוין, רק צריך לתאם ביניהם, צריך להיות מישהו

שמטפל בזה. זה מעולה, זה יופי שזה קיים. לא צריך לעשות מהכל פאניקה, לא צריך לחפש את כל הפתרונות בממשלה, הפתרונות יכולים להימצא במקום עצמו. רק מישהו צריך לרכז את זה, מישהו צריך להיות בעל מעוף מספיק כדי לדעת לאן אנחנו הולכים ואיך להכין את הדברים בהקשר הזה.

היו"ר אריק כרמון:

אני מודה לך, יונה. אני מניח שאחת מהערות הסיכום שלי תטפל באותה נקודה שאופיר פינס העלה, וזה קשור למשילות. אני חייב לומר שאלי יונס הוא חבר מאוד טוב שלי, אבל יש לנו ויכוח ארוך. אני חושב שבין היתר מה שנחשף פה עכשיו, אלי, זה ההשלכות של מבנה סופר-ריכוזי שמשאיר בידי המעטים את הניהול ולא ביזר אותו. אני לא מדבר על דברים שאף אחד לא יכול היה לצפות, אבל זאת הערה למחשבה.

ח"כ חיים אורון:

אריק, יש אפשרות להגיע גם למסקנות אחרות. גילינו ביום הראשון למלחמה ב-10:00 בבוקר שיש עניים בצפת. עד המלחמה לא ידעו את זה.

היו"ר אריק כרמון:

חברים, הדובר הבא הוא ראש העיר תל אביב, ובזאת עברנו לדיון עצמו. אני שמח שנרשמו חברים ויהיו דיון מעניין. חמש דקות לכל דובר. רון חולדאי, אחריו רון מוסקוביץ, ראש המועצה המקומית כפר ורדים. בבקשה, רון.

רון חולדאי:

דיברו פה על הרבה דברים ויש הרבה מאוד להגיד, אבל אני אשתדל רק להוסיף משהו לדיון. מאחר שלא נולדתי בתל אביב אלא בקיבוץ קטן, המפגש הראשון שלי עם העיר תל אביב היה כאשר הוגליתי אליה במלחמת השחרור וביליתי חודשים בעורף שנקרא אז תל אביב. זאת ההתחלה. מאז, כידוע, גם היתה לי איזושהי התנסות ביטחונית מלוחם דרך הצורך להתנסות גם בגורמי מטה ופיקוד, ובתקופה האחרונה אני ראש עיריית תל אביב-יפו.

אני רוצה להגיד דבר שראיתי אותו כשהסתובבתי בצפון - והסתובבתי לא רק בחיפה, היו לי לפחות שלושה מוקדים שלקחתי אותם באופן אישי ורציתי גם לטפל בהם.. אלה היו העיר טבריה, שלומי בצפון שיש לי מערכת יחסים איתה עוד מתקופת הקטיושות של הפעם הקודמת, והעיר חיפה. הסתובבתי וראיתי איך הדברים עובדים, ואני רוצה לומר שיש קשר מהותי בין הדרך שבה מדינה מארגנת את חיי השלום ומבנה הממשל שלה בימי שלום לבין יכולתה לתפקד בימי מלחמה. הנושא של מדינה שמתפרקת מיכולתה לנהל אבל לא בונה את התחליף בתחום העצמת השלטון המקומי, דבר שקורה בעולם שאנחנו מכירים אותו, נראה והורגש בשטח. אני כבר מקדים ואומר שכאשר פונה אלי ראש עיריית טבריה והוא צריך אינסטלטורים לטפל במקלטים שלו ואין לו אל מי לפנות, כי אין לו כסף ואין לו יכולת, אז לי אסור - על-פי החוק של מדינת ישראל - להשקיע ברשות אחרת. זה לא משנה, עברתי על החוק ועשיתי את מה שהיה נדרש ממני, אני רק מצביע על תהליך ועל כשלים.

קריאה:

תחכה לדו"ח המבקר הבא.

רון חולדאי:

זה בסדר, לכן אני אומר את זה מראש כדי שלא יתבעו אותי. הנושא של העצמת השלטון המקומי הוא נושא שצריך לטפל בו. אני אומר לכם דבר שאמרתי בזמנו לאריק שרון, כדי להבהיר את הדברים. מי שיש לו במדינת ישראל את הסמכות היום, אין לו יכולת ביצוע, וזאת הממשלה. מי שיש לו את יכולת הביצוע, שזה השלטון המקומי, זה אנחנו, אין לנו את הסמכות לבצע. את הדבר הזה יש לתקן כדי שהוא יעבוד גם במלחמה.

כדי להדגים את העניין לענייננו, אספר לך רק סיפור קטן על ראש עיריית שיקגו שהוא כבר 21 ראש עירייה, והוא בן של ראש עירייה שהיה 24 שנים ראש עירייה. לפני מספר שנים הוא החליט

שהוא צריך לטפל בנושא החירום בעיריית שיקגו; הוא כאילו קרא את הלקחים של הדו"ח הזה והקים, בהוצאה עצומה, מרכז שבתוכו יושבים גם כיווי אש, גם המשטרה, גם מגן דוד אדום וכל גופי החירום של העיר שיקגו, וחטף ביקורת בלתי רגילה מכל הגורמים, עד שקרה משהו. פתאום היה 11 בספטמבר, ביום שהיה 11 בספטמבר ראש עיריית שיקגו הפך להיות hero של ארצות הברית, איך הוא חזה את הנוולד והקים את המרכז הזה שאמור לטפל באירועים של חירום. אבל - ואת זה העלה יונה - בתור מי שחוזה כל כך הרבה מלחמות, אני הולך להגיד את זה בצורה מאוד ברורה שמי שחושב שהדיון הזה רלוונטי למלחמה הבאה או למצב החירום הבא, טועה. צריך להבין שכל המלחמות שהשתתפתי בהן - כל אחת אחרת מהשנייה, ולכן כשעוסקים בנושאים של חירום צריך לזכור שאי אפשר להגדיר חירום והמצבים משתנים. החוכמה בחירום היא היכולת לפעול בגמישות ולרכז את העוצמה במקום הנכון, במקום שנדרש. היכולת לעשות זאת תלויה במערכות המידע וההערכה שמסוגלות למיין איפה היא הנקודה החשובה.

לכן כך צריך לבנות את המערכת שלנו בהיבט של העתיד: אחד, להעצים את השלטון המקומי ולתת לו את הכלים שיוכל לעבוד גם בפנים וגם בחוץ, כולל שליטה במערכות ובמיוחד במצבים של חירום. שניים, לאפשר למערכות אחרות להתערב בזמן אמיתי, כאשר זה נדרש ומישהו לא עומד בתפקידו. הבעיה שלנו - וכאן אני פונה דווקא לכל מי שנמצא במערכת המרכזית והממשלתית - בכל פעם שעוסקים בנושא של איך מעצימים את השלטון המקומי, לוקחים את אחרון הגרועים, הבלתי יעיל והמושחת כדוגמא למה לא לתת לאחרים את מה שצריך לתת כדי לבצע. אם הצלחתי להעביר את המסר הזה, השגתי הרבה מאוד.

לכן אני מאוד ממליץ וקורא מכאן להמשיך ולשפר את מערכת החקיקה, דבר שמדינת ישראל עוסקת בו הרבה מאוד שנים אבל לא עושה לשינוי מערכת החקיקה כדי שניתן יהיה לעמוד במשימות בדרך טובה יותר. דבר אחרון, אני לא יכול שלא להסתכל אליך, יונה, ולהגיד לך שהסכמתי עם כל מילה, והלוואי שדבריך חדרו גם אל הלבבות, מעבר לרציו. תודה.

היו"ר אריק כרמון:

תודה, רוני. רון מוסקוביץ הוא ראש המועצה המקומית כפר ורדים, אחריו מר חוסיין סולימאן. בבקשה, חמש דקות.

רון מוסקוביץ:

שלום לכולם, ראשית אני רוצה לומר שאני מייצג פה את יישובי קו העימות למרות שכפר ורדים לא נחשבת כיישוב קו עימות ברמת ההטבות, למעט הטבה מינורית במס הכנסה. מקריאת החומר שחולק לנו, אני קודם כל רוצה לומר שאין התייחסות מפורטת למה שאומרים גורמי הצבא. ביום ראשון היינו, ראשי הרשויות של קו העימות, אצל מפקד אוגדה 91, שטוען שגם היום החשיפה של יישובי קו העימות היא הרבה יותר גדולה לאירועים ביטחוניים, כולל פיגועי מיקוח וחטיפות מאזור היישובים ועד הפגזות ונחיתות של קטיושות גם בתוך תקופת המלחמה. אם יוצאים מנקודת הנחה שהצבא ייכנס הפעם רגלית וירחיק את מקורות הירי, עדיין היישובים שסמוכים לגדר יהיו אלה שיספגו הפגזות גם בהמשך ימי המלחמה. מקובל עלינו אותו פרמטר שמוצע, של פיצוי בדיעבד לאחר המלחמה. אבל אם ניקח את המלחמה האחרונה שהיתה, צריך להסתכל על הסטטיסטיקה ולראות - בלי לפגוע בנפילות שהיו בחיפה, שיצרו את ההד שיצרו - שרוב הנפילות במספרים היו בנהרייה, בקריית שמונה ובמעלות. כך שאם הפרמטר של הפיצוי היה הולך לפי מספר הנפילות - וזה היה חלק מהפרמטרים אבל לא הפרמטר היחיד כי לקחו את מספר התושבים והאוכלוסייה בכל יישוב - מן הסתם הפיצוי ליישובים האלה היה אמור להיות הרבה יותר גדול.

עוד מקובל עלינו בנייר שהכנתם, דן, שיש לנטרל את הלחץ הפוליטי. אנחנו בהחלט מסכימים שבנושאים כבדי משקל כאלה נטרול הלחץ הפוליטי צריך אולי בראש סולם העדיפויות, וגם פה אנחנו רואים את עצמנו, יישובי קו העימות, כאלה שנפגעים. יושב פה ידידי יונה ירב, לא נמצא פה עדי אדר; שני החבריה האלה, לפחות מבחינת ההשפעה הפוליטית שלהם, עולים לאין ערוך על ההשפעה שיש לאיש כמו שלמה בוחבוט או חיים ברביבאי. אני אומר את זה לזכותם, שהם יכולים להשפיע וליצור לחץ, גם בגלל האישיות אבל אני מניח שגם בגלל האוכלוסייה שעומדת מאחוריהם. לעצם העניין של קו העימות, צריך לזכור שקו העימות מוגדר כך גם בגלל שהצבא יושב בתוכו, ויחידות הצבא מצויות וימשיכו להימצא בתוך היישובים. יישובי קו העימות סבלו במשך הרבה מאוד שנים, עשרות שנים, גם מהפגזות וגם מהעדר פריחה וצמיחה כלכלית, אבל בעיקר מכוננות שלפעמים אולי היתה בת חלוף ולא הרגישו אותה באזורים אחרים, כמו התרעות רגוע וסגירה של כבישים ליום או יומיים וביטול תעסוקה, כל אותם דברים שכמובן פגעו

ביישובים. אותו מנגנון שנקרא קו עימות הוא מנגנון שנועד לפצות גם על מה שהיה בשנות ה-80 וה-70, ולכן אותן הטבות כלכליות מן הסתם, לדעת מי שגר באזור הזה, צריכות להישאר.

בשתי דקות האחרונות שיש לי, אני רוצה לעבור בקצרה לכלי אחד שאנחנו חושבים שהוא מאוד-מאוד מרכזי, שחייב להמשיך ולהינתן, ואנחנו לא רוצים לקשור אותו דווקא למצב החירום אלא לעצם הימצאות התושבים שגרים בפריפריה רחוק ממרכזי תרבות, השכלה ומסחר. אנחנו מדברים על ההנחה במס, ואני רוצה בקצרה, ביעף, לעבור על 11 נימוקים מדוע אותה הטבה במס היא הטבה נכונה, והנושא הזה עומד היום על סדר היום ויש מי שחושב אולי לשנות אותו. קודם כל, ההנחה במס היא כלי צודק משום שההטבה ניתנת רק למי שגר בפריפריה כמובן. הדבר השני, ההנחה היא כלי שעובד בלי מתווכים וניתן ישירות לנמען. הדבר השלישי, ההנחות הללו במס הכנסה מעודדות יציאה לעבודה כי הם ניתנות כמובן למי שעובד ומרוויח. הדבר הרביעי, ההנחות במס יוצרות מוטיבציה לבעלי הכנסה גבוהה, וזה מאוד חשוב באזור שלנו, להישאר בפריפריה שכן ההנחה גדלה מן הסתם ככל שהשכר ברוטו גבוה יותר. חמש, ההנחה ניתנת כמובן רק על שכר מדווח וכך היא מדלגת בצדק על אותם מעלימי מס, אותם אלה שעובדים ב"שחור". שש, ההנחה במס היא כלי מדיד שניתן לבחון את השפעותיו ותרומתו לאזורים השונים בתקופות השונות. שבע, ההנחות במס מגדילות את ההכנסה הפנויה של תושבי הפריפריה, וחלק גדול מההנחה חוזר לקופת האוצר כמיסים על צריכה. שמונה, ההכנסה הפנויה מנותבת בחלקה הגדול לצריכה באזור, אותו אזור שהממשלה מתכוונת - כך אני מאמין לפחות - לחזק אותו, והדבר מוביל לפריחה כלכלית בפריפריה. תשע, ההנחה היא כלי גמיש וניתן להפסיק או להתחיל את השימוש בו בפרק זמן קצר. עשר, יש בהנחה במס עשיית צדק משום שהיא מעניקה פיצוי אמיתי למי שנאלצים לשלם מחיר על המרחק ממרכז הארץ.

סעיף 11 הוא בשפתכם הכלכלית. אנחנו יודעים שחשוב מאוד לאוצר להימנע מהגדלת הוצאות הממשלה ופריצת מסגרות ההוצאה התקציבית הנוקשה שעומדת על 1.7% לשנה. אני חושב שיתרונה של ההנחה במס, שהיא אינה מצויה בצד ההוצאות אלא בצד ההכנסות. אני חושב שזה גם כן נימוק ברמה הכלכלית. תודה רבה.

היו"ר אריק כרמון:

תודה רבה. אני מזמין את מר חוסיין סולימאן. מר סולימאן הוא ממלא מקום ראש המועצה המקומית משהד. מוחמד בשיר, ראש עיריית סחינין, התנצל; הוא היה אמור גם להשתתף. מר סולימאן הוא לשעבר דובר ראשי הרשויות הערביות ומנכ"ל תאגיד בגליל התחתון. אני רוצה לציין שהכפר משהד והסביבה ספג קטיושות במלחמת לבנון השנייה. בבקשה, מר סולימאן, חמש דקות.

חוסיין סולימאן:

כפר משהד ספג קטיושות כפי שכל הצפון ספג קטיושות, אנחנו חלק מהצפון וחלק מהחברה הערבית.

בוקר טוב לכולם, אני שמח שניתנה לי ההזדמנות להשתתף בכנס החשוב והמכובד הזה, ואני אנסה בקצרה להציג את המצב ביישובים הערביים, לא רק כחלק מהעורף במקרה שתפרוץ מלחמה, חס וחלילה, אלא אנסה להציג בקצרה תמונה כוללת על המצב הכלכלי של המגזר הערבי בישראל, ובצורה מתומצת תוך התייחסות כוללת למצב הנתון. אני חוב שהשאיפה, החזון והמאויים שלי משקפים את שאיפות רוב האוכלוסייה הערבית בישראל.

אין ספק שהמגזר הערבי בכללותו, מבחינת התייחסות בשלושים השנים האחרונות, נמצא בחצר האחורית של מדינת ישראל. לצערי הרב, במלחמה האחרונה הוכח בעליל שאנחנו, המגזר הערבי, חלק ממדינת ישראל, שאנחנו חלק מהציבור שנפגע בישראל, שאין הבדל בין משהד לבין נצרת עלית או חיפה או עכו או נהרייה או כל יישוב אחר. מכיוון שכשהטילים התחילו ליפול, הטילים של נסראללה לא הבחינו בין משהד לבין עכו, לא בין מגיד אל-כרום לטבריה, הם נפלו על כולם בלי יוצא מן הכלל. בחיפה או בנהרייה או בעכו או במעלות או בצפת יש מקלטים, יש רשויות מקומיות שמתפקדות בצורה מסודרת, יש מקומות שאפשר להפנות אליהם עמותות וולונטריות שרוצות לעזור לתושבים. לצערי הרב, במלחמה האחרונה אנחנו עמדנו חסרי אונים - לא מקלטים, לא תשתיות, לא רשויות שמתפקדות, לא פיקוד עורף שאכפת לו מהיישובים הערביים - וחינו בדילמה מאוד כבדה ומאוד קשה.

אני רוצה לציין שהרשויות הערביות היום, לצערי הרב, כולן בלי יוצא מן הכלל, סובלות ממצב כלכלי וחברתי ירוד מאוד. אנחנו חיים שישים שנה בתוך מדינת ישראל ואנחנו חלק מהמדינה

הזאת וחלק ממרקם היחסים והחברה בישראל. רוב הציבור הערבי מאמין, רוצה ושואף להיות חלק בלתי נפרד מהחברה בישראל. אני מדבר על הרוב הדומם, והרוב הדומם הזה באמת ובתמים רוצה להיות חלק מהמדינה הזאת, באמת ובתמים. אני הייתי דובר ועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי בישראל, ואני רוצה לומר שבתקופה שרביץ זיכרונו לברכה היה ראש הממשלה הופנו משאבים למגזר הערבי, ואז ניתנו ניצנים לתקווה שהציבור הזה יוכל פעם, ביום מן הימים, להיות חלק אינטגרלי מהחברה בישראל. היום הרשויות הערביות בישראל, כולן בלי יוצא מן הכלל, סובלות מגירעונות קשים מאוד, מנוהלות כחצר ביזנטית של ראשי הרשויות, כמעט אין מדיניות כוללת ותכנון כולל ותוכניות מפורטות, וכל ראש רשות היום חי מהיד לפה ולא יודע איך לשלם את המשכורת, איך לספק את המים. כשמנתקים את המים בקריית שמונה או בצפת או בכל יישוב יהודי, אתה מוצא את זה בכותרת השנייה של ידיעות אחרונות או של מעריב. בהרבה מהרשויות הערביות אין מים במשך יומיים ושלושה וארבעה וחמישה ימים; לא מספקים לתושבים את זרם המים, הדבר הבסיסי ביותר, ואף אחד לא שומע, אף אחד לא רואה ואף אחד לא יודע מזה שום דבר.

אני לא אומר שהממסד אשם, אני לא מאשים בזה את הממסד, אני אומר שאין מדיניות כוללת שצריכה לטפל בבעיות האלה. כל הבעיות נדחקות לחצר האחורית, כאילו לא קיים המגזר הערבי, כאילו לא קיימת אוכלוסייה ערבית שמהווה כ-20% מאוכלוסיית המדינה. כל הזמן מנסים להדחיק, ומדחיקים ומדחיקים ומדחיקים. הלא ההדחקה הזאת פעם אחת תתפוצץ לכולנו בפרצוף. לא יעזור בית דין לאף אחד, אנחנו חלק מהמדינה הזאת, אנחנו חלק מהחברה בישראל, אנחנו חלק בלתי נפרד ממרקם היחסים בתוך מדינת ישראל. אי אפשר להמשיך כך, במדינה שמתנהלת כבר שישים שנה. ואני עוקב אחרי כנס קיסריה, ובכנס האחרון שהיה בנצרת השתתפתי, הייתי גם כן פעיל ודיברתי שם. דיברנו אז וחלמנו, ובאמת היו לנו חלומות גדולים.

היו"ר אריק כרמון:

מר סולימאן, אני מוסיף לך עוד דקה. בסדר?

חוסייין סולימאן:

דקה זה לא מספיק, מכיוון שאני מייצג את המגזר הערבי.

היו"ר אריק כרמון:

אני מוסיף לך עוד שלוש דקות.

חוסייין סולימאן:

שלוש דקות זה בסדר, אני מודה לך מאוד. אני אומר כדלקמן - המדינה היום צריכה לשים את המגזר הערבי בראש סדר העדיפויות שלה. צריך לחשוב אחרת איך לנהל את הרשויות הערביות, צריך לעשות אשכולות לרשויות הערביות - ואני אמרתי את זה בכל מיני פורומים - לפתוח דף חדש, להתחיל במדיניות חדשה, ברגל ימין. הגיע הזמן שהמדינה תתייחס ברצינות למגזר הערבי.

לא חסר לנו, למגזר הערבי, שישבצו שר ערבי ויגידו "נתנו לכם שר". חשוב מאוד להתייחס לתושבים הערביים כחלק מהחברה בישראל, לתת להם תפקידים, לשבץ אותם ולהגיע לפחות לנורמה ש-2%-3% מהמשכילים הערביים ייקלטו בשירות המדינה, ושהמדינה הזאת תתחיל להתייחס ליישובים הערביים כחלק מהעורף. הלא בסך הכל אנחנו - לא יעזור בית דין לאף אחד - נישאר במדינה הזאת ונהיה חלק ממרקם היחסים, ואנחנו רוצים באמת ובתמים להיות חלק מהחברה הישראלית. אני מדבר בשם הרוב הדומם של ערביי ישראל שרוצים שותפות, שרוצים באמת לחיות במדינה הזאת ושהמדינה תתייחס בכבוד וברצון הראוי לחברה הזאת. תודה רבה לכם.

היו"ר אריק כרמון:

אני מודה לך, מר סולימאן. אני מבקש מפרופ' רפי ביאר, מנהל בית חולים רמב"ם, להתייחס. מיד אחרי דבריו אנחנו נצא להפסקה, וראשון הדוברים בחלק השני הוא שרגא ברוש שהוא נשיא התאחדות התעשיינים ויושב-ראש לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים. בבקשה, רפי.

פרופ' רפי ביאר:

הנושא של הצלת חיים ומרקם חיים הם שני נושאים ששזורים כאן בדיון הזה והם חלק מרכזי של העורף. אין לי ספק שהחוזק של הרפואה בעורף הוא אחד החוזקים הכי חשובים בתגובה של העורף. כשאותם 80% תושבי חיפה נשארו בחיפה - למרות שהיו טענות שכביכול עזבו יותר, אני טוען שנשארו אפילו 80% ויותר כי ראינו אותם בבית החולים - הם יודעים שיש מאחוריהם בית חולים שיטפל בהם בזמן פגיעה ושיטפל בהם בזמן בעיות רגילות, אז הם יכולים להישאר במקום ולהיות חזקים. לפני 25 שנה הייתי מ"פ גדוד רפואה בביירות, כאשר היתה סביבנו התקפה חריפה. הייתי עם קסדות ושכפ"צים, טיפלנו בעשרות פצועים, היינו ממוגנים בנגמ"שים ופינינו אחורה לרמב"ם. 25 שנה אחרי כן, שלושה חודשים אחרי שמוניתי כמנהל בית החולים רמב"ם, אני מוצא את עצמי במצב דומה, תחת התקפה, אבל בניגוד למצב שהייתי בו בצבא, מצאתי את עצמי לא ממוגן, עם צוות לא ממוגן, ואני רוצה קצת להסביר לכם מה זה אומר.

בבית החולים רמב"ם יש 4,000 עובדים, זה מפעל הכי גדול בחיפה, אולי אפילו בצפון, שלא ניתן לסגור אותו, אפילו לא כמה דקות בזמן אזעקה. המפעל הזה טיפל בזמן המלחמה ב-800 פצועים, 250 חיילים, אבל באותו זמן הוא המשיך לטפל בעוד 20,000 אזרחים. שיהיה ברור, בשבועיים הראשונים למלחמה כל בתי החולים הפרטיים נעלמו מהאופק - אנחנו מדברים על הפרטה - לא היתה אף נפש בבתי החולים הללו, מרפאות נסגרו והעורף היחידי של אותם חולים היה בית החולים רמב"ם. במשך אותם 33 יום, 20,000 חולים ביקרו במיון. תאמינו או לא, 200 לידות היו; אמנם האשפוז ירד למרתף, שזו תופעה שלא ראינו בעבר, של אנשים שמאושפזים במקלט, חולים אונקולוגיים שאין להם פתרון אחר. אין פתרון להסיט בית חולים כזה דרומה, אין בכלל מצב כזה, אם היו פעם רעיונות כאלה בתקשורת. החוזק של האוכלוסייה האזרחית הוא תפקוד המערכות הרפואיות של חירום. אני נותן את רמב"ם כדוגמא, כי אני חושב שמערכת הבריאות, על כל שמונת בתי החולים של הצפון, פעלה בצורה מעוררת הערצה. אני ראיתי את העובדים שלנו בזמן מלחמה, ראיתי את המיון מלא אחיות ורופאים, עם הפצועים של צה"ל. כאשר נשמעות אזעקות, כאשר במיון רמב"ם יש תקרת פח, אף אחד לא זז ממקומו סביב החולה הפצוע, אנשים פשוט התעלמו מהעובדה שיש אזעקות. בכל הבתים אנשים נכנסו למקלטים, לי יש משפחה בבית, יש ילדים בבית, הם נשארו בחיפה, ירדו למקלטים, אשתי עובדת בבית חולים בני ציון. העובדים לא עזבו את החולים, פשוט התעלמו מהמצב שמסביבם, ואף אחד לא דאג למיגון, בתי החולים לא ממוגנים.

אנחנו לא טוענים שאפשר למגן כל בית חולים, אבל יש אלמנטים חיוניים בבתי החולים שצריך לדאוג לכך שיהיו ממוגנים. חדר מיון, טיפול נמרץ ויחידת אשפוז תת-קרקעית הם חיוניים. לנו המצב הזה היה ברור עוד ביום הראשון של המלחמה, וזה מצב אסטרטגי חדש שלא היה קודם. לא היינו תחת התקפה 33 יום, לא היינו אף פעם במצב - בכל מלחמות ישראל - שסביב רמב"ם נפלו 60 קטיושות מהסוג שיונה יהב תיאר אותן, טילים עם 40,000 כדוריות לכל טיל. אמנם הטילים שנפלו יותר צפונה היו רבים יותר, אבל לא היו הטילים האלה. אני מסכים שאנחנו לא יודעים מה תהיה המלחמה הבאה, אבל ברור לנו לחלוטין שלא יכול להימשך המצב הזה, שבו בית חולים אסטרטגי כמו רמב"ם, איננו ממוגן. בוודאי גם בתי החולים האחרים, אבל אני יכול להגיד לכם, לשמחתי הרבה, שבתי החולים האחרים בצפון יותר מוכנים מרמב"ם למלחמה הבאה. לנהרייה יש בית חולים תת-קרקעי גדול ויפה שפותח שם. ברמב"ם לצערי הרב המיון לא ממוגן, אין לו מערכת תת-קרקעית, הטיפול הנמרץ לא ממוגן.

אני שמח מאוד על החלטת הממשלה שהתקבלה בשבוע שעבר ועל כל ההתחייבות של הקרנות, של קרן רש"י - שמענו כאן את אלי אללוף - וקרנות אחרות ותורמים אחרים. עם זאת, מה שהפתיע אותי זה ששנה אחרי המלחמה אנחנו נמצאים במצב שזה עדיין לא תוקצב, ואני אשמח מאוד לשמוע שזה יתוקצב באופן מיידי, כי אנחנו מוכנים לחפור באופן מיידי ולהתחיל לבנות, כי לא שקטנו רגע ומהרגע שנגמרה המלחמה עבדנו על התכנון. אנחנו יודעים בדיוק מה צריך לעשות, אנחנו זקוקים למיגון, אנחנו חושבים שחוזק של העורף צריך להביא בחשבון את הרפואה, כי כשמישהו יודע שאם הוא ייפגע או אם הוא צריך טיפול למחלה, יש לו במרחק נסיעה בית חולים צמוד שייתן לו מענה, הוא יהיה חזק. אם הוא ידע שהמערכת הזאת קרסה, גם העורף וגם הצבא שנשען על זה נמצא בבעיה קשה מאוד. תודה.

היו"ר אריק כרמון:

תודה רבה, פרופ' ביאר. אנחנו יוצאים כאמור להפסקה, חוזרים ב-30:11. ראשון הדוברים שרגא ברוש. להתראות.

(הפסקה)

היו"ר אריק כרמון:

אני מבקש להודיע משהו, בגלל סידורי ביטחון. כל פעם שאני בכנס קיסריה, כשאנחנו מגיעים לרגע הזה, נחמץ לי הלב כי אני נזכר בימים אחרים של כנס קיסריה, אבל אין מה לעשות.

דוברת:

אלה ימים אחרים של המדינה.

היו"ר אריק כרמון:

אלה ימים אחרים של המדינה, זה נכון. אנחנו נאלצים לקצר קצת את המושב הזה ולסיים אותו ברבע לאחת, בגלל שהאולם הזה צריך לעבור מה שנקרא סטריליזציה, אבל אתייחס לכך בהמשך. אני מבקש להמשיך את הדיון. כאמור אנחנו פורסים את היריעה לכל הרוחב שלה, ואין ספק שאחד השחקנים העיקריים אלה המעסיקים בכלל והתעשיינים בפרט. בבקשה, שרגא. אחריו עוזי דיין.

שרגא ברוש:

ברשותכם, אני רוצה לומר מילה בעקבות דבריו של יונה יהב. ראינו, ודובר רבות, גם על ההתנהגות של ראש עיריית חיפה במלחמה האחרונה, גם על ההתנהגות של ראש עיריית רמת גן במלחמת המפרץ. כנראה שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה צריכה לפרסם מדד נוסף איפה טוב לגור, מעבר לרמת החינוך ורמת ההכנסה לנפש וכל זה, גם איפה יש ראש עיר שיכול להבטיח שרידות מקסימלית לתושבים שלו אם וכאשר המקרה יתרגש עליהם. אבל ברור לגמרי שלא יכול להיות שיכולתם של התושבים להמשיך לחיות ולהתקיים תהיה תלויה בזה שראש עיר אחד עושה את זה יותר טוב וראש עיר אחר עושה את זה פחות טוב. זאת בדיוק הסיבה - ואני מסכים לגמרי עם יונה יהב שהתושבים בסופו של דבר מצפים לתשובה מראש העיר - שהשלטון המרכזי צריך לקחת בחשבון שראשי הערים שנבחרים חלקם עם יותר ניסיון, עם יותר כריזמה, עם יותר מנהיגות, וחלקם פחות. אני הייתי לידו של צבי בר ברמת גן בזמן מלחמת המפרץ, ואני יודע מה זה ראש עיר עם מנהיגות, ומה שיונה עשה פה זה דבר אחד - שכל ישר ומנהיגות. ניתן לצפות שהשלטון המרכזי יבין שלא בכל מקום זה כך, ובזמן חירום יספק את הכלים או את האנשים במקום שראש עיר לא יכול לטפל בנושא, כי בחירות זה דבר דמוקרטי.

אבל הנושא שאנחנו דנים בו זה העורף כחזית וההיבטים הכלכליים לנוכח השינויים באופי העימותים. אם ניקח את מלחמת הלבנון האחרונה, מלחמת לבנון השנייה, אני רוצה להזכיר לכולם שהיא היתה מלחמה יזומה. היא לא נפלה עלינו פתאום כך, היא מלחמה יזומה. כשמתכוננים למלחמה יזומה ועושים הערכות מצב, בין היתר מציגים את האיומים השונים, והאיום הכלכלי הוא אחד האיומים שצריך לקחת בחשבון מי שמחליט ללכת למלחמה. לא ברור לי בדיוק מי היה קצין המטה שהעלה את השאלות ואת הסוגיות כדי שאחר כך מישהו יוכל לתת להם פתרונות - האם זה המועצה לביטחון לאומי או גוף אחר, האם זה קצין מטה כלכלי כזה או אחר שיודע להציג את הדברים בפני מי שמקבל החלטה ללכת למבצע צבאי. אני מדבר על כך שהעורף הוא חזית, וברור לכולנו - שהיינו בצבא - שבחזית לא הולכים לשום פעולה צבאית מבלי שמישהו יציג את האיומים, והאיום הכלכלי הוא איום מאוד משמעותי. כנראה שזה לא היה תפקידו של אף אחד להציג את האיום הזה וכנראה שזאת הסיבה שגם לא הוקדשה המחשבה וגם לא ניתן הפתרון.

צר לי מאוד לקבוע עובדה שהממשלה אפילו לא חשבה, כשהיא החליטה ללכת למבצע הזה, שהיא צריכה לטפל באיום הכלכלי. לראיה, כשפרצה המלחמה ופניתי לשר האוצר דאז ואמרתי לו "בוא נשב ונראה מה עושים עם שליש המדינה שהוא משותק, גם העובדים וגם המעסיקים", התשובה המנומסת שקיבלתי היא: אחרי המלחמה ניפגש ונראה. כמובן שלא יכולנו להסכים לזה, עשינו את מה שעשינו, ואחרי שבוע ימים היה הסכם פיצויים. אני רוצה לקבוע, כי כבר אמרו את זה חכמים וגדולים ממני, שאותם 3 מיליארד שקל שניתנו כפיצוי למגזר העסקי הם אלה שמנעו את ההתמוטטות של אזור הצפון במלחמה. לא היתה תופעה של צ'קים דחויים, לא התמוטטות עסקים, לא הלנת שכר, ובאופן עקרוני לאחר ה"ביטון" המסוימת שהיתה לנו לקראת סוף השנה, בדצמבר העסקים באזור הצפון היו כאילו לא קרה דבר. כשנגמרה המלחמה, חשבנו שאחרי שכולם כבר הבינו שהעורף זה חזית, ישבו ויכינו תיק למלחמה הבאה או לאירוע הבא. אז אף אחד

לא קרא, אף אחד לא התייעץ, אף אחד לא שאל. אמרנו: מילא, שיעשו את זה לבד, יודעים כל דבר טוב, יעשו את זה לבד.

במדינת ישראל מהר מאוד מגיע המבחן הבא, וזה אזור שדרות ועוטף עזה. ב-15 במאי החליטו להכריז על מצב מיוחד בעורף - זה מצב דומה מאוד למה שהיה בצפון בזמן מלחמת לבנון - האם אז מישהו כן חשב מה עושים עם הבעיות הכלכליות אחרי שהכריזו את ההכרזה הזאת? גם אז נאלצנו, אחרי שאין תיק, שנה לאחר המלחמה, לבוא עם אותו אקדח, לשים אותו למישהו בראש ועוד פעם להגיע להסכם אחר. המסקנה הפשוטה והמאוד טריוויאלית היא שיש צורך ברור שיהיה תיק אירוע ותיק טיפול והערכת מצב, כי אנחנו כנראה חיים בחזית מסוג אחר והעורף הוא חזית.

בואו ניקח היום את ראש עיריית אשקלון, האם הוא יודע מה יקרה אצלו מחר בבוקר אם שם יפלו שני טילים? הוא פשוט לא יודע. לכן חייב להיות טיפול מרכזי, ואני חושב שהוא צריך להיות באחריותו של מנכ"ל משרד ראש הממשלה, ואם אחר כך יעבירו את המקל הזה למשרד הביטחון או המשרד לביטחון פנים, זה בכלל לא חשוב לי. חשוב שתהיה פה ראייה כוללת, הערכת מצב כוללת, אחר כך דרך ברורה לטיפול, כדי שכל אחד יוכל לשלוף את התיק בזמן הנכון.

עכשיו אני רוצה לומר שאני פשוט לא מבין למה התכוון רענן דינור כשאמר שמתכונת שדרות עובדת. אני לא יודע לפי אלו אמות מידה הוא בדק אם שדרות עובדת או לא עובדת, ואם הוא דיבר עם התושבים. התושבים לא חושבים ככה, 1,800 בעלי עסקים בשדרות פשוט מיואשים. אני רוצה להגיד למי שלא יודע, שהאוכלוסייה שנמצאת היום בשדרות זאת רק האוכלוסייה החלשה שנשארה שם בשנים האחרונות; החזקים עזבו, הם לא שם. כשאני אומר חלשים, אלה חלשים גם כלכלית. האזור הזה נפגע כלכלית בצורה מהותית בשש השנים האחרונות, אבל אנחנו מתעלמים כי לכאורה זה דבר קטן, אבל זה דבר גדול, ואני חושב שאין טיפול רציני, אין טיפול ממסדי, אין יכולת ביצוע, ולצד הרב העורף לא מוכן למלחמה הכלכלית הזאת שהיא חלק מהתוצאות של המלחמה.

היו"ר אריק כרמון:

תודה רבה. אני רואה שעוזי דיין איננו. אהרון פוגל ואחריו עיבל גלעדי.

יונה יהב:

אני רוצה להגיד לשרגא תודה על ההסדר שהוא הגיע אליו בעניין הפיזיים, זאת פעם ראשונה שעשו את זה תוך כדי מלחמה.

שרגא ברוש:

כל אחד עושה את התפקיד שלו, יונה, גם אתה עשית.

אהרון פוגל:

שאלתי את הבת שלי, כשהיא היתה בכיתה א', מה יותר טוב להיות - עשיר וחולה או עני ובריא. היא ענתה לי: זאת שאלה קלה, עדיף להיות עשיר וחולה, כי החולה מבריא ונשאר עשיר. זאת חשיבה דינמית, ודרך אגב דינמיקה צריך להכניס לכל תהליך. ואז אמרתי לה, עכשיו אני אשאל אותך שאלה קשה - מה עדיף להיות, עני וחולה או עשיר ובריא. היא אמרה: זאת שאלה קשה, ובסוף ענתה לי: עני וחולה. שאלתי אותה: איך יכול להיות? היא אומרת: כי מחר אני לא רוצה ללכת לבית-הספר. זאת הגישה הבסיסית של כל ממשלות ישראל כמעט בכל נושא, שזה מוכתב על-ידי הרבה מאוד סיבות, שהן לאו דווקא הסיבות האישיות, כי יש הרבה מוכשרים בפוליטיקה ובאישוהו מקום זה לא בא לידי ביטוי.

הערה שנייה, אין דבר כזה שלמות בשמירת חיים, שזה הערך הכי קדוש - חיים - לא בבריאות, לא בכבישים וגם לא בביטחון, לא בצבא ולא בעורף. תמיד האויב הכי גדול של הטיפול הנכון זה ההיענות לדמגוגיה, היא יכולה להיות תקשורתית או לוביסטית, שמתייחסת תמיד לאחוזים הלא מוגנים שאולי אי אפשר להגן עליהם, ואז התשובות באות במימדים שישקיטו את הטווח הקצר ואת הדמגוגיה הרגעית, במקום לעסוק בצורה יסודית בדברים לטווח בינוני וארוך.

עכשיו, יש לנו פה בעיה לא פתירה, והעבודה היא מצוינת והעלטה את כל הדילמות. כשאני בדרך כלל נתקל בבעיה שאני לא מצליח לפתור אותה, נגיד שלוש משוואות בשני נעלמים, אני מוסיף עוד

נעלמים, מוסיף עוד פרמטרים, ואז אולי יש לזה פתרון. גם פה - וחלק מהדברים עלו בדבריהם של חלק מהדוברים - יכולות צבאיות לטיפול זה חלק מהפתרון, כמו כן חתירה לשלום, לא לאבד אף הזדמנות ולהיות מוכנים לשלם מחיר, זה הרבה יותר זול וטוב לחברה מאשר לשלם את המחיר של המיגון מפני איום שלא מטפלים בו בדרכי שלום. פיתוח חברתי, כלכלי, תרבותי של האזורים החשופים יותר, יש בזה עדיפות גדולה מאוד, הרבה פעמים גם על פעולות מיגון לא יעילות. מתן כבוד ותשומת לב לאנשים שגרים שם - זה גם קשור לדיון של אתמול, לתת כבוד לעובדי ציבור - זה גם כן חלק גדול מהפתרון.

לעניין הבחירה של בין פרטי וציבורי, דבר שעלה במלוא החריפות גם בדו"ח, אין ספק שהדברים צריכים להתחלק ולהיות מוגדרים, אבל אני מניח - וזה נשמע גם פה - שהמקלט הציבורי הוא פחות יעיל ממרחב מוגן ואולי הממ"ד בבית או במקום אחר הוא פתרון פרטי. על זה אני רוצה לומר משהו, ואני אומר את זה בצורה פסקנית, זה שייך להרבה דברים. אין אפשרות לממשלה להעלות מיסים במדינת ישראל, גם אם מישוהו חושב או רוצה, בין השאר בגלל הגלובליזציה שהיא מכתובה לנו מראש את הצורך להמשיך ולהוריד מיסים. דרך אגב, ברמות המיסים של היום, במדיניות של צמיחה, הורדת מיסים מעלה את הכנסות המדינה ממיסים. ברגע שזאת מגבלה שאתה לא יכול לעבוד דרכה, אז ההקצאה הציבורית וההתחשבות בהתחלקות הכנסות ובמצב העוני לפתרון בעיה של מיגון, למשל - זה נכון גם לגבי בעיות אחרות של חינוך ותשלומי העברה - היא דרך יצירה של סלקטיביות בטיפול דרך ההוצאה. אם אתה צריך ממ"ד כדי להתגונן, הדרך של המדינה תהיה רגולציה לחייב אותך בממ"ד; זה יותר יקר, אז תהיה לך השתתפות על בסיס סוציאלי ברכישת הדירה, שממילא הממ"ד הוא חלק ממנה. הדבר הזה הוא קריטי בכלל לכל מערכת הדיונים מה הממשלה צריכה לעשות יותר, צריכה לגבות יותר ולהוציא יותר. זה לחלוטין לא יכול להיות, אין לנו בכלל את האופציה לשקול את זה ולהעלות על דעתנו, כי הגלובליזציה שהצילה אותנו מהרבה מאוד דברים ויצרה מסלול של צמיחה, היא זאת שמחייבת אותנו להתכנס לצד הסוציאלי לאספקת שירותים בסיסיים, כמו עורף ומיגון, ברמה של הטיפול הסוציאלי דרך סלקטיביות בהוצאה, ושוב זה נכון גם לתחומים אחרים.

משפט אחרון הוא תמיד פילנתרופיה ורווח. קודם כל, אנחנו צריכים לזכור, הרווח האכזרי שמתבצע בשיטות אכזריות, שאולי המקום לדון בו הוא בהזדמנות אחרת, הוא המקור של הפילנתרופיה, זה התיקון של מי שעושה את הרווחים מתוך הסתכלות איך הוא ממקסם את הרווחים שלו, ולא חשוב שהצרכן ישלם יותר. מהבחינה הזאת, מי שעושה את הרווחים - חשוב שיראה לנגד עיניו את הפילנתרופיה, וזה מחייב את המשך קיומו של המגזר השלישי. כמו שבעסקים, מדינה עם תכנון מרכזי לא יכולה לעבוד, היוזמה הפרטית פותרת הרבה בעיות שהסתכלות תכנונית לא יכולה לפתור, אותו הדבר גם במדיניות רווחה - אתה חייב את המגזר השלישי, את ההסתכלות של כל אחד לפי סדר העדיפויות שלו והיכולות שלו כדי להשלים, ואכן הוא צריך להיות כלול בכל מאמץ. תודה.

היו"ר אריק כרמון:

אהרון, תודה רבה. אני רוצה לקחת מהדברים שלך את אותו מושג שאהרליה רוטשטיין העלה - אין פה תשובה מבנית - להטמיע את החשיבות של הספר כדי לתת את התחושה של הערך של מי שנמצא שם. אני מציע שגם את העניין הזה נחזור ונעלה כאן. אני מזמין את עיבל גלעדי. עיבל, אני לא יודע מה שאתה תיכננת לומר, אני מאוד אשמח אם תתייחס גם לשאלה בשביל מה צריך פיקוד העורף. אחרי עיבל, נוגה קינן. בבקשה.

תא"ל במיל' עיבל גלעדי:

אני אגיד על זה אולי מילה בסוף, אבל אני רוצה לנסות להציע מסגרת לדיון, לנסות להגיד מה לא בדיון ומה כדאי שכן יהיה בדיון. כשאני אומר מה כן בדיון, אני מתכוון עם איזו רשימה הייתי רוצה שרענן ילך בסוף הדיון ויגיד: עכשיו בואו נטפל ב-1, 2, 3, 4, 5. אני מציע שנוציא מחוץ לדיון דברים מהסוג של, נניח, לאיזה איום צריך להתכונן. לא כי זה לא חשוב, אני מתייחס לדוגמא שלך, יונה, האם צריך להיערך לכדוריות רעילות. אני לא חושב שכאן המקום לקיים את הדיון הזה, זה צריך להיות נדון במקום אחר. אני גם חושב שאם אתה מנתח היום איפה החולשות, אז הדבר הזה מטופל בצורה יחסית סבירה - לאיזה איום, למה צריך להתכונן, אנחנו קוראים לזה תרחיש ייחוס, אני מציע שאת זה נוציא מחוץ למסגרת הדיון כאן ועכשיו.

במה אני חושב שכן כדאי להתמקד? שלוש-ארבע נקודות שאני רוצה להציע. על הנקודה הראשונה דיבר דן כשהציג את העבודה. אני חושב שצריך לדבר על כל מה שקשור בהגדרת קו העימות. חלק מההגדרות הן היסטוריות, ארכאיות, הפרמטרים שבאמצעותם מגדירים אינם מתאימים

למציאות של היום. אני לא נכנס בכלל לשאלה אם זה איום רק בקו החזית, טרור מפגעים היה בכלל במקומות שהם לחלוטין עורף וכן טילים ודברים מהסוג הזה. צריך לקבוע הגדרה דינמית, צריך להגדיר את המכניזם שבאמצעותו מתקנים, את השיטה, איך מקפידים שהיא לא תסבול מהשפעות לא נכונות, פוליטיות וכדומה. זאת סוגייה אחת, אני מציע לטפל בה, אני חושב שנכון לעשות את זה.

סוגייה שנייה שאני חושב שנכון לטפל בה היא כל המימד של מה בין מנגנון פיצוי אחרי שקרה, לבין מיגון מראש כדי להקטין את הנזק. מה בין עידוד שהוא בכלל לא בשעת משבר, אלא איך אתה מחזק אזור, אם זה לחזק את האוכלוסייה או דברים מהסוג הזה. כשנכנסים למנגנוני הפיצוי, אפשר להיכנס לשאלות מה הולך לאזור, מה הולך לפרט, מה הולך לפי העסק; אני לא רוצה להיכנס עכשיו לדיון. סוגייה שהייתי נכנס לכלל ההיבט שלה בסוף זו שאלת המיגון. כולם חושבים היום במונחים של מיגון בתים בשדרות. זה לא רק מיגון בתים; קחו את זה מהנאוטילוס, או אם אתם רוצים מערכת החץ, מסכות אב"כ או כל דבר, מה נכון לעשות בכל אחד מהמימדים האלה. בהיבט של מיגון ופיצוי אני אומר - איך, מה עושים כדי לעודד מראש, סוגייה שאני חושב שנכון לטפל בה.

סוגייה שלישית קצת נוגעת במה שביקשת, אריק, אם יהיה זמן אני ארחיב על זה יותר, אני לא בטוח שיהיה מספיק זמן. זה כל המימד שבין רשויות אזרחיות לרשויות ביטחוניות, האם באמת העורף צריך להמשיך ולהיות אחראי למה שהוא אחראי היום, האם יש לו את הכלים הטובים ביותר כדי לעשות זאת, ואני לא מדבר במובן של העלויות אלא גם במובן של מהירות התגובה, זמינות לאזרח, הנגישות לאזרח, היכולת להגיב למצבים, לא רק בשעת חירום אלא גם בשגרה. על המימד של בין רשויות אזרחיות לביטחוניות אני מוסיף גם את השאלה של בין ממשל מרכזי לרשויות המקומיות, ובתוך החבילה הזאת הייתי בהחלט מכניס את החבילה של גורמים פילנתרופיים. צריך שתהיה פה הכוונה והנחיה של המדינה, של הממשלה, שבסופו של דבר תראה איך היא ממקסמת את התועלת של השחקנים. אני יכול פה רק להצטרף למחמאות שאלי אללוף קיבל גם מאחרים, אני יושב-ראש המכללה האקדמית גליל מערבי, אצלנו החלפנו חלוניות שנפגעו מקטיושות; הוא בא, התיישב, וכל תוכנית המלגות היתה פקטור עצום ביכולת לרשום סטודנטים ולא ליפול דרמטית בכמות הנרשמים.

הנושא הרביעי שהייתי מנסה לטפל בו זה כל מה שאני קורא לו המעבר משגרה לחירום, משהו שאני קורא לו מצבי ביניים ממושכים. החיים הנוחים האלה של הפרדה דיכוטומית בין שגרה לחירום אינם נחלתנו יותר, אנחנו צריכים לראות מה עושים במציאות מתמשכת שבה צריך לראות מי מנהל, איך מנהל, איך עושים את המעברים האלה, לא ממצב אחד למצב שני, אלא יכול להיות שיש לך כמה מדרגות, שאתה עולה במעלה הדרך. שוב, אני לא רוצה להיכנס לדיון, אבל זאת סוגייה שאני חושב שנכון לטפל בה.

סוגייה לפני האחרונה - media strategy. בעיניי מרכיב חשוב ביותר בסוג כזה של עימותים, בוודאי ממושכים, גם קצרים, זה מה אתה מייצר בסופו של דבר, מה רואה לא רק הציבור אצלנו, גם מה אתה מייצר לצד השני, לזירה הבין-לאומית. שוב, לא ניכנס לדיון, אבל זאת סוגייה שבהחלט הייתי מטפל בה. כשמדברים על הגנת העורף, בסוף יש לכך השפעה עצומה על העלויות שאתה יכול לחסוך או להוציא אם זה יטופל נכון או לא.

הנקודה האחרונה שאני רוצה לדבר עליה - אני מנסה למצוא לה את המונח, אני קורא לזה משהו שמעצב את המציאות, shape it. אני אתן אולי דוגמא היסטורית ואני אקריין את זה על מצבנו היום בשלושים שניות. יש ויכוח אם ב-1991 נהגנו נכון או לא נהגנו נכון כאשר לא הגבנו כנגד הטילים העיראקיים, אני מדבר על מלחמת המפרץ הראשונה. לא חשוב אם נשחקה ההרתעה או לא, אני באופן אישי חושב שנהגנו נכון, אבל אני רוצה לכוון לנקודה אחרת. שערנו לעצמכם שבאותו לילה ראשון, אותו יום חמישי בלילה, כאשר שוגרו לכאן 7 טילים, למדינת ישראל היתה מערכת חומה, מערכת חץ, את כל הטילים האלה היא היתה מפוצצת באוויר. אני טוען שכל המאמץ שראינו בעולם הערבי על פני עשר שנים, לפתח מערכות שיודעות להגיע היישר לעורף הישראלי באמצעות טילים ארוכי טווח, כל המאמץ הזה לא היה מתקיים אילו היה לנו הדבר הזה בזמן.

למה אני אומר את מה שאני אומר? אני אטען שבעקבות המלחמה האחרונה אנחנו איבדנו חלק מדרגות החופש שהיו לנו בדרכי תגובה, למשל לסוריה. אם פעם כשרצינו להגיב מול אירוע מלבנון כאשר ראינו בסוריה את הכתובת, יכולנו לפגוע במטרות סוריות בלבנון, לטוס מעל ארמון הנשיא, אפילו לתקוף מטרה סורית בסוריה, ולא היתה לזה תגובה - אני לא יודע להבטיח היום שכל אחד

מהדברים האלה לא ימצא אותנו עומדים מול תגובה סורית אחרת, מינורית. תחשבו על שני טיולי "פרוג" בשטח פתוח בלי נפגעים. אני אומר את זה, כי כשחושבים על מיגון העורף חלק ממה שאני רוצה שנחשוב עליו זה איך אנחנו יכולים לעצב את המציאות. Shape it, לזה אני מתכוון, דברים שנכון לעשות, כי אם לא נעשה אותם זה יעלה לנו הרבה יותר לטפל בהם בהמשך.

היו"ר אריק כרמון:

עיבל, הרבה תודה. נוגה קינן, אחריה עוזי דיין.

נוגה קינן:

אני רציתי להיזכר בילדה מגדות, אתם זוכרים אותה? אני הייתי ילדה קטנה, אני זוכרת שהיינו קמים בבוקר והיה השיר אחרי אירוע הלילה בגדות - "ילדה מגדות יצאה ממקלט ואין בתים עוד במשק, ועד היום אני מתמלאת דמעות כשאני שומעת את השיר הזה. אני רוצה לקרוא לכם קטע מתוך שיר של להקת "הופ שדרות", חבריה צעירים ששרים היפ-הופ. אני לא יודעת לשיר, אבל הם עושים את זה מוצלח. "רחובות ריקים, תפילות קוראות לאלוהים, מסביב, מי לנו יקשיב. אין לי ארץ אחרת, אז איך המדינה עוזבת, איך הממשלה בועטת, אתה מרגיש לבד במלחמה הזאת, מי יושיט לו יד". והפזמון הוא "לא נישבר, לא, לא נפחד, לא, לא נאבד את הרצון לחיות. אנחנו הסיבה האמיתית שצריך להמשיך ולצעוד כאן".

זה החבריה משדרות, אלה שאנחנו רואים אותם בטלוויזיה נתלים על האוטובוסים של גאידמק? מה אנחנו עושים להם, מה אנחנו עושים לרוח האדם? אני נבוכה, אני לא יודעת - צריך לברוח ממקומות מותקפים או לא. כשאני כעסתי על אמא שלי שהלכה לגור אצל אחותי בזמן מלחמת הצפון - היא חיפאית - צדקתי או שזה לא פייר לבקש את זה ממני? אני חושבת שהבעיה המרכזית זה לא שהממשלה מתפרקת מיכולתה לנהל, הממשלה מתפרקת מיכולתה להנהיג. הציפיות הכי גדולות זה שהממשלה תנהיג, וכשרענן ישב בחיפה בזמן המלחמה זאת פעילות מנהיגותית וצריך לעשות אותה כל הזמן ולאורך כל הדרך; צריך להגיד מה נכון ומה לא נכון.

מעבר לזה, צריך להסיק את המסקנות, שהן מסקנות כלכליות בימי שלום. מישהו הסתכל על מפת גבולות החוק לעידוד השקעות הון לאחרונה? אין שם הסתכלות על מה שנעשה בעוטף עזה, אין שם הסתכלות על אזור הצפון. בחוק לעידוד השקעות הון אנחנו עדיין חושבים במונחים של מרחק גיאוגרפי מהמרכז. אז צריך לחזור ולבנות את כל מערכת החוקים ואת כל המערכת הסיוע כך שכשנגיע בפעם הבאה, והיא תהיה unfortunately באזורנו קרובה, צריך להגיע לשם עם עורף עמיד, עם עורף שיודע מה מצופה ממנו, עם עורף שלא מרגיש נזנח. כשאמר לי זאב צחור, נשיא מכללת ספיר, שהמרצים והתלמידים מרגישים זנוחים, זאת שערורייה שלא תאומן וזה לא קשור לכסף. צריך גם כסף, צריך שהם יזכו למיגון הנכון והראוי, צריך ששרת החינוך תקיים את ההבטחה שלה לתת מלגת לימודים לכל סטודנט שיירשם לשנה הבאה כדי שלא תיפגע הפעילות של המכללה הזאת. תודה רבה.

היו"ר אריק כרמון:

תודה. עוזי דיין ואחריו אילן כהן.

אלוף במיל' עוזי דיין:

אני אמשיך במידה מסוימת את הקו הזה ואדבר על חשבון הדם הרבה יותר מעל חשבון הדמים. למתעניינים ביהדות, בעברית פעם דם ודמים היו אותו הדבר והכל פונון לדם, כשאמר "צא צא איש הדמים" לא התכוונו למשל ששר האוצר צריך להתפטר.

אומר שני דברים. אחד, קודם כל, לגבי מחיר הדם. הולך ונוצר בישראל כעין תעריף, כעין מחיר, איום ונורא לדמים. במשפט אחד, האנשים בדרום מאמינים שהדם של הדרומיים שווה פחות מהדם של הצפוניים. דבר שני, חלק גדול מאזרחי ישראל מאמינים שהדם של החיילים שווה יותר מהדם של האזרחים. מי שחושב שאני אומר משהו קשה מדי, שיחשוב למה חלק גדול מאוד מאזרחי ישראל, בפרט בצפון, מאמינים שאם היו חוטפים שני אזרחים ולא שני חיילים, מדינת ישראל לא היתה מגיבה בכלל באותה צורה. לכן אנחנו צריכים לחזור לנורמות שתפקיד החיילים להגן על האזרחים, ואי אפשר שכל דיון לגבי שדרות למשל יהפוך להיות השאלה: אבל אם נעשה פעולה צבאית, כמה זה יעלה במחיר דמים. צריך לעשות את החשבון הזה, מי שמקבל את

ההחלטות אין לו ברירה אלא לעשות את החשבון הקשה הזה. הדם של החיילים הוא לא פחות מהדם של האזרחים, אבל גם ההיפך הוא הנכון, הדם של האזרחים לא שווה פחות והתפקיד של החיילים והייעוד של החיילים ושל הצבא הוא להגן על האזרחים.

דבר שני הוא שאלת שכול של חזית ועורף. ביום שני, ט"ז בתמוז, יתקיים בהר הרצל טקס הזיכרון הרשמי לחללי מלחמת לבנון. באותו יום מתארגנת שיירה של פורום המשפחות השכולות של מלחמת לבנון שיוצאת מהצפון, מכפר גלעדי, עוברת דרך קו דיווח 105, יורדת לכאן לחיפה ונפגשת עם משפחות ששכלו את יקיריהן במוסד הרכבת, וביחד נוסעים לירושלים. נכון להיום, הטקס בהר הרצל בירושלים בשעה 6:00, יהיה טקס של משפחות חללי צה"ל. הכוונה היתה לעשות טקס נוסף אחר לחללים האזרחיים. אין שום הבדל ביגון, בכאב ובמעמד בין 12 החיילים שנהרגו בכפר גלעדי ל-8 האזרחים שנהרגו במוסד הרכבת בחיפה. לכן אנחנו פנינו לשר הביטחון ותהיה על זה החלטה היום, ואני מאמין שהלחץ הזה יביא לכך שעוד היום יוחלט שיהיה טקס אחד משותף. חללי צה"ל הם חללי צה"ל, אבל זה חלק מדבר יותר רחב שאי אפשר להפריד בין שכול לשכול, ואסור שהשכול יהיה נושא ביטחוני בלבד. חללי הטרור באשר הם, הם חללי מערכות ישראל, בלי הבדל אם נהרגו במדים או לא במדים. זאת לא שאלה כלכלית, דרך אגב, כי את הפיצויים מקבלים אותו הדבר, אלא זאת שאלה של מעמד, לא עלינו.

השכול, כמו נושא העורף, לא צריך להיות נושא של משרד הביטחון. חללי צה"ל מטופלים על-ידי משרד הביטחון, אבל במלחמה הזאת אי אפשר יותר לעשות את ההפרדה בין חללי צה"ל לבין חללים אזרחיים, ואני מקווה שההחלטה הזאת היום תהיה תקדימית. אני אומר את זה כאן בחיפה כחלק מתפיסה יותר רחבה, והיא לא תיגמר על-ידי זה שעושים מודלים כאלה או אחרים או שעושים הסברים מתוחכמים וחישובים של כמה זה עולה או מה המשמעויות של זה. אלה דברים שזקוקים למאבק. ראש עיריית חיפה יונה יהב, למיטב ידיעתי, כי אני בא לכאן כל שנה, הולך ביום הזיכרון שלפני יום העצמאות לטקס של חללי הטרור, וצריך לקחת מזה דוגמא. זה מאבק שצריך לעשות אותו לא בכנסים ולא במודלים השוואתיים, אלא פשוט במאבק שיביא לכך שהחל מיום שני זה המשפחות של החללים האזרחיים והמשפחות של חללי צה"ל יהיו ביחד, עם אותו כאב, עם אותו יגון. זה לא יעשה אותן יותר שמחות, אבל זה יעשה את העניין כולו יותר צודק.

היו"ר אריק כרמון:

עוזי, תודה. אני מרשה לעצמי לומר שאתה נוגע בנושא מאוד רגיש ומאוד חשוב. נדמה לי שהוא ראוי לדיון במסגרת ההיקף והזמן שלא בדיוק כאן המקום לכך; אנחנו עוסקים בדברים של חומר, הרבה פחות בדברים של נפש, אבל אני מודה לך.

אילן כהן, אני מתנצל, אנחנו עוברים למשטר של ארבע דקות כי הזמן לוחץ. אילן כהן ואחריו גיומס.

אילן כהן:

אני רוצה בכל זאת להפריד בין שני מצבים, בין מצב של ביטחון שוטף, כמו שיש בצבא, וביטחון עורף שוטף לבין מצב של חירום או אסקלציה. במצב של בין משברים ואסקלציות, כמו שאנחנו נמצאים עכשיו, הנטייה תמיד היא לפתור את הבעיה הנקודתית - מחזירים את מלאי פצצות המצרר; לפעמים מגיעים לבעיה המערכתית, שיקום הצפון. מעט מאוד מגיעים לבעיה הבסיסית, כי אין זמן, ומגיעים למשבר הבא. הצוות הזה כבר נגע בדברים הבסיסיים, וזה טוב. הדברים הבסיסיים הם אחריות, בניית כלים דינמיים, סדרי עדיפויות; ואין ברירה, אנחנו בעולם של סדרי עדיפויות. לדוגמא, אם בנושא שפעת העופות הצפי הוא 700 אלף אנשים שלא מתפקדים, גם זה משבר ומישהו צריך לקבוע את סדרי העדיפויות ולתכנן.

אבל אני רוצה להתמקד בזמן משבר, כי זה דבר שפחות דיברו עליו, ולהגיד כמה מילים לגבי כל אחד מארבעת השחקנים במשבר הזה. שלטון מרכזי - אין לי ספק ששלטון מרכזי צריך לעשות כמה דברים: אחד, לתת תחושה של ניהול, דיבר על זה עיבל; תקשורת, ניהול, תחושה לציבור ותחושה החוצה שהדברים מנוהלים. לכן חייב לקום מני"ל, מרכז ניהול לאומי, אני השתתפתי בשניים, הייתי גם חלק מהאמנה שהקים רענן, אני חושב שזה כלי מרכזי לניהול משבר לאומי - ניהול, לא ביצוע; ניהול זה לא ביצוע. דבר שני, פתרון בעיות בירוקרטיות. ודבר שלישי, סמכויות. לא ייתכן שמני"ל כזה או מי שאחראי לטיפול הזה יעבוד בכלים של השוטף, אין חיה כזאת. הוא צריך לקבל כלים מיוחדים לטיפול בזמן חירום - תקציב, סמכויות, פתרון בעיה בירוקרטית, אחר כך יתחשבו איתו אם הוא נהג נכון או לא.

לגבי המרכיב הביטחוני, לדעתי פיקוד העורף לא יכול לעשות את התפקיד של התכנון שחשבנו שמוטל עליו, צריך להיות גוף שרואה רוחבית את עבודת הממשלה וזה לא פיקוד העורף. אבל אנחנו חייבים את פיקוד העורף לשם ביצוע משימות שהן גדולות, וחייב להיות גם אותו גוף ביצוע כפי שאמרתי. טיפלנו בקטיושות, אם מחר נפגע מקור מים והורעלו אלפי תושבים - מי יטפל בזה? האם יש רשות אחת בארץ שמסוגלת לטפל בזה? אין. לכן חייב להיות פיקוד העורף שיש בו, נדמה לי, סדר גודל של 50,000 חיילי מילואים. לגבי השלטון המקומי, אין לי ספק שהוא צריך סיוע של פיקוד העורף. בזמן המלחמה אני הסתובבתי בגליל המערבי, שלשם משרד ראש הממשלה הטיל עלי ללכת. ראיתי רשויות שתיפקדו מצוין, לא דווקא הגדולות. מה שיונה עשה כולנו ראינו, אבל גם שלומי ומעלות תיפקדו, אני ראיתי את מעלות מתפקדת. לכן לדעתי פיקוד העורף זה הציר המרכזי בטיפול באסקלציה וזמן חירום. צודק דן, המבנה הדואלי הוא המלצה נכונה, אני חושב שמפקד עיר שמשמש כגיבוי ותמיכה זה דבר נכון, וכל מערכת צריכה גיבוי. רשות יכולה לקרוס, הרשות בקרייט שמונה קרסה. אם היה שם מפקד עיר שנותן גיבוי, העסק הזה היה מתאושש מיד. אין מערכת אחרת שיודעת לתת גיבוי הממשלה לא יודעת להקים מוסד שיביא מהר 200 חיילים ויתפקד.

לגבי הגופים הוולונטריים - אלי, ידידי, עשינו הרבה דברים ביחד ואני חושב שאתה טועה בדבר אחד. המקום שבו הגופים הוולונטריים עשו את הדברים הכי יפים היה כשהם עבדו בשיתוף, ברמת התכנון והביצוע, עם הממשלה. מפעל ההזנה שאתה מדבר עליו הרי הוקם ביחד, בתכנון משותף, בביצוע משותף, בוועדת היגוי משותפת, לכן יש לו גם סיכוי לשרוד לאורך זמן. "עלה נגב" הוקם ככה. אני חושב שזה יהיה אסון אם בגלל הצורך בגמישות והכעס על הביורוקרטיה, הגופים הוולונטריים יעשו מה שהם חושבים, וזה יהיה אסון אם הממשלה תחליט שהיא לא צריכה את הגופים האלה. היא מאוד צריכה אותם, לא סתם אני פניתי אליך ואמרתי: אלי, בוא נקים את מפעל ההזנה. אתה יודע למה? כי יש לך יכולות שאין לממשלה, ואני חושב שזה דבר נכון וחשוב, אתה גם מבצע, אתה מנהל את זה בפועל ויש לך גמישות אחרות. אבל אסור שזה יהיה ברמה של לא שיתוף פעולה. תודה.

היו"ר אריק כרמון:

הרבה תודה, אילן. ג'ומס ואחריו אלי אופר, בבקשה.

ח"כ חיים אורון:

אריק, דבר ראשון, יש לי הצעה איך תוכל להכפיל לי את הזמן וגם לשלש אותו. אני מציע לבטל את ארוחת הצהריים, לא מטעמי דיאטה ולא מטעמי חיסכון, אלא משום שהפער בין הדיון עכשיו ובין הדיון שיהיה פה אחרי הצהריים זועק לשמיים. אגב, זה קורה כל פעם בכנס קיסריה. יש בבוקר דיון על החינוך והמסקנה של כולם שאם לא ישקיעו בחינוך וכו' וכו', ואחרי הצהריים מסבירים שאם לא יהדקו את התקציב עד הסוף לא יהיה שום דבר. בפעם הקודמת שרגא ברוש אמר את זה על המדען הראשי.

עכשיו אני רוצה לדבר על הפער הזה ולהתחיל עם מה שאמר בולי מאתמול. בולי, קצת בירחמיאליות, לפני שדיבר על ציוני, ישראלי ויהודי, שאל שאלה ירחמיאלית ואמר: פה כנס קיסריה, יש לכם 3 מיליארד שקל, תנו אותם לעניים ולפחות תעשו משהו. אהרון פוגל צעק לו בקריאת ביניים: תגיד מאיפה להוריד. אני אומר לכם, חברים, תגידו מאיפה להוריד. מה, עכשיו גילתם שאין כסף לכבאיות? לפני המלחמה היה כסף לכבאיות? עכשיו, כשנשרפים יערות בכל הארץ, באזורי הפריפריה, יש כבאיות? בואו לראות את הכבאיות של הקרן הקיימת באזור שלי, תאמינו לי שלא רק שאף אחד מאיתנו לא היה נוסע עם הכבאית הזאת שיוצאת מלהב כשמתחילה שריפה, אלא אף אחד מאיתנו לא היה שם אותה בגן הגרוטאות של הנכדים שלו. אומר אהרון עכשיו: אני מציע לסבסד את הממ"דים. אהרון יודע טוב שכל הסבסוד במדינת ישראל לשיכון נגמר, אין לו תקציב, אין לו כסף. אם אתה מציע להחזיר סבסוד בשיכון, אני איתך, אבל אז יגידו שיש מגבלה תקציבית ואין מאיפה להביא ואי אפשר, כי אנחנו במיטת סדום. אז איך זה מתחבר אחד עם השני?

מה שאני רוצה לומר, חברים יקרים, 95% ממה שאהרליה אמר פה, באופן המרגש שלו, זה לפני ואחרי הקסאמים. האם שדרות היא דפוקה רק בתקופת קסאמים? אפילו בנתיבות, שבמקרה יש שם סיפור של הצלחה יחסית, יש בעיות, ואני לא רוצה לדבר על רהט, ואני לא רוצה לדבר על מצפה רמון. תראו מה שקורה היום בערד, זאת לא ערד כשבייגה היה שם, האם זה קשור רק בקסאמים? אפשר לקיים דיון כשמגדירים מבחינה לוגית שהוא רק על הנושאים הללו, אבל 95%

מבעיית הפריפריה זה לא הנושא הביטחוני. ואין מה לעשות, אנחנו עוסקים עכשיו בבעיית הפריפריה. שלא תהיה פה שום אי הבנה - ואני יודע שאני עכשיו מוציא עלי את הכעס של הרבה אנשים - כשנותנים אזור עדיפות א' לחיפה זה על חשבון נשר, צריך לדעת את זה, ומי במצב יותר קשה, נשר או חיפה? בוא נקיים דיון יותר רחב.

יונה יחב:

אנשי נשר יכולים לעבוד אצלי.

ח"כ חיים אורון:

יונה, אני מדליק מדורות ידוע כי אני יודע שאין כבאים. יונה, ראש העיר נשר אומר: תגורו בחיפה, תבואו לעבוד אצלי. זה מה שאומרים. אומר ראש העיר באר שבע: תעשה לי כביש 6 חד-סטרי, מהנגב צפונה, כי מה שקורה היום עם כביש 6, שכל הפרופסורים מבאר שבע יכולים לגמור ללמד ב-00:2, לנסוע הביתה ולחזור למחרת. פעם היו חייבים לישון בבאר שבע.

יונה יחב:

תתנה את המשרה שלהם במגורים בבאר שבע.

ח"כ חיים אורון:

יונה, אני לא מתכוון לריב אתך, אני מתכוון לומר את הדבר הבא. אני חושב, ואני מקווה שאני לא אומר את זה באופן פופוליסטי, שרוב רובו של המאבק בנושא המאוד קשה והכואב שעל סדר יומנו הוא בנושאים היקפיים לו שאינם קשורים בנושא עצמו. אם שדרות תהיה חזקה בכל הפרמטרים, יהיה לה קל יותר להתמודד גם עם הנושא הביטחוני. ואני לא רוצה עכשיו להביא דוגמאות, כי הן מיד מעוררות כל מיני דימויים אחרים. על-יד קריית שמונה, באותו מקום בדיוק, היתה מועצה אזורית. לא כי יש שם אנשים יותר טובים, לא כי הם קיבוצניקים - רק אל תביאו אותי לפינה המטורפת הזאת - זאת היתה מועצה יותר חזקה מהתשתית האנושית דרך המצב הסוציו-אקונומי ועד ההתארגנות, וזה יצר לה כר בלימה הרבה יותר חזק לאותן קטיושות שנפלו 5 מטר ממנה. אותו הדבר קורה גם במקומות אחרים בארץ ויקרה במקומות אחרים בארץ. לכן בואו נקשור את הדיון הזה עם מה שיהיה אחר הצהריים, ונראה אם יש מגבלה גלובלית ואז אין מה לעשות. דן דיבר היום על חזרה לחברה מגויסת, זה הפירוש שלי למה שאמרת. אני מודה שאפילו אני לא הולך כל כך רחוק. אבל בין חברה מגויסת לחברה שהפריטה בעצם את הכל, ובעיקר את האחריות ההדדית - זה מה שאהר"ל אמר - יש עוד כמה דרכים באמצע, ואנחנו לא נמצאים שם.

היו"ר אריק כרמון:

תודה. אלי אופר ואחריו אביה ספיבק. אני ממש-ממש מבקש, המסורת שלנו היא של הקשבה, כל אחד מדבר בזמנו. אנא, זה לא פרלמנט, ואני לא אומר חס וחלילה עם שום הערת ביקורת לפרלמנט. הפרלמנט זה טבעו. כאן, אנא תקשיבו איש לדברי רעהו ורעותו. אלי אופר, בבקשה.

ד"ר אלי אופר:

עכשיו אני צריך להחליט אם לדבר מהר או לעניין, אז אני אדבר דווקא לעניין. קודם כל, אני רוצה לברך על העבודה שהוצגה פה כי לפי דעתי זה לפחות צעד ראשון למה שאני חושב שצריך לעשות, וזה תפיסה אסטרטגית של ביטחון העורף; כמו שפעם בתקופת בן-גוריון, לפי הסיפורים, היתה תפיסת הביטחון של המדינה, ותת-סעיף של זה היה חיל האוויר עם התפיסה שלא יתנו למטוסי אויב לחדור למדינה. זה משפט אחד קטן שבשבילו יש חיל אוויר כזה מפואר. הרי אם מישהו היה אומר שיחדרו מטוסים רק ב-20%, אז בוודאי לא היו נותנים תקציבים כאלה. היות שהנושא של העורף הוא נושא כל כך מקיף, שכולל בעיות של תקציב וחברה ומדיניות ועיריות וממשל, אז אם היתה תפיסה - שאני קורא לה ביטחון העורף, אבל זה לא רק הביטחון, זה הכל - אז מישהו היה יושב, ואפשר לדבר גם על מי צריך לעשות את זה, ומחליט כמה המדינה הזאת, לא הממשלה, אלא כמה המדינה הזאת רוצה להשקיע בשביל שמיליון תושבים לא יהיו חודש ימים במצב שהיה.

לי יש את הניסיון האישי שלי, כי אני עד היום תושב קריית חיים, תושב חיפה. היה לי את הפן האישי המיוחד שאין להרבה אנשים, לפחות במלחמה הזאת - יש לי משרד בירושלים ומשרד בתל אביב ואני גר בקריית חיים, ובדרך כלל פה ושם אני גם ישן במלונות. אז מעל חודש, כל לילה

חזרתי הביתה, כולל ימי שישי-שבת. אשתי עובדת במרפאה הכי גדולה בקריות, מרפאת זבולון, והיא הלכה לעבודה כל יום. עכשיו עברה כבר שנה, אז מצד אחד יש איזשהו היבט יותר שקול, מצד שני זה מטשטש, כמעט הייתי אומר, את הקטסטרופה שהיתה אז. אני הייתי מנהל את העבודה בירושלים, מסתכל כל הזמן האינטרנט, היה כתוב "אזעקות בקריות" ותיכף אחרי כן נפילות בקריות. תחשבו על הסיטואציה, זאת סיטואציה מאוד מיוחדת, אני לא בדיוק גנרל במלחמה. אני יושב בירושלים, ואני אומר לעצמי: עכשיו אשתי רצה למקלט, היא חוטפת שם או לא חוטפת שם? בסך-הכל אנשים שרוצים לחיות בשלום. עבר קצת זמן, אבל אני למדתי משהו. היום למשל אני מסתכל על מה שקורה בשדרות בצורה הרבה יותר חריפה, בעברית צחה היום אני משוכנע שזה פשוט לא בסדר. יש פה עניין של חלוקת המשאבים הלאומיים, ואין שום החלטת מקרו. דרך אגב, כל מי שפעל במלחמה, בוודאי רענן ואנשים אחרים, כולם עשו עבודת קודש, כל אחד עשה את הטוב ביותר שהוא יכול. אבל מי היה הדומיננטי? מי שהחליט שהתקציב הוא יותר קובע מכל מה שקרה פה. הרי אף אחד עד הרגע הזה לא הזכיר את השאלה למה לא הכריזו על מלחמה ולמה לא היה מצב חירום. אני ממש מתפלא על זה. אני לא כלכלן דגול, אבל זה בלב הדברים, והדבר הזה הוא כל כך קריטי, הוא כמעט מגיע לשאלה - ופה אני מסכים למה שנאמר פה על-ידי אנשים מאזור שדרות - של חלוקת העושר הלאומי, למי הוא הולך ביום-יום ולמי הוא הולך במלחמה. זה אותו הדבר, תחשבו על זה.

לכן הנקודה הזאת, הפן האישי הוא חשוב. דרך אגב, זה קשור גם למה אנשים שמים לב, ישבתי עם אנשים בירושלים, ועד שהצבא לא נכנס ללבנון לאנשים לא היה כל כך אכפת. לא באופן אישי, אלא עוזי אמר משהו שזה די נכון. אפילו אשתי - כשהיו אזעקות ביום שישי, שלאזרח מן השורה זה די מפחיד, היא אמרה לי: רק שהצבא לא ייכנס וייהרגו חיילים. היא יושבת במקלט ויש אזעקות, והיא דואגת שלחיילים לא יקרה כלום.

היו"ר אריק כרמון:

אלי, תודה רבה. אביה ספיבק ואחריו דוד עמר, ראש עיריית נשר. אביה, בבקשה.

פרופ' אביה ספיבק:

אנחנו כבר כמה שנים עוסקים בפורום הזה, בגלגולים שונים, בשאלה מה צריך להיות הגודל והאחריות של המגזר הפרטי ומה צריך להיות הגודל והאחריות של המגזר הציבורי. בכל מיני הזדמנויות אני אמרתי שהמדינה שלנו היא לא כמו מדינות אחרות, וההחלשה של השלטון בסופו של דבר תפגע בנו כי אנחנו מדינה שחלק מהגבולות שלה אפילו לא מוגדרים. אם עושים הפרטה באנגליה זה בסדר, אנגליה היא במצב לגמרי אחר, אבל אנחנו לא יכולים להתייחס לעצמנו כאילו כבר גמרנו את כל העבודה של הממשלה. אני חושב שמה שאמרתי היה תסריט ידוע מראש, שבאיזשהו שלב תהיה מלחמה ויצטרכו את הממשלה, ואז כשצריך את הממשלה, מסתבר לכולם באופן מפתיע - למרות שכולנו יודעים את זה, פה בחדר הזה ובמקומות אחרים - שהממשלה מאבדת יותר ויותר את יכולת ההחלטות שלה, את יכולת העשייה שלה, בין אם היא מבצעת בעצמה ובין אם היא נותנת לאחרים. אנחנו יודעים את זה.

אני מסתכל על פרופ' סטנלי פישר, ואני נזכר שכשהייתי בנק ישראל, אפילו בתוך בנק ישראל היה קשה לעשות דברים, בגלל הביורוקרטיה הפנימית, בגלל הביורוקרטיה של משרד האוצר וכל מיני דברים. היום הרבה יותר קשה לעשות דברים בסקטור הציבורי מאשר בסקטור הפרטי, וזה משליך על היכולת לעשות את הדברים, זה משליך על ההחלשה של הסקטור הציבורי שדיברנו עליה גם בפעם הקודמת. ממה הכל מתחיל? הכל מתחיל מזה שלפני 25 שנה נתנו למשרד האוצר סמכויות עצומות כדי שלא תחזור האינפלציה, ובצדק, אבל הסמכויות האלה הלכו ביחד עם שני דברים - דבר אחד, עם אידיאולוגיה שאומרת שהממשלה לא טובה ואת הכל צריך להעביר לסקטור הפרטי, ומהצד השני, עם דבר שהיה נכון בזמנו, שהמדינה לא רוצה להיכנס להתחייבויות כשהיא לא יודעת כמה זה יעלה לה. אז אם שואל אלי אופר למה המדינה לא הכריזה על מצב חירום, זה בגלל הפחד האיום ונורא הזה שתובעים מאיתנו לתת צ'ק שאנחנו לא יודעים כמה הוא יהיה. אז זה נכון בסיטואציות מסוימות, אבל זה לא נכון בסיטואציות אחרות.

אני רוצה לומר לכם שמה שאני שמעתי פה, גם מבסס את מה שאני כתבתי לי ואני יודע את זה, כי אנחנו נפגשנו עם אנשי שדרות, שהבעיה הגדולה ביותר של האנשים שהם מרגישים שהם נטושים. אתם יכולים לבוא ולומר שראש עיריית שדרות לא מתפקד; אני רוצה לשים את זה על השולחן, זה איזשהו סוד ידוע לכל האנשים, התקשורת מגוננת עליו בחירוף נפש, אבל ראש עיריית שדרות פשוט לא מתפקד, פשוט לא עושה כלום. אז הוא לא מתפקד וזאת בעיה גדולה, אבל אין שום ספק שנשיא מכללת ספיר מתפקד ועוד איך. כשנשיא מכללת ספיר בא לות"ת ואומר "אתם צריכים

לעזור לי", ות"ת אומרים "אנחנו לא יכולים". ואז נשיא מכללת ספיר אומר: "אתם יודעים שבצפון זה הצליח שנתנו מלגות, וההרשמה בספיר לשנה הבאה היא עכשיו בסכנה". הם אומרים: לא, אנחנו לא יכולים לתת לך כלום. או שאנחנו לא מוסמכים או שאין לנו כסף, וכן הלאה. אז מה עושה נשיא מכללת ספיר? הולך ל-UJA והולך לקרן סקטא-רש"י ומחפש אצלם כסף. מה הפלא שהוא מרגיש נטוש? מה הפלא שהאנשים בשדרות מרגישים שהממשלה שכחה מהם?

אני רוצה לומר שאם שדרות תיפול, זה יהיה דבר איום ונורא לישראל. אני חושב שאנחנו לא מבינים כמה שאנחנו מקרבים את הנפילה של שדרות. תודה רבה.

היו"ר אריק כרמון:

תודה. דוד עמר, ראש עיריית נשר, ואחריו דודי זילברשלג. ארבע דקות.

דוד עמר:

צהריים טוב, אדוני היושב-ראש, חברי היקרים. אנחנו נמצאים כאן ואני שמעתי את ההערה של יונה על דבריו של ג'ומס. אינני חושב שיונה צודק בהערה שלו. למרות דברי ג'ומס, אני חבר של יונה הרבה שנים, אנחנו חברים ונישאר חברים הרבה שנים. אני גם לא כועס עליו כאשר בעקבות ההחלטה שחיפה תקבל עדיפות לאומית, באים אלי היום, באים לטירה, באים לקריות, ואומרים: "אם בחיפה יש תנאים טובים יותר, נעבור לחיפה". מה המשמעות של ההחלטה הזאת? עכשיו אני מדבר כיהודי, אין לי ארץ אחרת. אני שואל שאלה פשוטה - מי ילך להשקיע היום בקריית שמונה אם הוא יכול לקבל בחיפה מה שנותנים בקריית שמונה? אני שואל עכשיו כיהודי, לא ככלכלן, לא כדי לעשות מזה היסטוריה. אני שואל שאלה פשוטה. עכשיו אני שמח, כל הזמן חשבתי שגבולות המדינה מתחילים בגדרה ונגמרים בחדרה. לצערנו קרה מה שקרה, אחרי המלחמה פתאום התעוררו, פתאום הצפון התגלה, פתאום יש צפון. אז שמחתי, נתנו גיבוי מלא לראש הממשלה, רענן דינור יושב כאן והוא יודע שבכל כנס שהיה כאן ראש הממשלה, נתנו לממשלה גיבוי מלא. האמנו שאחרי המלחמה ואחרי שהתותחים יידומו, הצפון יבוא לידי ביטוי. ומי קובע את גבול הצפון? פיקוד העורף. הוא סימן קו - טירה, נשר, קריית ים, קריית מוצקין, קריית ביאליק, זה הצפון.

פתאום ערב אחד ראש הממשלה מופיע בחיפה ומצהיר שהוא תורם פה 2 מיליון, פה 3 מיליון, פה 20 מיליון, פה 50 מיליון, 120 מיליון שקל פיתוח ובנוסף לכך הוא נותן לחיפה עדיפות לאומית - אדוני הנגיד, תקשיב טוב - כי זה לא יעבור בשלום, לא יעבור בשקט כל העסק הזה, אם צריך ללכת לבג"ץ, נלך לבג"ץ.

יונה ירב:

הלכתם.

דוד עמר:

בטח שנלך, אלא מה? איפה העדיפות הלאומית? מה עם נשר? מה עם הקריות? הרי כמות התושבים שיש בטירה, נשר והקריות היא יותר מאשר כמות התושבים בחיפה עצמו. ריבוננו של עולם, למה אנחנו כל הזמן חייבים ללכת לבג"ץ? אני אומר לראש עיריית חיפה - חברי הטוב - -

היו"ר אריק כרמון:

דוד עמר, בבקשה.

דוד עמר:

רגע, מר כרמון, עוד חמש דקות. את דוד עמר לא מפסיקים.

היו"ר אריק כרמון:

לא. דוד, אני מבקש, תתחיל לסכם.

דוד עמר:

אני אומר ליונה חברי הטוב: יש חיי שעה ויש חיי עולם. לך על חיי עולם, לא חיי שעה. כשבאים אלי אנשי עסקים ואומרים לי "אני רוצה ללכת לחיפה" אני אומר: לכו, יונה חבר שלי. כשבאים אליך, אתה מגרש אותם וצועק עליהם. אז אני מבקש, בואו נישאר חברים. כל הכנס הזה אני ציפיתי שראש העיר והשכנים שלו יהיו כאן, לא קיבלנו שום הזמנה לכנס הזה, ואני קורא לאדוני המנכ"ל, רענן דינור, אתה השתתפת בדיונים כאשר היית מנכ"ל משרד המסחר והתעשייה ואמרת שלא נקבל עדיפות לאומית כי קשה להעביר החלטה מהסוג הזה בישיבת ממשלה, אני זוכר את זה מצוין. אני מבקש שתיכנס לעובי הקורה ותגרום לכך שמעמדה של קריית מוצקין ושל קריית ים ושל נשר ושל טירה יהיה מעמד זהה למעמדה של העיר חיפה.

היו"ר אריק כרמון:

רענן יתייחס לדברים שלך. אני מודה לך, דוד, תודה רבה. הדברים חשובים מאוד. דודי זילברשלג ואחריו דוד ברודט. דודי, בבקשה.

דודי זילברשלג:

לפני שנים אחדות יצא לי להיות חבר ועדה שבראשה עמד דוד ברודט. הוועדה הזו בחנה אפשרות של שילוב שלושת המגזרים - המגזר הציבורי, העסקי והשלישי - והממשק ביניהם. אני באופן אישי יצאתי מהוועדה הזאת עם אמונה גדולה מאוד שחלק גדול מהפתרונות של המצוקות שלנו, גם של השגרה וגם של החירום, יעברו דרך התייב הזה של הממשק הראוי בין שלושת המגזרים. היות שמקומו היום בכותל המזרח של הפורום הזה, היה נכון להזכיר את זה כי מה שאני חוויתי במלחמה האחרונה במסגרת קואליציית ארגונים של "ישראל ביחד" היתה מין הצגת תכלית של המהלך הזה בזעיר אנפין. כי המהלך הזה היה מהלך אזרחי, שמהיום הראשון היה לו ממשק עם משרד ראש הממשלה, היה לו ממשק עם שירותי הרווחה ועם הרשויות בשטח והיה לו ממשק משמעותי מאוד עם המגזר העסקי. אני חושב שהמסקנות העולות מתוך הממשק הזה הן שקודם כל האחריות היא אחריות מתחלקת, היא לא אחריות פרטנית או אחידה של גורם מסוים.

אנחנו יוצאים היום במסקנות של המלחמה הזאת ויש במסקנות הללו עיוות נורא, שכאילו כל הרצועה הציבורית פְּשלה, כאילו כל הרצועה של המגזר השלישי היא נאצלת, אני חושב שהדברים האלה רחוקים מהמציאות. בסוף בסוף, בשורה התחתונה, במסקנות, התגלה האדם. האדם הזה יכול להיות עובד סוציאלי, אם זה בשלומי או בנהרייה או בכל מקום אחר, ובמקביל ישנם אנשים שהיו מתוך המגזר השלישי וניצלו את המציאות הזאת לצרכים אחרים ולא לצרכים נאצלים. דבר אחד בטוח - וכאן אולי הנקודה שכדאי להתמקד בה - את ניהול האחריות המדינה חייבת לקחת על עצמה. לגבי ניהול האחריות, אם בענייני שדרות עסקינן, שמעתי כאן נגיעה בשדרות, הקואליציה שלנו, שפועלת בשדרות באופן פרטני, לא פועלת כרגע ביחד משום שלא הצליחו לסגור את הקצוות איך הקואליציה הזו מעצימה את הרשות במקום. היות שהיריעה הקטנה הזאת היא יריעה חסרה, אנחנו לא מצליחים לחזור על ההצלחה של אותה קואליציה בימי המלחמה בצפון.

זה מלמד אותנו מספר דברים. זה מלמד אותנו שכל היערכות של אותם ממשקים צריכה להיעשות בימי שגרה כדי שתהיה לה את המסוגלות וההסתגלות לפעול בעיתות חירום. כמובן שצריכה להיות חלוקת אחריות ברורה - יש חלקים שהמגזר השלישי לא צריך להיכנס אליהם וישנם חלקים שלמגזר השלישי יש בהם יתרונות גדולים, שהוא מסוגל למשוך את המדינה פנימה, אבל בוודאי אין מקום להיפוך תפקידים. כשנוחי דנקנר החליט שהוא מעביר סכום כסף מסוים מ-IDB לטובת המגזר השלישי, האיש הראשון שפגש אותו - יותר נכון, זאת היתה אישה - היה שר בממשלה שראה שיש בור שומן שהולך להיות לטובת המגזר השלישי, והנה המדינה תחבה יד לתוך אותו בור שומן. מפני היפוך התפקידים הזה צריך להישמר לאורך כל הדרך. אין לי ספק שיש ערך מוסף, מעל ומעבר, לכך שהתפקוד של ה"ביחד" נותן חוסן אמיתי לאנשים שנמצאים בתוך המצוקה, ותחושת ה"ביחד" הזו נותנת להם כוח ששום כוח אחר לא יכול להעניק להם. המתווה הזה הוא בעצם המענה האמיתי של השבת חיי הקהילה לתוך החיים במדינת ישראל, ששם טמון בעצם הזרע של הצמיחה וכן של ההצלחה מכל בעיותינו.

היו"ר אריק כרמון:

דודי, תודה רבה. דוד ברודט, ואחריו רענן דינור.

דוד ברודט:

יש ויכוח מה הם המוצרים הציבוריים שהממשלה צריכה לספק, והוויכוח הזה נע בספקטרום של אידיאולוגיה בין אוהבי יותר ממשלה ופחות ממשלה. אבל דבר אחד ברור, שהמוצרים הציבוריים שאנחנו מדברים בהם היום - ביטחון והעורף - הם שני מוצרים ציבוריים שאליבא דכל הדעות אלה מוצרים ציבוריים שהממשלה צריכה לספק אותם, ואכן היא מספקת אותם. אנחנו יודעים גם שבאופן יחסי שיעור ההוצאה הלאומית מהתוצר במדינת ישראל הוא גבוה יחסית גם באספקת המוצר הזה שנקרא ביטחון - הביטחון הרגיל, הקונוונציונלי, וגם הביטחון של העורף.

השאלות שנשאלות פה, שעלו גם בדיון וגם בצוות, הן מאוד ברורות. צריך לצאת קודם כל מנקודת הנחה אחת, שאין כנראה אפשרות להיענות לכל הצרכים של אספקת שני המוצרים האלה. הם מוצרים יקרים, בניגוד למוצרים אחרים גם אין להם שיעור וגם אין להם benchmark כדי להשוות את עצמנו לעולם. לכן בתנאים שמדינת ישראל נמצאת בהם - וג'ומס, גם בכלכלה מגויסת תהיה מגבלה, בוודאי ובוודאי בכלכלה גלובלית - אני לא נכנס כרגע לשאלה מהו השיעור. אני חושב שדן מרידור בצוות שלו בוודאי לא התכוון להחזיר את המציאות לכלכלה מגויסת, אבל הוא לוקח בחשבון את המציאות הגיאופוליטית המיוחדת שמדינת ישראל נמצאת בה.

לכן אני רוצה להצביע פה רק על שתי נקודות. נקודה אחת היא, שבתנאים הקיימים מהסוג הזה, בעצם מוטלת על הממשלה השאלה של ניהול הסיכונים. שאלת ניהול הסיכונים היא השאלה המרכזית - איך מדינת ישראל מתמודדת עם הסיכון, גם של הביטחון הכללי וגם של ביטחון העורף. יש גם תחלופה ביניהם - האם הדגשת נושא ההרתעה היא כזאת שתאפשר להפחית את ההוצאה על המיגון, או ההיפך, מדינת ישראל רוצה דרגות חופש יותר גדולות לפעולה בתחום הצבאי, ולכן היא מוכנה לספוג יותר בתחום המיגון. אלה שאלות אסטרטגיות ממדרגה ראשונה, שיש רק גורם אחד שיכול לענות עליהן וצריך לקבל את הסיכונים האלה, וזאת הממשלה - ראש הממשלה, הממשלה והקבינט המדיני. לצערי - אני אומר את זה גם מתוך בדיקה, לא רק בנושא העורף, אלא גם בנושא של ביטחון - הנושא הזה לא מטופל מספיק טוב, לפחות לא בשנים האחרונות. לכן אנחנו צריכים לצאת בקריאה לממשלה, אם יש לכך משמעות, לקבוע את ניהול הסיכונים בתחום הזה ולומר אותם גם במסגרת תפיסת הביטחון הכללית וגם במסגרת של תפיסת ביטחון העורף.

בהינתן העובדה שהממשלה כבר קבעה איזושהי מדיניות בנושא הזה, או שתקבע מדיניות בנושא הזה בצורה מפורשת - כי בצורה לא מפורשת היא תמיד קובעת - ברור שאספקת המוצר הזה, מנקודת ראות הפרודוקטיביות שלו, מנקודת ראות היעילות שלו, מחייבת טיפול הרבה יותר יסודי; טיפול יותר יסודי גם מבחינת ההחלטות על החלוקה בין הביטחון הרגיל לבין ביטחון העורף וגם מבחינת התכנון הרב-שנתי של המוצר. עלה פה בדיון הזה גם התחום של ההתנהגות בזמן רגיעה וגם ההתנהגות בזמן חירום, ומה שאני יותר רוצה לומר - ואני אומר את זה, שוב, גם מהניסיון שלי בבדיקת תקציב הביטחון - שההתנהלות חוסכת המון כסף. כלומר, בהתנהלות גלומים הרבה אחוזי תוצר, גם בתחום של הביטחון הכללי וגם בתחום של ביטחון העורף. אם ההתנהלות לא תהיה נכונה, בסופו של דבר המצוקה התקציבית תהיה יותר רבה. תודה.

היו"ר אריק כרמון:

תודה, דוד. רענן דינור ואחריו צבי ציגלר. רענן, בבקשה.

רענן דינור:

ראשית, מהדברים של אלי אללוף אני מתרשם שיש סבירות גבוהה שלא הובנתי בהקשר של הסתכלותי על גורמי החברה האזרחית, עמותות וכל כיוצא באלו, ואין לי אלא להאשים את אריק כרמון ואת השעון, כי נדמה לי שלא פיתחתי את הנושא הזה עד הסוף. עכשיו, אני רוצה לחדד שתי נקודות, שאותן רציתי לחדד קודם לכן. אמר את זה במידה מסוימת גם דודי זילברשלג - אני אינני חושב שמעורבות של גורמי החברה האזרחית מצביעים על חולשה של הממשלה או על פתולוגיה ביורוקרטית. אני חושב שמעורבות של גורמי החברה האזרחית, עמותות וכיוצא באלה, היא חלק מהביטוי של חברה דמוקרטית, היא חלק מהרצון של קבוצות בעלי עניין להתאים שירותים ספציפיים לאוכלוסיות ספציפיות, היא חלק מהרצון הנפשי הכל כך מובן של אנשים טובים לעזור לאנשים במצוקה. לדידי חברה אזרחית שמשתפת פעולה עם הממשלה, במתכונת כזו או אחרת, היא איננה ההוכחה לבעיית המשילות של הממשלה. זאת הערה ראשונה.

הערה שנייה מתייחסת לשאלה מי קובע סטנדרטים של שירות, מי קובע מתי אלה שירותי ליבה ומתי אלה שירותי רשות. בוודאי שזה הגיוני להניח שממשלה מחויבת לספק את שירותי הליבה וגורמי החברה האזרחית יכולים לספק את שירותי הרשות. רק אומר לכם שלא פעם הדינמיקה

היא כזאת ששירותי הרשות, בלחץ גורמי החברה האזרחית, הופכים להיות שירותי חובה, ואז הם מעמידים את הממשלה בפני דילמות לא פשוטות.

הערה שלישיית - שלא יובן אחרת, אני מאמין גדול במכפיל הכוח של שיתוף הממשלה עם גורמי החברה האזרחית. יש לי הרושם שאחת ההחלטות הראשונות שעשיתי, כמנכ"ל משרד ראש הממשלה, זו בדיוק יצירת המסגרת של שילוב הממשלה עם גורמי החברה האזרחית.

כמה הערות מאוד קצרות לדברים שנאמרו. אני מסכים לחלוטין עם יונה שצריך לשתף את ראשי הערים בתרחישי הייחוס למיניהם. עיבל, הבורות שקיימת בקרב מקבלי ההחלטות במגזר האזרחי, בהתייחס לתרחיש הייחוס - אגב, רעידות אדמה, גם פנדמיה, שפעת העופות וכל כיוצא בזה - ראוי לטיפול. שתיים, אני רוצה לעדכן אתכם שבחוק העיריות החדש אנחנו מבנים חובה של ראש עיר נכנס לבצע תרגיל חירום, כחלק מהדברים שראש עיר חדש יהיה מחויב בהם. מן המפורסמות הוא שראש עיר לא נבחן על היכולת שלו בחירום, אבל הוא כן צריך מהר מאוד לסגל את היכולות האלה. אני מסכים לגמרי עם רון חולדאי לגבי העצמת השלטון המקומי ולגבי הסוגייה של גיבוש התמונה הכוללת, נגע בזה גם אילן כהן.

אני מבקש לומר משהו מאוד מחודד לגבי הנושא של קו עימות ואזורי עדיפות, יש לא פעם בלבול בין המושגים האלה. יש לי הרושם שבתקופה הקרובה נביא החלטה לממשלה, ואחרי כן לחקיקה, שעושה סדר בדברים. נוגה קינן, לידיעתך, על שדרות חלה עדיפות לעניין חוק עידוד השקעות הון, והרושם שלי פעם נוספת, ועוד פעם נוספת, שאנחנו לא ממש טובים בממשלה בהעברת מידע.

אני מוכרח להתייחס למשהו שעניינו ארזים ושלהבת, אני מתייחס לדברים של אלי אופר ואביה ספיבק. אני חייב לומר לכם - וזה לא ממנהגי להגן על האוצר, אני אפילו מרגיש לא טבעי כשאני עושה זאת - שאין כל קשר בין הכרזה לבין מה שהאוצר נתן למימון נזק ישיר ונזק עקיף בתקופת המלחמה. ראשית, אין מושג שנקרא הכרזה מלחמה, זה מושג שלא קיים בחוק. שתיים, יש מושג שנקרא מצב מיוחד בעורף, ועל זה החליטה הממשלה וכך פעלה. שלוש, במלחמת לבנון השנייה נתן האוצר פיצוי ישיר ופיצוי עקיף שמעולם לא ניתן באיזושהי מערכה במדינת ישראל. עובדה. לכן אני מציע, כשאנחנו דנים בנושאים, במיוחד אנשים כמו אלי, כמו אביה, מוכרחים להעמיד את זה על תשתית עובדתית. התשתית העובדתית היא, שאחד הדברים שעבד בהחלט בצורה יפהפייה זה דווקא מנגנוני הפיצוי. אגב, לא אני אומר זאת, אומרים את זה הקליינטים, ואני חושב שבראש ובראשונה חשוב שהם אומרים זאת.

לבסוף, דוד עמר ויונה יהב, צריכים לדעת את העובדות. חיפה קיבלה למספר שנים מעמד של אזור עדיפות א' להייטק בלבד.

יונה יהב:

לא, היא קיבלה אזור עדיפות א' לתיירות, ואזור עדיפות ב' בהייטק.

רענן דינור:

כן, תודה. זה לא פוגע בשכנותיה, משום שתפקיד ההחלטה הוא לתת מענה לסיטואציה ייחודית בחיפה במסגרת סדרה של החלטות שיכולה בהחלט לאפשר לחיפה, כמטרופולין הצפון, לעשות את ייעודה בתחום של מקומות עבודה. אנחנו שקטים לגמרי עם ההחלטה הזאת, אני חושב שהיא החלטה נכונה והיא לא על חשבון נשר ולא על חשבון אף אחת מהרשויות השכנות. תודה.

היו"ר אריק כרמון:

תודה, רענן. צבי ציגלר ויתר. דן מרידור, מילה אחרונה, ארבע דקות.

עו"ד דן מרידור:

אני מבין שההצעה של ג'ומס לוותר על ארוחת הצהריים לא התקבלה...

היו"ר אריק כרמון:

במקרה הזה, זה ממש לא בדינו. אנחנו צריכים לסיים כי יש עכשיו עניין של ביטחון.

עו"ד דן מרידור:

אני מבקש להתייחס בקצרה. אני חושב שהדיון היה מעניין, חלקו היה רלוונטי וחלקו התרחב מאוד. אנחנו ניסינו למקד את הדיון, לא למלחמה ולא לממשלה בכלל וגם לא לעורף בכלל, אלה לשאלות של ההיבט הכלכלי במלחמה כזאת. האנשים כאן הרחיבו, וחלק מהדברים היו מאוד מעניינים. אנחנו נוטים להרחיב וצריך להרחיב, לראות תפיסה כוללת, אלא שמתודולוגית קשה מאוד לדון בהכל ביחד. עשינו מאמץ, דוד ברודט ואני וחברים אחרים, בוועדה לגיבוש תפיסת הביטחון, ששם עשינו שנתיים עבודה כדי לראות תמונה כוללת. פה התמקדנו בדבר יותר צר.

שנית, אנחנו דיברנו פה הרבה מאוד על המלחמה האומללה של לפני שנה. בדו"ח, בכוונה ניסינו לא לדבר רק על המלחמה, אלא לראות את הדברים הרבה יותר אחורה, ובעיקר הרבה יותר קדימה. היו לנו עוד מקרים; אתם בוודאי זוכרים לא רק את הפדאינים בלדותנו, אלא אחרי 1967 את כפר רופין, מעוז חיים, ירדנה, בית יוסף, בית שאן, שהיו תחת אש שלוש שנים. אנחנו זוכרים את קריית שמונה הרבה שנים תחת אש וקטיושות, ואנחנו זוכרים מקומות שונים. זאת לא פעם ראשונה. כשזה כואב, זה כואב באותו מקום, אבל צריך להסתכל בטווחים ארוכים. לצערי אין במדינה מקומות שהם חסינים, בין אם זה מפני רקטות, בין אם זה מוקשים, בין אם זה פצצות. אנחנו לצערנו חיים עם זה. אני, כמו אופיר, בעד לעשות שלום אבל לא זה הדיון שלנו. אם אפשר לפתור את זה, אני בוודאי בעד, אבל לא זאת השאלה.

אנחנו צריכים להסתכל קדימה, ואני חושב שאחת השגיאות שעושים בדרך כלל היא להכין את עצמנו היטב למלחמה שהיתה, זאת של לפני שנה. אני חושב שהפוטנציאל של הפגיעה בעורף התגלה לאויבים, מדינות או ארגונים, במלוא עוצמתו. לכן הסיכון הוא שאם תהיה עוד פעם פריצת אש כזאת, היא תהיה יותר ממוקדת, לטווחים יותר גדולים וצריך להיות מוכנים לכך. אנחנו לא ממוגנים, ישראל לא ממוגנת בעורף כמעט בכלל, גם נושאים אסטרטגיים לא ממוגנים, וצריך להסתכל קדימה, לא אחורה.

דבר נוסף, דוד ברודט אמר, אני לא רוצה לחזור על זה, אבל בסוף מדובר על ניהול סיכונים. אין לנו כסף לכל ותמיד תהיה מגבלת תקציב, לא חשוב איפה היא, תמיד יהיה ויכוח בין ערכים שונים וצריך להחליט. זה תפקיד הממשלה. אנחנו בכוונה לא עסקנו כאן בתפקוד הממשלה במשבר האחרון, הממשלה עצמה ביקשה מוועדה מכובדת לעסוק בזה, והוועדה כבר אמרה חלק מדבריה, דברים מאוד חדים, והיא בוודאי תגיד את דברה. איך הממשלה נהגה - נשמע מדו"ח וינוגרד, זה לא ענייננו כאן.

השאלה אם הממשלה מאבדת מיכולת הביצוע, אני חושב שזאת לא השאלה המרכזית. לפי דעתי השאלה היותר חשובה היא, האם הממשלה מקיימת את תפקיד ההנהגה שלה - לתאם נכון, להוביל נכון. זאת השאלה היותר חשובה מאשר יכולת הביצוע. הממשלה הזאת וקודמותיה עשו פרויקטים מאוד גדולים, בהצלחה לא קטנה - בעצמן, באמצעות BOT ודברים אחרים - אנחנו רואים אותם כל הזמן. זה לא שיכולת הביצוע אבדה, השאלה אם הנהיגו נכון זאת שאלה קשה. אתן לכם דוגמה שלא נפתרה ולא הוזכרה כאן - יש התקפה בצפון. שואל אדם את עצמו: האם אני הולך לעבודה או לא? אם הוא לא הולך, מי ישלם את זה? הממשלה תשלם? המפעל ישלם? שאלו פה: טוב ללכת לעבודה? מה אנחנו רוצים, האם נישאר חמישה ימים במקלט ונחזור, או שאנחנו צריכים להתכונן לתקופה ארוכה שבה אנחנו רוצים גם ייצור. זאת החלטה לא של הפרט ולא של המפעל, אם הוא נחמד או לא, זאת החלטה של הממשלה. אם אתה רוצה שהאיש ילך לעבודה, אתה צריך לשלם לו בשביל זה. אם אתה רוצה שהוא לא ילך ותפצה אותו, תפצה אותו על כך, אתה לא יכול להשאיר את זה למפעל הבודד. זה סוג ההנהגה שלא ראיתי ואני לא אומר שהיא קלה, אבל היא לא נצפתה כאן. לכן הבעיה העיקרית, לפי דעתי, היא הנהגה ולא יכולת ביצוע.

לגבי המגזר השלישי - הדברים שאלי אללוף אמר בצורה מרגשת ויפה, ושמענו מאחרים, באמת מחממים את הלב. כפי שרענן אמר, אני חושב שזאת תהיה טעות להתעלם מהמגזר השלישי, לא להשתמש בו. אבל אני האזרח לא בחרתי את מסייה לוי שבה את קרן רש"י, אני בחרתי ממשלה, והממשלה אחראית לספק לי את השירותים. היא צריכה להחליט איך לעשות זאת, האם לבדה או בתיאום עם המגזר השלישי. אני לא יכול לבוא למגזר השלישי, לאלי אללוף או לכל מוסד אחר, ולשאול: למה באת למעלות ולא לשדרות, או לשדרות ולא לתל חי? הוא עושה לפי מיטב שיקול דעתו והוא לא מחויב בשום קריטריונים ציבוריים. הוא אולי עושה את זה, אבל מי שמחויב זאת הממשלה. היא נבחרה, ולכן תפקידה בסוף הוא להנהיג. המבחן הוא לא רק להנהיג את מה שהיה במישור הארצי, במישור הרשויות המקומיות שהוזכרו כאן על-ידי יונה ועל-ידי רון חולדאי ובאמצעות המגזר השלישי, אלא המבחן הוא של הנהגה צופה פני עתיד, שזאת יכולה להיות תובנה מן הדיון הזה. יש לקחת את התובנה של לא להסתכל מה קרה אלא איך ננהל את הסיכונים האלה

טוב יותר בעתיד, תוך ראיית הסיכון היותר גדול שיהיה בעתיד במלחמה בעורף, הלוואי שלא תהיה, אבל היא עלולה להיות.

היו"ר אריק כרמון:

תודה רבה. הערת סיכום, וכמה הערות לגבי ההמשך. מה שעולה כמאפיין את הכנס של פורום קיסריה השנה, וזה המושב השלישי, זה שהנושאים הולכים ומתרחבים. אתמול במושב הבוקר, אתמול במושב אחר הצהריים והיום במושב הבוקר עסקנו בנושאים שהציפו הרבה שאלות שלא איפשרו להתמקד. אני חושב שכל אחד משלושת הנושאים האלה - יום מנוחה נוסף, הסוגיות האתיות ועניין העורף - יש בהם יסוד נחשוני, יש בהם יסוד ראשוני, שהם עולים לדיון בפעם הראשונה וכמעט אי אפשר לעשות אחרת; היה קשה מאוד לרסן את הדיון ולמקד אותו, ואני חושב שטוב כך. התקווה היחידה שאני יכול להביע היא שיהיה לזה המשך. במובן זה, גיומס, הלוואי שהיה אפשר להמשיך, ואולי צריך את הפורום כדי שיהיה לזה המשך. זה הסיכום היחיד שאני יכול לתת לגבי מושב הבוקר, שיוצר איזשהו מכנה משותף רחב.

עם פתיחת מושב המקרו, נדמה לי ששם אנחנו נהיה חייבים, בצורה הפוכה, יותר להתמקד בכמה נושאים, ונאמר את זה בהמשך. מיד נתפזר למושב הנגיד, שבמהלכו נגיד בנק ישראל יישא את נאומו השנתי במסגרת פורום קיסריה. תודה, בתיאבון ולהתראות.